UNIVERSAL
LIBRARY
OU_204936
UNIVERSAL
LIBRARY

CHENDRAKANTA.

(A TELUGU DRAMA IN 8 ACTS WITH SONGS)

OSMANIA UNIVERSITY.
COLLEGE LIBRARY.

Chekravadhanula Manikya Serma,

PUBLISHED BY

KARRA ATCHIAH & SONS,

Book-Sellers,

RAJAHMUNDRY.

5TH EDITION 2,000 COPIES

SCAPE & COMPANY,

HIGH CLASS PRINTERS, & RUBBER STAMP MAKERS ETC

COCANADA.

(*Copy-right Registered.*) 1920 (Pri

ప్రకటన.

పాదుకాపట్టాభిషేకము	ధ॥ క్రి॥	1	2
ప్రమీలార్జునీయము	...	1	2
ప్రహ్లాద	...	1	2
సావిత్రీచిత్రాశ్వము	...	1	2
చంద్రహాస	...	1	2
బృహన్నల	...	1	2
పాంచాలీస్వయంవరం	...	1	2
చిరకారి	...	1	2
శ్రీరామాంజనేయము	...	0	12
సీతావిజయము	...	0	12
సీతాకళ్యాణము	...	0	8
రావణవధ		0	8
విచిత్రబిల్హణీయము	వ్య॥ అ॥	0	8
మణిమాల	...	0	10
దానవవధ	..	0	10
ప్రసన్నపాంచాలీయము	...	0	12
రాణీసంయుక్త	...	0	12
చారుమతీనందివర్ధనీయము	...	0	10
వాసంతికాపరిణయము	...	0	8
ప్రద్యుమ్నానందము	...	0	10
ప్రచండరాఘవము	...	0	8
సంగీతసత్యహరిశ్చంద్ర	కా॥ వీ॥	0	12
స్త్రీసాహసం	...	0	12
శలవ డ్రామా	...	0	12
సహానము	...	0	8
హారవ	.	0	8
	॥	0	12
		0	12
		1	0
			12

నవలలు.

సౌందర్యతిలక	చి॥ ల॥	1	0
సుదాశరశ్చంద్రి	...	1	0
కర్పూరమంజరి	...	1	0
గణపతి I	...	0	12
డిటో II	...	0	12
అహల్యాబాయి	...	0	12
హేమలత	...	0	12
రాజరత్నము	...	0	12
సిద్ధార్థచరిత్ర	.	0	12
రామచంద్రవిజయము	...	0	10
రాజస్థానకథావళి I	...	0	14
డిటో II	...	0	14
భాగవతకథామంజరి	...	0	8
వినోదములు I & II	...	0	8
డిటో III	...	0	6
రఘుకులచరిత్రి	...	0	10
క్రిష్ణవేణి	...	0	6
మణిమంజరి	...	0	6
నందచరిత్రి	...	0	4
సాక్షి	...	2	0
జయచంద్రవిజయము	...	1	[illegible]
చిత్రలేఖ	...	0	10
యశస్తిలక	...	0	10
శ్రీదేవి	...	0	10
లలితకుమారి	...	0	10
పెద్దాపురసంస్థానచరిత్రి	...	0	10
ఇందుమణి	...	0	12
శైలసీచంద్రశేఖరము	...	0	12
సక్తిమతి	...	0	[illegible]

శ్రీ

చంద్రకాంత నాటకము.

ఇది

చక్రావధానుల మాణిక్యశర్మచే

రచియింపఁబడినది.

రాజమహేంద్రవరము

యస్. కన్నేశ్వరరావు బ్రదర్సు [illegible] పుస్తకపు వర్తకులు

రాజమండ్రి బుక్కు సెల్లర్సు

కర్రా అచ్చయ్య అండు సన్సువారిచే ప్రకటింపఁబడియె.

మొదట కూర్పు 2000 ప్రతులు.

శ్రీరామ ఆనందు కో., లో ముద్రింపఁబడియెను.

1920.

కాపీరైటు రిజిష్టర్డు]

[వెల 10 అణాలు

ఈనాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు.

పురుషులు.	అంకము.
సూత్రధారుడు.	1
నటి	1
చంద్రచూడుడు.	1, 2, 5, 7, 8.
బుద్ధిసాగరుడు.	1, 3.
దూర్వాసులు.	1
సేవకుడు.	1
శివుడు.	2
పార్వతి.	2
భృంగి.	2
సింహకేతుడు.	3, 8.
మంత్రి.	3
బ్రాహ్మణుడు.	4
కపటచంద్రకాంతుడు.	4
రాక్షసుడు	5
అశ్వినులు—దేవవైద్యులు.	5
చంద్రకాంతుడు.	6, 7, 8.
వనబాలకులు.	6
హంతకులు.	6
బడిపిల్లలు.	3, 6.
కాంచీపురరాజకుమారుడు.	6, 7.
కాంచీపురమంత్రికుమారుడు.	6. 7.
సింహకేతుని సేవకుడు.	7
పురోహితుడు.	8

స్త్రీలు.

రత్నమాల—కథానాయక.	4, 5, 6, 7, 8,
మురళిక—చెలికత్తె.	4
దేవి—చంద్రచూడునిభార్య.	1

శ్రీ

చంద్రకాంత నాటకము.

చ. ధరఁగల పక్షిజాలములు దగఁ జేసియుఁ గ ... రియుఁ, దన్మా
తరమునఁ గల్గినట్టి యానతాంగులకెల్ల సతాపహ, ధ్యానచే
దురగమున ష్టసంతతుల దోర్బలమున్ ... ...
గరిమఁ బ్రోచు తనర్చు భగవంతుఁడు, ప్రోచుత మిమ్ము నిచ్చలున్.

[నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించి పుష్పాంజలిని
సభ్యులపైఁ జల్లి]

సూత్రి—(తెరవంక వాలకించి) సంతోషము సంతోషము నాసహాయకగానామృతవర్షధారలం జెవులు సుయ్యాలలూగుచున్నాఁడను మఱియు సంగానము—

గీ. నృపుల మాన్యంగికరవము గదిసె యంత్ర
గాత్రరవములు కనరాని గిలుగుకిలుకు
నెంపుమోవులు చిగురించుచుండ నాక
చిత్తమును బల్లవించుట చిత్రమౌనె?

(కలయఁజూచి) ఆహా! పవనములకిగాక నామం ... నృత్యంబు చేయుచున్నదే యీరంగస్థలము!

గీ. తెఱలపైఁ జిత్రితము లైనతీవగములు
నలరు పూవులఁ గని యూస నసేలునృపుల
గానములు సేయుచును మోదకలన మూగఁ
చిత్రకాసిస్త మహిమంబుఁ ... ?

(ఆకసమువంకఁ జెవియొగ్గి) ఏమనుచున్నారు ? రంగప్రసాధనమోహావశుఁడవై యార్యకృత్యనిరాదరణుండవైతి వనియా ? బాగు ! బాగు! చక్కఁగా జ్ఞాపకముఁ జేసినారు. (సభనుచూచి) ఆహా! ఏమి? ప్రేక్షకులదృగ్జాలంబులంగని ప్రసవాసవభ్రాంతిచే నతనికాభ్యర్ణమున సంచరించు నాందోళంబు లని భ్రాంతిఁ జెందితిని. సకలశాస్త్రార్ణవోత్తీర్ణకర్ణధారాయమాన పండితాఖండలశోభితంబును, నవరసవికీర్యమాణగ్రంథకల్పనాసమున్నసాహితీపరిశోభిత కవిచంద్రసముదయవిరాజితంబును సమస్త సర్వంసహాభారవహనధౌరేయరాజకులమకుటస్థగితేంద్రనీలకాంతిపూరప్రభావిలసితంబును, అగ్రకులసేవాతత్పరచతుర్థకులపరిశోభితంబు నగునీసభ మదీయనేత్రోత్సవముఁ గావించుచు, నాపైఁగరుణారసముఁ జిలికించుచున్నయది. అది సజ్జనులగునీసదస్యుల కుచితమే, నేనిపుడుగదా ! వీరలకుఁ గృతజ్ఞత నెఱపవలసినది? (ఆలకించి) అల్లదె మంజీరరవము వినవచ్చుచున్నది. ఆవచ్చునది నాప్రేయసియే (చూచి) అనేకరూపకాభినయశారదయగు నాకాంతకు వేఱ చెప్పవలయునా?

[అంతట నటి ప్రవేశించును.]

నటి—భరతపుత్రా ! నమస్కారము.

సూత్ర—ప్రేయసీ ! ఏమి ! ఆటలు వాడుదేరిన తమ్మితూఁడు వలెఁ జొక్కియున్నదానవు.

నటి—మరేమియు లేదు. రత్నమాలికావేషము వహించి యడవుల నిడుములఁ బడునటు లభినయింపవలయుఁగదా ! అని తదప్రసార్పిత చిత్తనగుటచే నటులగపడుచున్నదాన.

సూత్ర—కళ్యాణీ ! మన మాడఁదలఁచినది చంద్రకాంతనాటకమని నీకెటులు తెలిసినది ?

నటి—ఆర్యా ! మీచే నారంభింపఁబడిన నాందివలన.

సూత్ర—ఓసీ ! నీవు పండితురాలవుసుమీ !

నటి—అదియెంతయు మీ ప్రభావమే.

సూత్ర—సరి దానికేమిగాని మనప్రస్తావన నింతటితో విర మింతము. నీవును ఋతువర్ణన మొదలుపెట్టుము.

నటి—ఆర్యా! గ్రంథకర్త కొకయాశీస్సు నొసంగకుండనే!

సూత్ర—ఔను. మఱచితి. నాయనకింతకుము న్నొకకవితల్లజుం డొసంగిన యాశీర్వచనమే యున్నది. వేఱొండు వెతకనేల? వినుము,

మ. సకలశ్రేయము లిచ్చుగావుతను శ్రీచక్రావధానాన్వయా
బ్ధికి సోముం డగు నారసింహసుతుం డెల్లప్పుడు మాణిక్యశ
ర్మకు శ్రీవెంకటసుబ్బరాయగురుశుంభత్పాదభక్తిన్ శ్రీ
లికి మేలైన కవిత్వశైలికి నాశీకాంతుం డత్యాదృతిన్.

నటి—బాగుబాగు! అయితే శుభమునందులకేము గాతి! నేఁ జే యవలసిన ఋతువర్ణనఁగూడఁ జేసెదను.

గీ. చంద్రకాంతులు సోకినఁ జంద్రకాంత
రత్నమాల కఱఁగుకఱఁగిని చైత్రిఁ
గనిన వనకామినికి మేను కందళముల
వ్యాజమునఁ బులకిత మయ్యె నన్నెదనని.

సూత్ర—బాగుబాగు! సీగానకళావైభవమున నర్తే యగుచు న్నది. అల్లదె నేపథ్యమ్మునంగల సభాభవనమ్ము నధిష్ఠించుటకుఁ జం ద్రచూడమహారాజవేషమున మనగాయకి చంద్రుఁడు వెడలుచున్నాఁడు మనమును మనభావికార్యములకై త్వరపడవలయునుగదా! కావునఁ, బోదమురమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రస్తావన.

శ్రీ

చంద్రకాంత నాటకము.

ప్రథమాంకము

రంగము — సభామందిరము.

[చంద్రచూడమహారాజును మంత్రి బుద్ధిసాగరుఁడును బ్రవేశింతురు]

చంద్ర — ఓమంత్రిశేఖరా!

మ. మనరాష్ట్రంబున నెల్లవారు నిజధర్మంబుల్ విసర్జింపకుం
డను వర్తిల్లుచు నున్నవారలె నిరాటంకంబుగా సుంకముల్
చనుఁ బెంపారఁగ నిచ్చుచుందురుగదా! యన్యోన్యైక సత్సంగతిన్
మనుచున్నారలె భాగ్యభోగ్యముల నేమం బొప్పగా నుందురే.

బుద్ధి —

గీ. రాజచంద్రమ! మీ దయారస సమృద్ధ
చంద్రకాంతులు ప్రసరింప సౌఖ్య మరుదె?
ఓషధీశుని కిరణ విశేషమునను
గాక ధరణీవనస్పతుల్ కలిమిగనునె.

ఓ రాజన్యచూడామణీ!

గీ. లేదనెడు లోభి యొకఁడైన లేఁడు భూమిని
ధనికులయ్యును మత్తత గొనరు నరులు
ప్రియసహాయులు నిజరాజభక్తిపరులు
దేశజనులు నిదయ్యె పృథ్వీశచంద్ర.

చంద్రి—ఓసచివాగ్రణీ!

క. తన దేశకష్టసుఖములు
తన వనుకొని యెవఁడు లోనఁదలఁచి మెలఁగునా
మనుజుఁడె మనుజుఁడు నరపతి
యనఘుఁడు దేశస్వరూపుఁ డప్పుఁ బరమాఁ డెగున్.

బుద్ధ—దేవా! మనుజులును రాజులును సేవింపఁదగిన ధర్మములవియేకదా!

గీ. ఆర్ష్యధర్మముల నెఱిఁగి యట్టికార్య
ముల నొనర్పఁగ దక్షులై మెలఁగు మీకు
మీ సమస్త రాజ్యమునకు వాసి గలుగు
టరుదె శ్రీచంద్రమౌళి మహామహీశ.

చంద్రి—ఎంతయుండిన నేమి?

చ. కలిమి సమస్తసంపద లఖండమనోహర వైభవంబులున్
గలిగి ప్రతాపసైనిక నికాయమును గల వన్ని యుండినన్
కులము సముద్ధరించు పసవానను నొక్కని పుత్రుఁ గాంచి
కన్నులకును గర్వోన్నతిఁ గన నోచనిచింత మదిన్ దహించెడున్.

బుద్ధ—దేవా! అది యట్టిదే. అందువలననేకదా! బ్రహ్మ కేవల మూర్ఖుఁడని నిందితుఁడైనవాఁడు.

గీ. బీదవారికి మితిలేని బిడ్డ లుండ
లోకపతులకు సంతతిలేక యుండ
దంపతులు నొకరొకరికిఁ దగక యుండ
బ్రహ్మఘనుఁడు సృజించు నీడఁ బెంచెడి జగతి.

చంద్రి—మంత్రిశేఖరా! నిక్కము పలికితివి. అయినను నందనులు లేని యీ రాజ్యమేల! యీ శరీరమేల?

బుద్ధ—మహారాజా! అది నిశ్చయమే. అయినను

చ. కడువఁగ లేదు పుత్రికులఁ గాంచెడి కాలము, ధర్మరాజ్యమం
దొడయని రాకుమారకుని నొక్కనినైన ననుగ్రహింపఁడే
జడమతిబ్రహ్మ మానసిక సత్త్వము [illegible] నాదరించుమీరు
నిన్నడుపునఁ [illegible] దగవా మునివర్య లోనంగకుందురే.

సేవకుఁడు—మహారాజా! ద్వారమునొద్ద నెవ్వరోమునీసర
య్యగారు మీయానతికై కాచియున్నవారు.

చంద్రి—ఓరీ! తత్క్షణము ప్రవేశపెట్టుము.

సేవ—చిత్తము (తెరలోకిచూచి) ప్రభువారి యనుజ్ఞయయి
నది యయ్యా! దయచేయుఁడు.

[అంతట దూర్వాసమహర్షి ప్రవేశించును]

దుర్వా—జయశంకరీ! జయగౌరీనాథ!

చంద్రి—మహాత్మా! అభివాదనమొనర్చుచున్నవాఁడను.

బుద్ధి—స్వామీ! నమస్కారము.

దూర్వా-ఓరాజచంద్రమా! కళ్యాణపరంపరావాప్తిరస్తు. మం
త్రీ! నీకు శుభమగుఁగాత.

చంద్రి—

చ. అలఘుతపోనిధాన మహిమాతిశయోన్నత సత్ప్రభావ! రా
జులమగుమమ్ముఁ బ్రోచుటకుఁ జూడగవచ్చితె! లేకయున్న వ్యా
కుల మగురాజ్యకూపమునఁ గుస్లిచు లేవఁగ లేకయున్న యం
ధుల కికఁ నెట్టు కల్గును గతుల్ వచియింపవె భూసురాగ్రణీ!

దూర్వా—ఓచంద్రచూడమహారాజా!

శా. సేతూద్బంధనపుణ్యభూమి గని యాశ్రీరామలింగేశ్వరున్
బ్రీతిన్ బూజలు సేసి యంతట మహావీరస్థలంబౌ పునా
ప్రాంతంబుం గని భూప్రదక్షిణముగా రానేనిటన్ నీదుప్ర
ఖ్యాతిన్ వీనులు గాంచివచ్చితిని నిన్గాంచంగ నోభూవరా!

చంద్రి—మహాత్మా! అది నాపురాకృత పుణ్యఫలంబని యెంచు చున్నవాఁడ. ఓ సేవకా! మహర్షి వచ్చియున్నాఁడని దేవి నర్ఘ్యముగొని రమ్మని చెప్పుము.

సేవ—(తెరలోనికి చూచి) అర్చనోపకరణములతోనే యామె వచ్చుచున్నవారు ఇంక నేఁ జెప్ప నేల?

దూర్వా—(తనలో) ఈ దేవి యధికవివేకసంపన్నయని తోఁచెడిని.

[అంతట దేవి ప్రవేశించును]

దేవి—(అర్ఘ్య మటనుంచి మునికి) మహాత్మా! నమస్కారము. [రాజునకు] ప్రాణేశ్వరా! నమస్కారము.

దూర్వా—అమ్మా! నీకు శుభము కలుగుఁగాత.

చంద్రి—దేవీ! అర్ఘ్య మిటుపోయుము (దేవి యట్లుచేయ మునిపదములఁ జల్లి శిరములఁ జల్లుకొని)

చ. కులము పవిత్రమయ్యె మునికుంజర మామకదేహజన్మలుం
గలుషతవాసి పూతములుగా రహించెను మాగృహమ్మునన్
దులసిదళోదకంబు దయతోఁ గొని గేహముఁ బావనమ్ముగా
సలుపగదయ్య ధర్మగుణసాంద్ర! దయాంకిత! పాపభంజనా!

దూర్వా—ఓ రాజా!

గీ. భక్తిపరుఁడవు సద్ధర్మపరుఁడవీవు
సంతసించితి నీదు నర్చనల కెల్ల
నఖిలధర్మాధికారి నీవగుటఁ జేసి
భోజనము సేయ సమ్మతిఁ బూనినాఁడ.

చంద్రి—మహాత్మా! కృతార్థుఁడను. దేవీ! సర్వముసిద్ధపరుపుము.

దేవి—మహాప్రసాదము స్వామీ (లోనికిఁ బోయి అన్నిటిని తెచ్చును.)

దూర్వా—(నలుకలంకులగని రోషాచన నభినయించి)ఏమీ! రాజా ! నీవనపత్యునివలెం గన్పట్టుచున్నాండవే కోపముతోం జూచును.]

చంద్రి—మహాత్మా ! అదియేకదా! నామనశ్శల్యము! దయాదృష్టితో నపరశివావతారులు దీని విమర్శించి మమ్మేలవలయును.

దూర్వా—[కోపముతో]ఓరిరాజకులకళంకా. మాయకాడా! చంద్రిమూఢా! నిన్నిప్పుడేమి చేసెదనో చూడుము (లేవబోవును)

చంద్రి—మహాత్మా ! రక్షింపుండు.

అందరు—(భయము నభినయింతురు.)

దూర్వా—ఏమీ! నిన్ను రక్షింపవలెనుగా !

ఉ. బిడ్డలు లేనియింట నెటు విందులు సేయంగ నర్హ మౌనురా!
చెడ్డ యటంచు నెంచక విశేష మదీయతపఃఫలంబుం బెక్
గిడ్డలపాలు సేయుటకుంగా సమకట్టితె దుర్మదాంధ! నీ
మడ్డితనంపు వృత్తమును మాన నిదే శపింతుం జూడుమా.

అందరు—(భయకంపముతో నివ్వెఱంగంది చూతురు.)

బుద్ధి—మహాత్మా ! మృగరాజము విజృంభించినమృగములకు రక్షక మెందుంగల్గు ? దయారసముం జిలికి ధర్మాత్ముని రక్షింపుండు.

చంద్రి—(తనలో) రెండవ వీరభద్రావతారమునవలె నీమూర్తిమూండ దుస్సహమైయున్నది. [ప్రకాశముగ] దేవా! నీవదయాపరా! ఎఱుంగక చేసిన నాతప్పు సైరింపుము.

చ. అలుక వహింప లోకము సమస్తము భగ్గున మండిపోవు మీ
రలుకగ ప్రేమతోం గనిన హాయిగ నీభువనంబు చల్లంగా
వెలయును సౌఖ్యసంపదల వేడుచు నుంటిం గదయ్య మీరె యీ
కలన శపింప నెవ్వరికిం గాతురు మమ్ముల మీదుభృత్యులన్.

దూర్వా—ఛీ! రాజా ! సింహా ! ఎఱుంగవు !

ఆ. గొడ్డురాలిచేతికూడు నింద్యమటంచు
విధవచేతియన్న మధమమంచుఁ
బెద్దలు వచియించు వేదవాక్యములెల్ల
నెఱుఁగకుండఁ జేసితే! దురాత్మ!

ఇఁక నిన్ను సేవింపను.

సేవకు—(తనలో) ఇంతమాత్రమునకే యీయన యిన్నిగంతులు వైచుచున్నవాఁడు. తనయాలి విధవయైనప్పుడుకాని తనకీధర్మములు తెలియవు. పెంటాఁడో లేక సంసరించునాఁడో!

దేవి—(తనలో) దూర్వాసుఁడు కోపిష్టియని చెప్పినసంగతులకును నేఁడు ప్రత్యక్షముగఁ జూచి యనుభవించుచున్నందులకును సరిపోయినది. (ప్రకాశముగ) ఓ ఋషిచంద్రమా!

ఉ. సంతు జనింపలేదనువిచారము మాకొనఁగాల్చుచుండఁ బెక్కంతఁ జరించుచుందుము జనంబులలోఁ దలయెత్తలేక, యీ
చింత యడంగుడ మానసకులశేఖర! యజ్ఞత మాయొనర్చు నా
వంత ప్రమాదపాతమునకంతచలంబు వహింపఁ జెల్లునే?

దూర్వా—ఓరాజపత్నీ! ఇదియాపాతదోషమా? ఎఱింగియు నీనిందాన్నము పెట్టి నాతపము భగ్నము సేయఁదలంచిన మీరందఱు మదీయదుర్వారకోపదావానలంబునకు శలభంబు లగుచున్నారు.

ఉ. భాసురసంతతానలతపఃఫలయుక్తుఁడు సంతతాగమా
భ్యాసుఁడు నిర్జితేంద్రియవిభాసుఁడు బ్రహ్మసమానసత్త్వ వి
న్యాసుఁడు లోకకర్తయనుమంతయశోగుణశాలియైన దూ
ర్వాసునికోపకీలల లవంబు నెఱుంగరొ దుష్టభూపతుల్.

చంద్ర—మహాత్మా! రక్షింపుము. మిమ్మెఱుఁగనివారము కా? (పాదములంటును.)

దేవి—తాపసశ్రీ! దూర్వాసమహర్షీ! మమ్ము రక్షింతుమని వరం బొసంగువఱకు మీపాదములను విడువము.

(పాదములపైఁ బడును.)

గీ. అగ్నిఁబడి చచ్చుటకు సిద్ధ మగుదుఁగాని
గొడ్డురాలను నిందలకును సహింప
పుత్రభిక్ష మొసంగి నన్బ్రోవుమయ్య
కూఁతు గొడ్రాలయిన జనకుఁడు సయిచునె?

బుద్ధి—ఈమహారాజా! రక్షణఫలము దేశరక్షణఫలసాదృశ్యమై మిమ్ముల వరించుఁగాక.

దూర్వా—(ఆలోచించి) తొలుత విందుసేయుట కంగీకరించి మానుటచే నసత్యదోషము సంప్రాప్తమగును. చేసిన నపత్యాన్నభక్షణదోషము సంప్రాప్తమగును ఏమిసేయుటకును దోఁచకున్నది. వీరి ననుగ్రహించుటయె దేశోపకారము.

చంద్రి—మహాత్మా!

ఆ. తమ రనుగ్రహించు దలఁచిన సంతతి
గలుగు టరుదె నాకు గడియలోన?
వర మొసంగి పుత్రవంతుని జేయవె
వందనములు మానివర్య మీకు.

బుద్ధి—దేవా! భూతదయాకరా! అనుగ్రహించి రాజవంశముద్ధరింపుము.

దూర్వా—మహారాజా! ఓపుత్రకామ! మీరనుగ్రహింపఁబడినారు లెండు లెండు.

చంద్రి॥దేవి—ఆర్యమిశ్ర! ధన్యుల మైతిమి.

దూర్వా—ఓ రాజన్యచూడామణీ! నీయుత్తర జీవయాత్రను మేము దివ్యదృష్టితోఁ దిలకించినారము. నీకొకపుత్రుఁడు పుట్టగలఁ

డు. అందు భక్తపరాధీనుండైన శంకరుం గూర్చి తపంబు చేయుము. నీ యభీష్టము నెరవేరును. అమ్మా! పుత్రవతి వగుదువుగాత.

చంద్ర—మహాప్రసాదము.

దేవి—మహాత్మా! ధన్యురాల నైతిని.

దూర్వా—నాకిఁక నన్నృతదోషము రాకుండఁ గేవల తులసి దళోదకము మాత్రము స్వీకరించెద నిమ్ము.

చంద్ర—చిత్తము (అంజలులు కొంచె ముదకము చేతియందు పోయును.)

దూర్వా—(స్వీకరించి) నే నిఁక పోయివచ్చెద నీవును దపంబున కేగుము.

(నిష్క్రమించును.)

చంద్ర—మంత్రిశేఖరా! ఈమహాత్ముకోపమే మనకు మేలైన ది. నేతపం బాచరించుటకుఁ బోయెదను. నీవు రాజ్యభారము వహించి ధర్మము నెరపుచుండుము.

బుద్ధి—చిత్తము.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ

చంద్రకాంత నాటకము

ద్వితీయాంకము.

రంగము—కైలాసప్రాంతము.

చంద్రచూడ—(తపముచేయుట నభినయించి)

గీ. ఎవఁడు కను విప్ప జగముల కెసఁగు సుఖము
లెవఁడు కనుమూయ భువనమ్ము లెల్లఁ బొలియు
నట్టిప్రకృతితరుఁడు పరమాత్మ శివుఁడు
నగుపరబ్రహ్మ నాకుఁ బ్రత్యక్ష మగుత.

[కైలాసము ప్రమథగణభూతకోటిమునిజనములతోఁ బార్వతియు
శివుఁడు భృంగియు ప్రత్యక్ష మగుదురు.]

చంద్ర—దేవా! ఉమారమణా! మాంపాలయ మాంపాలయ

శివుఁడు—వత్సా! చంద్రచూడా. నీయభీష్ట మెఱింగింపుము. నీభక్తికి మెచ్చితిని.

చంద్ర—దీనశరణ్యా! నగనరదేవజగచ్ఛరణాభిగణ్యా!

ఉ. దీనులఁబ్రోచువాఁడ విభుదేవ జగచ్ఛరణాభిమాన యో
మానిత వేదమార్గ్య యసమాన మహామహిమాభిరామ నా
న్యూనతమార్గమొక్క సుగుణంబున గామఱుఁదయ సేయుమయ్య భూ
జాని నటంచు నన్ను విరసంబుగఁ జూడకి పార్వతీశ్వరా!

శంక—వత్సా! నీయభీష్టము నెరవేరునట్టుల నొకపుత్రుఁ డుదయించును గాని యాబాలునకుఁ బంచదశవర్షంబులకంటె నాయువధికముగా నుండదు.

చంద్ర—దేవా! ఆయుస్సులేని సుతుఁడేల? మహాత్మా! అనుగ్రహించి పూర్ణాయుష్కునిగాఁ జేయ వేఁడెదను.

పార్వ—ప్రాణేశ్వరా! ఇట్టి యసంపూర్తివరం బొసంగుటకుం గారణ మొండు కలదని నేం దలంచెదను.

శివు—కారణ మున్నది. కళ్యాణీ! ఈచంద్రమాహుని పూర్వ జన్మసుకృతమ్మునంజేసి నే నితనికిం బుత్రుండనై పుట్టవలసి యున్నది. ఆకారణంబున నేనీసమయమునం బుత్రుండనై పుట్టి వేఱుభూభార హరణ కార్యములేని కతనను నిన్ను విడిచియుండలేక జన్మించి వెంట నే నిర్యాణము నొందందలంచి యిట్లు పల్కితిని.

పార్వ—ప్రాణేశ్వరా! వరప్రదానంబునం జేసి మదీయభక్తా గ్రేసరుండైన సింహకేతుని పుత్రికనై నేనిదివఱకె పన్నెండుసంవత్సరం బుల క్రిందటజన్మించి రత్నమాలికానామధేయంబున భూలోకంబున నున్నదానం గదా! కావున మీరును నవతరింపుడు మన మిరువుర ముం గొంతకాల మీభూలోకంబున విహరింతము.

శివు—(ఆలోచన నభినయించును)

పార్వ—ఈవిషయమున మీ రాలోచింపవలదు.

శివు—అట్లే చేసెదను. శ్రీచంద్రమాహమహారాజా! ఆజ న్మించిన బాలునికి పన్నెండు రోజులలోగా పన్నెండు వత్సరముల ప్రాయముగల బాలికను బెండ్లిచేసినచో నతండు పూర్ణాయుష్కుండే యగును కావున నట్లు సేయుము.

చంద్ర—మహేశా! అది నావంటియసమర్థునకు దుర్ఘటకా ర్యముగదా! దేవా! యనుగ్రహించి యట్టుల జరుగునట్లు తామేయను గ్రహింపవలెను. మహాత్మా! రక్షింపుడు.

భృంగి—మహాదేవా! కొండనాలుకకు మందు పుచ్చుకొనంగా నున్ననాలుక యూడిపోయినదట సంతానము లేదని మున్నేకచింత యే కాని యట్టి దుర్ఘటకార్య మెట్లు సేతునో యని యిపుడు రెండవ విచారము కూడం దగులుచున్నది. ఇందువలన నిరాశనకే ప్రాణము మీందికి వచ్చును క్రియను నాతోఁగొంటయవస్థయితనికిపుడు కలిగినది.

శివు—ఓయీ నీవధికప్రసంగము సేయకుము.

భృంగి—లేదు స్వామీ! ఆబాధ నాకు తెలియునుగనుక చెప్పితిని. మున్నొకనాఁడు ఏకామ్రమామిడిపండును దినుచుండఁ బ్రమాదవశమున నాతొంక కుత్తుకలోఁ జిక్కుకొని పైకిరాక లోనికి పోకయుండెను. అప్పుడు శ్వాసయాడక ప్రాణముపోవుటకు సిద్ధమైనది. పాపముపుణ్యాత్ముడు మన ఫాలనేత్రుఁడు గ్రహించి సత్తువకొలఁది మెడమీఁద నొక గుద్దుసాగఁదీసి కొట్టెనంత పిరంగిగుండువలె నాతొంకయూడి భూలోకములోనికి వచ్చిపడినది. అదియేకదా! భూలోకరసాలములు గలుగుటకుఁ గారణమయ్యె.

పార్వ—ఓయిబ్రహ్మచారీ! నీవాగ్ధోరణికిఁ దెంపులేక యున్నది. ఇఁకఁ జాలింపుము.

భృంగి—అమ్మా! బ్రహ్మచారినగుటంజేసి యేనుసుఖముగ బ్రతుకుచున్నాఁడను. పెండ్లియే చేసికొనినచో, నిల్లాలిమాట లాలకించుచు నామెయాజ్ఞల కడుగుదాఁటక యామె నియోగించు కార్యములు చేయలేక నేనివరకే చిక్కి సగమైయుందును.

శివు—ఓరీ! వాచాట! నీప్రగల్భము లిఁక మానుము. ఓరాజా! నీకొమాలైన నాబాలునికిఁ బన్నెండువత్సరముల బాలికను సమకూర్పుము. దైవప్రేరణమున నీకది తప్పక లభించును పొమ్ము.

చంద్రి—మహాదేవా! లోకమాతా! నిరంతరము మీభక్తుని పోషించుభారము మీయది యని మీకిందఱకు నమస్కారశతంబులర్పించుచున్నవాఁడ.

దేవతలు—(నిష్క్రమింతురు.)

చంద్రి—ఇప్పటికిఁ గృతార్థుఁడనైతిని. అనంతరకరణీయము నకై నామనం బానందోత్సవం బొందుచున్నది. అన్నిటికి మహాదేవుఁడే నాకుం దోడ్పడఁగలఁ డని యొక ధైర్యమును గలిగెడి. నేఁడు నీశుభవార్త మామంత్రియగు బుద్ధిసాగరున కెఱింగించి పురమునకుఁబోయెదను.

(నిష్క్రమించును.)

శ్రీ

చంద్రకాంత నాటకము.

తృతీయాంకము.

రంగము—శోణపురిప్రాంతభూమి.

[బుద్ధిసాగరుఁడు ప్రవేశించును.]

బుద్ధి—గీ. మదినిసంకల్ప దారిద్ర్య మొదవకుండ
డెందమునఁ బిరికితనముఁ జెందకుండ
కార్యమొనరించునెడ శ్రద్ధ కలిగెనేని
మనుజునకసాధ్యకార్యము మహిని గలదె.

కావున నీశ్వరవరప్రసాదమునం జేసి చంద్రచూడమహారాజునకు జన్మించిన బాలకునకు పదియేండ్లు పూర్తి యగు దినములలోనే పన్నెండేండ్ల వయసుగల కన్యను పెండ్లిచేయవలయు నను దుర్భరకార్యభారము వహించినాఁడను. ఇంతవఱకట్టిబాలిక చేకూరలేదు. నాకుమారుఁడైన చంద్రసేనుని చిత్రపటమును జూపి చంద్రచూడపుత్రుఁడైన చంద్రకాంతుఁడీతఁడని బొంకవలయును. ఈయంశము వారైన నెఱింగిన నాతలఁదీయుదురు. ఇంతకు నీకార్యము తప్పక సఫలమగునని శంకరుండు వరం బొసంగఁగదా! మంచియో చెడ్డయో! నూఱు కల్లలాడి యొకయిల్లు నిలుపుమని పెద్దలు చెప్పుదురు. నేనన్ని తిప్పలు పడియైన నవశ్యము రాజరక్షణ మాచరించి తీరెదను. అల్లదె శోణపురము సమీపించితి నిపురనాథుఁడైన సింహకేతుఁడు రాక్షసుఁడైనను దైవభక్తియు శాంతస్వభావమును గలవాఁడు ఇచటఁగూడ నన్వేషించెదను.

(నిష్క్రమించును.)

రెండవరంగము—సభామందిరము

[సింహకేతుఁడు, మంత్రియుఁ బ్రవేశింతురు.]

సింహ—అమాత్యశేఖరా!

ఉ. సంతతి గల్గునంతకు విచారము మెండుగ బాధసేయు, నా
సంతతి కల్గ వారలకు సౌఖ్యముఁ గూర్చుటకై మనంబునన్
చింతిలఁ గల్గు నిక్కముగఁ జిత్తమునన్ దలపోసిచూచినన్
వంతయె కాని సౌఖ్యము రవంతయు లేదు గృహస్థపాళికిన్.

అందుఁ బుత్రిక పోదవినచో నిఁకఁ జెప్ప నేల? అన్నియు విచారకారణములె యగు.

మంత్రి—దేవా! మీరానతిచ్చినది సత్యమే యయినను

ఉ. సంతతి లేనిగేహము, రసంబు స్రవింపని పుష్పగుచ్ఛమున్,
శాంతవిహీనమౌ తపము, సత్యము కల్గని పూరుషుండు, సా
మంతము లేనిభూపతియు, మంజులసంపద లేనికైతయున్
గొంతుక లేనిపాటయును గుంభినికిన్ భర మౌట కేసుఁడీ.

కావున సద్గతుల కాధారభూతమైన సంతతివిషయమై నిగర్వాణముగాఁ బలుకఁ దగదు.

సింహ—ఔనది నిశ్చయమే కాని నాకుమారికశి సద్గుణసౌందర్యాదివిశేషములంబట్టి భువనేశ్వరియైన రాజరాజేశ్వరియే నాగర్భమునఁబుట్టెనని తలంచుచుంటిని ఊరక యూహించుటకును గొన్ని కారణములు కలవు గావున నట్టి మహాంశాంకురమునకుఁ దగిన యవలంబనము దొరకునో లేదో యని యూహించుచుంటిని.

మంత్రి—రాజేంద్రా! తమరు సెలవిచ్చినట్లు యీపుత్రిక కేవలము పరమేశ్వరీ యవతారమని యూహించుటకు సందియము లేదు. అయినను సృష్టించిన స్రష్టవజ్రపుఁ బతకమును హైమసూత్రమునఁ గ్రుచ్చునయా మోహనసూత్రమునఁ గ్రుచ్చునా!

[తెరలో జయము జయము మహారాజా.]

అల్లదె జయశబ్దము మనచారులరాకఁ దెలుపుచున్నది.

చారుఁడు—(ప్రవేశించి) దేవా! జయము జయము. ఈ రాకుమారుల పటములఁ గ్రహింపుఁడు (మంత్రిచేతికిఁ బటముల నిచ్చును)

మంత్రి—దేవా! ఈకుంతలదేశ రాకుమారునిఁ జూడుఁడు.

సింహ—మంత్రీ! ఈతని రూపము నిరాకృతముగా నున్నను వానికి క్షాత్రకల్యముగలదు.

మంత్రి—రాజా! ఈతఁడు వంగదేశాధీశుని చిన్నకుమారుఁడు.

సింహ—(సంతోషముతోఁ జూచి)

గీ. ఆకృతిని బాలచంద్రుని ధిక్కరించు
అంగసౌందర్య మొకఁడె నిలుపఁ గాదు
కాని, బాహువులు క్షీణముల గాంచఁజూడ
నాడ మీసమంత శౌర్యతను జాడదెమ్ము.

మంత్రి—దేవర చక్కఁగా గనిపెట్టితిరి. ఈ వంగదేశపు భూపకుమారునిఁ జూడుఁడు.

సింహ—మంత్రివర్యా! చూడుము.

ఉ. ఆయనరాజరూపము లతాంతశరుండు భ్రమ నొందఁ జేయు నుభ
గ్రావయుతమూర్తి నేత్రములు తామ్రములంబోలి విశాలన ఘనల
వేలనచరేల పృథ్వీపతి పుత్రులలోన నితఁడు
రాయఁడు గాఁగఁదోచె మకరధ్వజమైతి జయంతు దొన్నగెన్.
ఈతని నామ మేదియో!

మంత్రి—ఇతని నామము శ్యామసుందరదత్తు, వీరపుత్రిక కేతఁడు మహాపదరుంధవు మగుచున్నది.

సింహ—నీయూహ సరియైనదే కాని ఈతని శరీర సౌందర్యము వంగదేశీయుల జనస్వభావదలనుఁ గళంకము తెచ్చుచున్నది.

మంత్రి—అది సత్యమే. బలహీనునివలె గన్పట్టుచున్నవాఁడు కాని ఇతనినిమించిన అంగరాజు నొకఁడు,

సింహ—ఓయీ అట్లనెదవేల?

క. కులహీనుఁడైన నిర్ధని
కులనైనను పేరిమఁ గాంచి కోరుచు గుడిసెల్
బలహీనుమాట యబలకుఁ
గలలో నైనను వినంగఁ గష్టము తలఁపన్.

సేవకు—దేవా! ద్వారమునొద్ద బుద్ధిసాగరుఁ డను చంద్రమాంగమహారాజు మంత్రి మీదర్శనమునకై వేచియున్నవాఁడు.

సింహ—మంచిది ప్రవేశపెట్టుము.

సేవ—చిత్తము (లోనికిఁ జూచి) అయ్యా! మహారాజునాజ్ఞ అయినది. విచ్చేయుఁడు.

బుద్ధి—(ప్రవేశించి) సింహకేతుమహారాజా! విజయీభవ సంతత కళ్యాణసిద్ధిరస్తు.

సింహ—అయ్యా! ఆపీఠముపైఁ గూర్చుండ సేయుఁడు. మీ రాజునకు మీకుఁ గుశలముకదా!

బుద్ధి—మీయనుగ్రహమునఁ గుశలము!

సింహ—అమాత్యశేఖరా! కారణములేక మూరక రారుకదా! మీ రాకకుఁ గారణ మేదియో యుండునని తోఁచును.

బుద్ధి—సింహకేతుమహారాజా! మా రాజు తనకుమారుని చిత్రపటమునుజూపి తగిన పన్నెండేండ్ల వాఁయము గలకన్నియను జూచి వివాహముసేయుట కేర్పరచి రమ్మని నన్నుఁబంప ననురూపవతియగు బాలికకై వెదకుచు మీపురంబున కరుదెంచితిని.

సింహ—సంతోషము! సంతోషము! మేమును మీవలెనే మాకుమారికకై తగినవరు నన్వేషించుచుంటిమి. మీరాకుమారుని చిత్రపటమును జూపుఁడు.

బుద్ధి—చిత్తము (పటమునిచ్చి) అయ్యా! మీపుత్రికకు వయసెంతో సెల వీయవలయును.

సింహ—కడచిన సంవత్సరము పదునెకండవది. ఇదేయామె చిత్తరువును జూడుము (ఇచ్చును.)

బుద్ధి—చిత్తము. అట్లైనవ వధూవరు లనుకూలదంపతులుం గాఁగలరని నిశ్చయముగఁ దలంచుచున్నవాఁడను. ఈమె భువనమోహిని.

సింహ—మంత్రీ! ఈచంద్రచూడాత్మజాతుని సౌందర్యమును జూచితివా! మారుని మఱపించుచున్నది. (పటమును జూపును.)

మంత్రి—దేవా! మఱపించుటయే కాదు. కేవలమా పంచశరుని యవతారము ఇఁక నిస్సంశయము. వేవేగ నీరాకుమారునకు నాయాయుష్మతి రత్నమాల నొసంగి పరిణయము సేయుఁడు.

బుద్ధి—అయ్యా! నేను సర్వమును బట్టి చూచితిని ఈశుభమును జరుపుటకు దేవతలు సయితము త్వరపడుచున్నవారు. ఇఁక రెండవయోచన సేయక యానవమోహనాకారుఁడైన చంద్రకాంతునితో నీనవమోహనాంగిని సమకూర్పుఁడు.

సింహ—అట్లైన నేనానందసాగరమున నీఁదులాడుచున్నాను. నాకుమారీమణిని మీరాకుమారునకొసంగుట నిశ్చయంబు. మీరాజుగారితోఁ జెప్పి శుభముహూర్తము స్థిరపరిచి మాకుఁ దెలిపి పెండ్లికి వేవేగఁ దరలిరండు.

బుద్ధి—మహాప్రసాదము. నేసెలవు గైకొనెదను.

సింహ—మంచిది, త్వరలో నాలోచింపుఁడు.

బుద్ధి—చిత్తము (తనలో) ఇఁక నాకోరిక నెఱవేఱినది. రేపటెల్లుండి సుముహూర్తము స్థిరపఱచి నాకుమారుని రాకుమారుఁడని చెప్పి యీవివాహము పండ్రెండు రోజుల ప్రాయముగల చంద్రకాంతునకుఁ జేయించెదను. (నిష్క్రమించును.)

సింహ—మంత్రీ మనకిఁక మనసు స్థిరపడినదికదా! వెళ్లుదము.

(నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ

చంద్రకాంత నాటకము.

చతుర్థాంకము.

రంగము—శోణపురవీథి.

[బ్రాహ్మణుడు ప్రవేశించును.]

బ్రాహ్మణుడు—ఇదివరకు నేననేక వివాహములను జూచితిని, చేయించితిని కాని యిట్టి వింతయగు ఘటనను జూచియుండలేదు. సంపూర్ణవైభవములతో వివాహము సింగపువేడుకతో జరిగినది. దేవదుందుభులు మ్రోగునట్లు అందరును సంతోషించినారు గాని అది యేమివారి యదృష్టమో పెండ్లికొడుకగు చంద్రకాంతుని మొగము మాత్రము కేవలవైరాగ్యమును మాత్రమును సూచించుచు నిరుత్సాహమై యున్నట్లు అగపడినది. అందుల కనుగుణ్యముగా రత్నమాల వేయవలసిన పుష్పహారము చంద్రకాంతుని కంఠమునందు వేయింపక ఏదో యొక పెట్టెపైని వేయించినారు. అదేమనిన నందు మాయిష్టదైవము కలదనియు నది మాకులాచారక్రమమనియు నందులకొక్క మొగవారు చెప్పిరి. పోనిమ్ము పెట్టె తెరచి యందలి దైవమునకు నర్పింపుమనుట ధర్మము కాని పెట్టెపై వేయుట అనుమానాస్పదముగా నున్నది. దైవానుగ్రహమునం బునస్సంధాన శుభముహూర్తము గూడ సమీపించినది. ఇప్పుడేమి చేసెదరో చూతము. తప్పక వరున కంగీకారము లేని వివాహమో కపటవివాహమో యై యుండవలెను. ఒకవేళ నీ పట్టణాధిపుడైన సింహకేతునికిం జెప్పెదనని చంద్రహాసుని వెదకించి మత్స్య పదిసంచుల మాకిలైన సేకరించుకొనెదను. ఉంచుకొనినచో నన్నె [illegible] చూచెదను? రంధ్రాన్వేషణపరుడగు నను నాకు కతాబు రానే

వచ్చినది. వచ్చినవాడు చచ్చినను బోదు దీనియుదంతి మానిసి తీరదను. (నిష్క్రమించును.)

శుద్ధవిష్కంభము

రంగము—కేళికాగృహము

[రత్నమాలికా మురళికలు ప్రవేశించెదరు.]

ముర—అమ్మా! రత్నహారము తొల్లింటికంటె నధికశోభ వహించినది సుమీ.

రత్న—మురళికా! ఎందువలన?

ముర—చంద్రికాంత మాణిక్యసంస్పర్శనమున.

రత్న—ఓసీ! నీవు వ్యంగ్యవాక్యములకు బుట్టినిల్లువుసుమీ!

ముర—అమ్మా సర్వకళావిశారదుల ప్రక్కబట్టినవారికి వ్యంగ్యవాక్యములకు కొఱంతయుండునా!

రత్న—ఓసీ! సఖులకు లోకువ పిన్నవారే కేనస్కృందును నీవు మఱపురావుసుమీ!

ముర—ఇతరుల కేలకాని మీరుమాత్రము మఱపురాక మానదు.

రత్న—ఏమి నేనేనా మఱచుదానను?

మురి—అదియే ఆకాశకుసుమము.

రత్న—నన్నేల వృథాపొగడ చేసెదవు? నేనట్టిదాననా?

ముర—అమ్మా! చంద్రకాంతులకు వెలదాల్గి వెలుగ స్వస్వభావమును దాలంచుట సుప్రసిద్ధమేకద? అందుచే నేనట్లంటిని.

రత్న—నెచ్చెలీ! నీవట్లు తలంచెదవలెగాక. నన్ను నేనాయన నన్ను నే మఱచెదయ?

మురళి—అమ్మా! నాకడియు సంతోషమే! ఏలయన సకల సద్గుణగరిష్ఠుండగు చంద్రికాంతునితో సంతతసౌఖ్యావహమై ప్రపంచము మఱచియుండుటచేత.

[అంతటఁ గపటచంద్రికాంతుండు ప్రవేశించును.]

చంద్రికా—(తనలో) ఆహా! నేటిదినంబున బహుకష్టతరమైన యొకకార్యమును నిర్వహించుటకు మాతండ్రి యగుబుద్ధినాగరునిచే నియమింపఁబడితినిగదా! వివాహసమయంబున నెట్టెటులో బొంకి పుష్పమాలికను రాకుమారుఁ డున్నకిరండమునకు వేయించితిని. ఇపుడీ రత్నమాలిక నాదాకనై వేచియున్నది. నే నీనవమోహనాంగిని సమీపించి చిత్తము చలింపకుండ నచ్చుట మృత్యుదేవతనోటఁ బడి మరలి వచ్చుటయే. అదిగాక నేనేతనభర్తనని నమ్మియున్నది. నేనిమె సౌందర్యమునకును వచనరచనలకును లోనై రాజద్రోహము సేయకుండ నిమెకు వైరాగ్య ముపదేశించి నేను బయలుపడవలెను.

కం. జనశూన్యస్థానతలమున
తను వలచియు నెమరుచూచుతరుణి పయిఁ బడక్
ఘనుఁ డెవఁడో తొలఁగుఁ, దక్కిన
మనుజులు హృదయములు కలఁగి మాయలఁ బడరే?

కావున భర్తృసంగమాభిలాషిణియైన యీమదవతీమణిముఖంబునం బడి నేనెట్లు రాజగౌరవము కాపాడఁ గలను? ముందు నాహృదయము చంచలతఁ బొందకుండఁ బ్రార్థించెదను.

గీ. చంచలత్వముచేతను మించుచుండు
చిత్తమా! ధైర్య మించుక చెందవలయు
రత్నమాలికాదృగ్బాణరాశి కీవు
పాలుకాకుండ సకలసంపదలఁ గనుచు.

టులైన నానేర్పుచేత రాజభక్తిం జూపి కృతజ్ఞుఁడ నగుట కిదియే మంచి సమయము; సమీపించెదను (ఆతని సమీపించును.)

ఇస్వరు—(మూఁడి లేచుచున్నారు.)

రత్న—(జనాంతికముగా) ఓసి! మురళికా! మూఁగుకున్న దాన వేల! నాకు మారు నాప్రశ్నకు నచ్చింపవే!

మురళి—అమ్మా! ప్రస్తుత మాపని సేయుదే!

రత్న—ఓసీ! అది యేమో కాని నాతనులత వడకుచున్నదే.

మురళి—ఔనమ్మా! మరుగాలి సోకినతనులతలు పున్నాగాశ్రయము లగువఱకుఁ జలించుట నైజమే! ఇందుఁ గ్రొత్తయేమి కలదు?

రత్న—ఓసీ! నీగడుసుపోకడ లిక్కడనా? ఇఁక జాలించి కొంచెమీవిషయమునఁ దోడుపడఁ దగదటే.

[నేపథ్యే]

ఓసీ! మురళికా! నామాట మఱచియేపోతివి కదా!

మురళి—(అటునైపుఁజూచి) అవ్వాల పిల్లలతో యేమియో పలుకుచున్నది. దానికి సమాధానము చెప్పి వచ్చెదను. (పోఁబోవును)

రత్న—ఓసీ! నేనుగూడ వచ్చెదను (మురళికపైటకొంగు పట్టుకొని ఆపును.)

మురళి—ఏమీ! నీవును వచ్చెద వేమి? అట్టులైన నావెంటఁబడి రాక నన్నుఁగూడ నాపెదవేల? సిగ్గు ముందునకు నాశ వెనుకకును లాగుచుండుట నాకుఁదెలియకపోలేదు. చాలుచాలు. సిషలీసద్బొంచుకొనుము. నిలుపుము. ఇక్కడ నేనేల? (చంద్రికాంతుని) ఓ రాజకుమారా! చంద్రికాంత! నీప్రాణేశ్వరి కుచాదిభారములచే నిదివరకే నిలువలేకయున్నది. నీ విపుడామె కధికానందభారమును పైఁబెట్టినావు. ఆ భారముల నామె యూరుయుగళము సహింపలేకున్నది. కావున నీవా భారములఁ గొంత సేపు మోసికొని మాచెలియ నలసటఁ దీర్పుము. (నిష్క్రమించును.)

రత్న—(కొంచె మాలోచించి తనలో) ఆహా ! నేనెంతధన్యురాలను ! మదీయవాంఛానికుంజంబు నేడె మొగ్గదొడిగినది. నేనిపుడు ముగ్ధత్వమ్మున నూరకున్న దో నిరాకరించితి ననియెంచుకొను నేమో! (ప్రకాశముగా)ఓరత్నపీఠమా! అనర్ఘరత్నస్థాపిత వయ్యును అధిష్ఠాతావలంబనము లేని సౌందర్యమును వ్యర్థమని యెంచి జన్మసార్థకమునకై తప మొనరించు నీకోరిక సఫలీకృతమౌనట్లు నీ కలంకారమును గొల్పు మహాసియులు విచ్చేసియున్నారు. ఇక నీచింత తొలంగినదిలే.

చంద్రి—(తనలో) ఆహా ! ఈవాక్చాతుర్యమునకు మితిలేకయున్నది. నాకునోరాడకున్నది. నేనిమాటకు నిరుత్తరుడను కావలసినదే ! (తలయూచి యూరకొనును)

రత్న—(తనలో) అయ్యో! ఈయనమాటలాడుట లేదు. నేనపదేశముగాఁ జెప్పితినని ప్రాణేశ్వరునకుఁ గోపము వచ్చినది కాబోలును. (ప్రకాశముగా) నాధా! మీయనుపమానసుందరవిగ్రహసమావేశమునకై ఈరత్నపీఠకియే కాదు! నేనును దప మొనరించుచున్న దాన. ముం దీపీఠకి నలంకరింపుఁడు.

చంద్రి—సాధ్వమణీ ! ఈరత్నపీఠిక నలంకరింపఁ దగినదాని చేతనే యలంకరింపఁదను [పెట్టెను పీటపైఁ బెట్టి తాను వేఱొకచోట గూరుచుండును]

రత్న—ప్రాణేశ్వరా ! ఈసురటిచే మీయలసటను మాన్పెదను. (విసరును.)

చంద్రి—ఓపద్మదామిని ! నీయుపచర్య నాకిందుమునఁగల యిష్టదైవమునకుఁ జేయుము.

రత్న—(తనలో)ఏమిది! ఇంతభక్తియుట్టి యాచార మెందును గానలేదే? అయిన నటులే చేసెదను ! [పెట్టెకు సమస్తోపచారములను జేసి పిదప భర్తకును జేయునారంభించును.]

చంద్రి—ఓపురంధ్రిరత్నమా! తాళుము. నీ వన్నివిధముల ధన్యవే సుమీ!

రత్న—దేవరకుఁ బత్ని నౌటచే నేనన్నివిధములా ధన్యనే. వేఱె చెప్పనేల?

చంద్రి—అందువలనఁ గాదు. దేవపతి సర్చించుటచేత.

రత్న—దేవతారాధన మెల్లరకుఁ గర్తవ్యమే. అందుఁగ్రొత్త యేమికలదు?

చంద్రి—క్రొత్తలు కాకేమి. అనుపమానపరిమళోపేతమై నానావర్ణవిభాసురమైన కన్నులకు విందుగొల్పు నాపుష్పరాజమునుజూచి తివా! యెంతమహదానందసౌఖ్యకరంబుగ నున్నదో! భగవన్నిర్మితప దార్థములతో సమానమగునట్లు లేచిత్రకారుఁడైన జేయగలఁడా?

రత్న—ప్రాణేశ్వరా! ఔనది సత్యమే. భగవత్సృష్టివలనఁ గలి గిన యానందమును మించినది కలదని యెవరు చెప్పఁగలరు?

చంద్రి—సరికదా! అట్టియానందమే బ్రహ్మానందము. అది యేయిహాపరసౌఖ్యముఁ అదియే మోక్షము. అదియే పరమార్థము. అదియే జీవన్ముక్తి. కావున మనమిరువురము పరమేశ్వరధ్యానానంద మనుభవింతము.

రత్న—(తనలో) మొదటినుండియు వీరితీరు వేఱుగాఁగనుపట్టు చున్నది. నేను కొంచెము గడుసుఁదనముగా ముచ్చటించి వీరియుదంత మారసెదను. [ప్రకాశముగా] దేవా! మీరు వేదాంతములుమెండుగాఁ బఠించినటు లున్నవారు ఆయుపనిషత్తులలోసుక్లేకాదశినాఁడు కాంత లకుఁ గళాస్థాన మెచ్చఁటగలదని వ్రాయఁబడినదో వచింపఁ వేఁడు చున్నదాన.

చంద్రి—ఆప్రశంస యుపనిషత్తులలోఁ బనికిరాదు.

రత్న — అటులైనఁ గాముకశాధ్యయనస్థానమైన కేళికాగృహమునఁబరబ్రహ్మవిచారము మాత్రము పనికివచ్చునా? ఇవేటిమాటలు?

చంద్రి — ఓసుశీలా! అదినిజమే. కాని, వివేకులైనవారు శాశ్వతసౌఖ్యములకై యాశింతురు కాని తాత్కాలికసౌఖ్యముల కాశింతురా?

చ. ఇల జనియించుటే నరకవేదనలు పుప్పుల కంటకంబులుఁ గాం
తలఁ గవయన్ సుమాంపులను దాల్చుటపీడను సేయుటాదిగా
గలిఁగిన యట్టియైహికసుఖంబులఁ దేలుట జన్మజన్మలన్
దొలఁగని దుఃఖసంతతులతోఁ బాలఁ దూగుటకే తలోదరీ!

రత్న — ప్రాణేశ్వరా! మీవైరాగ్యముఁజూడ మిక్కిలియాశ్చర్యమగుచున్నది.

ఉ. వేసవుఁ దీరుచూడ నగవిందఁగురుల్ వలపించు మీయుప
న్యాసము కాముకాగ్రణులనైన విరాగులఁ జేయఁజాలు మీ
కోసరసాగ్రగణ్య! ఇది యుక్తమె నాప్రియురాలి క్రేగ్రీయా
యాసముఁ గొల్చుచూపుటదయారస మొప్పఁగఁ గౌగిలింపవే.

చంద్రి — వేషముఁ జూచి నీవు శంకింప వలనుపడదు.

మ. లలనా! నటికి భ్రాంతిఁ జెందెదవు నాలాయంబుగా మానసం
బల సర్వేశ్వరునందుఁ జొన్పుటయె ముఖ్యంబైనధర్మంబు కే
వల వేషంబున నేమిసార్థకము భాస్వంతంబు కాశాల్మలీ
ఫలముల్ భోజ్యము కావెచిత్తమునఁ జేపట్టంగఁగున్ మోక్షమున్

రత్న — ఓప్రాణేశ్వరా! ఇదిమీనిశ్చితాభిప్రాయము కాదు. నాయుద్దేశమరయుటకై నన్నీరీతిఁ బరిహాసముఁ జేయుచున్నవారని తలంచెదను.

చంద్రి — ఓసాధ్వీరత్నమా! కలనైనను నీతోఁ ననృతమాడువాఁడను కాడే!

రత్న—ఓసుందరాంగా! ఇట్టులైన నీది నాపురదృష్టమా!

చ. పరిణయ మైనదాది నిను భావమునందునఁ జేర్చికొంచు మీ
సురుచిరమూర్తి నేగడియఁ జూడఁగఁ గల్గునొ హాయిగా సుఖా
త్కారములఁ దేలనౌనొ యని కాలముఁ బుచ్చెడు నాకుఁ గోర్కె-
నీకరణిని నీకెఁబుచ్చి నన్నుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చవు నాయభాగ్యమా!

చంద్రి—ఓకాంతా! నీవు నిజముగ స్వప్నాంధకారంబునఁ దగులొన్నట్లు జూచుచున్నావు.

మ. అకటా! నీకిది యేమి నశ్వరసౌఖ్యమ్ములన్నదిన్ గోరి స
ద్గతిఁ గాంచక నైతి గాని తుచ్ఛసుఖముల్ కాంక్షించి సంలోకసం
గతికిన్ బోవఁగఁ జూచుచుంటివి యమాయోకామంబు దోషంబు పె
న్వెతలన్ మాంచును జన్మజన్మలకు దానిన్ జూతురే సజ్జనుల్.

అదిగాక

గీ. కామమోహాదిదుర్గశాస్త్రబాధ
ములను బడి యిహసుఖంబులు మునిఁగెదేల?
భవగహనసంకటకిఁ దానిచే నకుంచు
విష్ణుఁడత్రిసింధురంబుల విడుచు మాంచు.

రత్న—నా ప్రియేశ్వరా! వినుము.

గీ. ఇహంపుసుఖంబు లనిపి యట్లనును గఁ
డెట్లు లోకముల్ కసుఖంపుఁ జట్టఁ బట్టఁ
గాముకాకుండుఁ డా మోహిగామి కాఁడు
నెను బుద్ధిస్థుల మది నేల నిల్పవలెఁ గొన్న.

అదిగాక కామసుఖము గర్హ్యము కాదా! చెప్పుచుంటిని.

మ. పురుషార్థంబులలోనఁ గామ మొకటై పొల్పారుచుండంగదా!
పరమామోక్షముకంటె ముందుగ వచింపన్ లేదా? కామంబు

నాచరణంబున్ బొనరింపకే యెటులు మోక్షప్రక్రియన్ జూతు మీవిరహాగ్నిన్ వడి నార్ప వేడెదను రావేకౌఁగిలీవే సఖా!

(సమీపింపఁ బోవును.)

చంద్ర—సుందరీ! త్వరఁబడకుము.

ఉ. కాయము రోగపీడితముగా నొనరించుచు దుఃఖవారిధిన్
ద్రోయును పాపలోకముల దుర్గతులన్ బడఁద్రోయుసత్యముల్
బాయఁగఁ జేయుయౌవనము; పండితురాలవు నీవు తుచ్ఛముల్
హేయమనోజ సౌఖ్యము లిసీ! మదిఁగోరెదె? మూఢచిత్తవై.

రత్న—దేవా! నారికేళ పానరన్యాయముగా నేదో యొక సంగతి ననుసరించి యట్లు వాదించుచున్నారు కానినిజమారయుట లేదు.

చ. సంతతిలేనివారలకు సద్గతు లెట్టులు సంభవిల్లు నా
సంతతి నెట్లు పొందనగు జాయలఁ గూడకయున్న వేదవే
దాంతములన్ బఠించియు మహామునులై తలక్రిందుగాఁ దపం
బెంత యొనర్చినన్ సతుల నేలకయుండిన రావు సద్గతుల్!

చంద్ర— ఓసఖీలలామా! నీయుపన్యాసము కామశాస్త్రప్రవృత్తిని స్థిరీకరించుచున్నది. నేనుమాత్ర మామార్గము నవలంబింపను.

రత్న—ఓకపటనాటకాధ్యక్షా! ఇట్టివాఁడవు తొలుత నన్నేల పెండ్లి చేసికొంటివి? నీవేదాంత మావివాహసమయమునం దేగంగలోఁ గలసినది. లేక యింతలోనే యింత వేదాంతము ముదిరెనా! నాకు త్తుకఁ గోయుటకుఁ గాక నన్నేల పెండ్లి చేసికొంటివి?

చంద్ర—ఓరమణీ! నాకీవైరాగ్య మాదినుండియుఁ గలిగినదే. నీవివాహ సమయమున నీచేతి పూలసరమును ధర్మాదిస్వరూపుండును సత్యాత్మకుండైనదైవప్రభువునకే సమర్పింపఁజేసితిని. నిన్ను భగవంతునకే పెండ్లి చేసితిమి కావున నన్నేల కామించెదవు? సంతతభగవదారాధనాతత్పరవైసచ్చిదానందపరబ్రహ్మావలోకనంబునజీవయాత్రగడుపుము

రత్న—(తనలో) అయ్యో! దైవమా! ఈయనకీ వేదాంతముప
దేశించి నాయాశాలతికను ద్రెంచినవా రెవ్వరో కదా! ఇఁకనీవిరహవేద
నను నేనెటులోర్తును? హా! పంచశరా! నీకు సమయము దొరికినది కాఁ
బోలు నిదే నీకు శరణ మనుచున్నదాన, నంతవఱకు నీపంచమబాణ
మును నాపైగురిచేసి చంపకుము (ప్రకాశముగా) నాథా!

గీ. కామదూరుండవై నన్నుఁ గామబాణ
కీలలకుఁ బాలుగావింపనేల సఖుఁడ?
అతనుసౌఖ్యాబ్ధిఁ దేలించి ప్రాణదాన
మీఁగదే కాంత విలపింప హితకరంబె?

చంద్ర—కం. సకియా! ప్రాణము తీయఁగ
సకలసమర్థుఁ డగువిష్ణు శరణు గన నగున్
సకళంకైహికసుఖముల
నీకిఁక నాదరిఁ జెప్పఁ బోకుమీ! విరహమునన్.

రత్న—ప్రాణేశ్వరా! తల్లిదండ్రులును భార్యయు లేక ప్రాపం
చిక సౌఖ్య మెఱుఁగక భగవంతుఁడు స్త్రీపురుషులను సృజించిన హే
తువు నెఱుంగని మానవమ్మన్యునిపోల్కి మీరు సంచరించుట పాడి కా
దు. నరజన్మమెత్తినందులకు నిహసుఖములననుభవించి పిమ్మటఁ బరసుఖ
ములననుభవింపవలెను. ఇహము లేక పరముండ నేరదు. కొంచె మాలో
చించిన మీకే తెల్లమగును. వేయియేల? ప్రథమసోపాన మెక్కకుం
డ నంత్యసోపానమెట్లెక్కెదరు? కావున నావిన్నపమాలోచించి నీప్రే
యసిపై విజృంభించిన యీపంచశరుని గండడఁగింపుఁడు.

చంద్ర—ఓసాధ్వీమణీ! నీమాటలు నాచెవికి సోకవు. నీకిచ్ఛ
యున్నయెడల నావలె ముక్తసంగవై యోగిజనాదరణీయమైన మార్గ
మవలంబించి పరమును గనుము.

రత్న—అక్కటా! దేవా! మీకిది యేమివెఱ్ఱి!

సీ. శృంగారరసము వర్ణించు మీ నెమ్మోము
వెలిబూదిమించు రేఖలకుఁదగునె ?
తేటినారుల సోగ దెగడు మీ పెన్నెరుల్
తగునె కెంజడలబంధమ్ములకును ?
సకియహారపుఁ జిక్కు సవరింపఁగల వ్రేళ్లు
లేతుల రుద్రాక్షల పట్టిమాకోర్చు
వెలఁదికి నమృతంబు విందుఁజేసెడు మోవి
చులుకాంబువుల గ్రోలఁగఁగలుగు నెట్లు ?
గీ. నవనవోన్మేషమీ యౌవనం బదేల
యీశ్వరారాధనము లేల ? యెమ్మెకాఁడ
పంచశరసౌఖ్యసామ్రాజ్యపట్టమునకు
రాజువై యేలుకొనుము శ్రీరాజమాన్య.

చంద్ర—ఓచామీకరగాత్రి ! కాముకీజనులఁబోలి నీవును నిస్సారము నిస్తేజమునైన మోహాంధకారమునఁ జిక్కువడినావే ! నీ చదువులెల్ల యీదృశముగాఁ బరిణమించినందులకు యోచించుచున్న వాఁడను.

సీ. మొగము చంద్రుఁ డటంచు మోహించెదరు కాని
దుర్గంధయుత మని దోఁచ దకట !
కనుల గల్వలపోలికను నుతింతురు కాని
పలలగోళకలంచుఁ బలుక రేమి
కుచములు బంగారుకుండ లందురు కాని
దుర్మాంస శకలవర్తులము లనరు
పెన్నంటియాకుల చెన్నటందురు కాని
పొలుపొందఁగా నస్థిపుంజ మనరు.

గీ. అకట మలమూత్రభూయిష్ట మైనతోలు
బొమ్మఁగాంచి మనోరథంబులు చిగుర్ప
నైహికసుఖంబులను గూడి యందరాని
మోక్ష మందక చెడిపోవు మూర్ఖుఁడ నొకో.

రత్న—అయ్యో దైవమా! నేనెంతబ్రతిమాలుకొనినను దాఁబట్టిన కుందేటికి మూఁడేకాళ్ళనుచున్నట్లుతనపట్టువదలకున్నవాఁడు, నేనీమన్మథానలమున దగ్ధమగుట నిశ్చయముగాఁ దోఁచుచున్నది. ఇఁక నాకేది దిక్కు? ఓమనోనాయకా! అగ్నిసాక్షిగ నన్ను బరిణయమై నన్నొల్లననుట ధర్మముకాదు. నీవు నిరాకరించినచో మన్మథుని చేతనో లేక బలవంతముగానో ప్రాణముల దొఱఁగుట నిశ్చయము.

చంద్రి—ఓకాంతామణీ? ఆత్మహత్య మహాపాతకంబు నేఁజెప్పినట్లు దైవారాధనఁ జేసికొనుము, నేనుమాత్రము తుచ్ఛసుఖమునకు సిద్ధపడను.

రత్న—(తనలో) హా దైవమా! నన్నిట్టిదుఃఖసముద్రమునముంచివేయుటకు నేనేమిపాపముఁ జేసితిని. ఏజన్మంబున నెవ్వరికేడఁబాటు చేసితినోకదా! అయ్యో! నేనిట్లు విలపించినఁగార్యమేమి? ఇంకనుప్రాణేశునిప్రార్థించెదను. ఓప్రాణేశ్వరా! నాకు మహాపాతకంబు వచ్చునని శంకించుచున్నారుకదా! అటులేల కావలెను? ఏలుకొనిన దయయుంచి యేలుకొనుఁడు. లేకున్న మీచేతులతోఁ జంపివేయుఁడు కానినేను మాత్రము మిమ్ములను విడిచి యీస్మరాగ్ని కాహుతి కాఁజాలను. (కౌఁగిలింపఁబోవ త్రోసివేయును.) హా! పరమేశ్వరా! (మూర్ఛిల్లును.)

చంద్రి—(తనలో) బాగు! బాగు! రాజద్రోహము సేయకుండ నేనిప్పటికిఁ గదా యీకాంతనుండి తప్పించుకొని కృతకృత్యుండనైతిని. ఈసమయంబున నేనీమెకుఁ గన్పడకుండఁబోయినచో నన్నుఁగానక

కొంతసేపు విలపించి పిమ్మట నీపెట్టెనుదెఱచి యందున్న బాలకుని వాని మెడనున్న వృత్తాంతపత్రికను వీక్షించి నిజముఁ దెలిసికొనును. కావునఁబరులెరుంగకుండ మాపురమునకు నేఁ బోయెదను.

(నిష్క్రమించును.)

రత్న—(లేచి నలుదిక్కులు చూచి) ప్రాణేశ్వరా! ప్రాణేశ్వరా! ఏమి! ఎందును గానరాకున్నవాఁడు! హా; అట్టివాఁ డెచటనున్న నేమి! అయ్యో! నేనటులనుకొనుట భావ్యమా? వెదకెదను! ప్రాణేశ్వరా! యెందు డాగితివి? అయ్యో! నీజాడదెలియకున్నదిగదా!

గీ. నాథ వైన నన్నిట్లు లనాథఁ జేసి
పాడియే నీకుఁ బోవంగఁ బ్రాణనాథ!
కరుణమాలిన చిత్తంబు కలజనంబు
లవ్యయానందవార్ధి నోలలాడు టెట్లు?

అక్కటకటా! నాథా! నీయిల్లాలి నొకతుంటవిలుకాఁడంటి వేధించుచుండ నీవుపేక్ష సేయుట న్యాయమా?

చ. పరభృతమంజులస్వరము పర్వ మిళిందపుమార్వ్యగూర్చి యా
మరుఁ డరవిందకుంద సుమమార్గణజాలము లేయసాఁగెనో
సరసుఁడ! నాదుమేన విరసం బగుచూడ్కులఁ జొన్పఁబోక స
త్వరమున వచ్చి కావుము కృపారస మొల్కఁగ నీ సతీమణిన్.

అదె వారియిష్టదైవముగలకరండము! ఆయన నిజముగా వెళ్ళియుండిన చో దీనిని విడిచిపోవు టెట్లు సంభవించును! కాన నిశ్చయముగ మఱి యెందులకే నేగనోపు. ఇంతలో నీయన యిష్టదైవమన నెట్టిదో చూచెదను (పెట్టెను తెఱచికని) ఆహా! యేమిది! ఇందుల కీశిశు వెక్కడ నుండి వచ్చినది? ఈ బాలుఁ డీయన కిష్టదైవ మెట్లయ్యె! పెట్టె దీయఁగ నేవీని దేజఃపుంజంబు దిక్చక్రంబుల నాక్రమించె. (పరిశోధించి)

గీ. బాలుఁడు పురిటిలోపల వానివలెనె
తోఁచు మొగమునఁ జిరునవ్వు తొంగలింప
దేహకాంతులు చంద్రుని దీప్తికంటె
మించి వెలుఁగొంది జనులఁ బ్రేమింపఁ జేసె.

(నిదానించి చూచి) ఇతనిమెడ నేదియో పత్రిక గన్పించుచున్నది. చూచెదను (విప్పిచూచి) హా! పరమేశ్వరా! (మూర్ఛిల్లి లేచి) ఈ పండ్రెండురోజులపిల్లవానిని నాకుఁ బలిగాఁ జేసితివా? హా! భక్తరక్షకా!

అట్టివాఁడవు నా కీగహావన మేల కల్పించితివి. పాలుత్రాగుట సైతమెఱుంగని యీబాలునితోనా నేనుగాపురము సేయుట! కటకటా! నాజవ్వన మంతయు శూన్యగేహమున కెత్తినదీపికవలె వ్యర్థమయ్యెఁ గదా!

అయ్యో! ఇఁక నాకేది దిక్కు? (ఆలోచించి) ఇఁకఁ దైవమే దిక్కు. ఓశంకరా! నెఱజవ్వనముననున్న నన్నీబాలుని కంటఁగట్టిపలు వెతలపాలొనర్చి కాని యీశిశువునకు నాయుష్యును బోయ లేకపోయితివా! అందులకై నాకుత్తకగోసితివా! ఇఁక నీకన్నులు చల్లపడెనా! శివశివా! ఇఁక నేనెందుఁ జొత్తును. ఈసంగతి మాతండ్రిగా రెఱిఁగిన చోఁ జంద్రచూడమహారాజును పుత్రకళత్రాదులతో నంతమొందింపఁ గలఁడు. కావున నీవిషయ మాయన యెఱుంగకుండ నేనీబాలునిఁ దోడ్కొని యరణ్యంబుం జొచ్చి యందు వసించి పోషించుకొనుచుఁ గాలము గడపెద. కొంతకాలమునకైన నాకోర్కెతీర కుండునా? ఈచంద్రకాంతుఁడు నుశంకరవరప్రసాదసంభవుఁడనుచు వ్రాయఁబడియున్నది. కావున నేనరణ్యములకై పోయెదను. ఓకేళికాగృహలక్ష్మీ! నీయలంకారము వ్యర్థమైనదిసుమీ! వేలయన నిర్భాగ్యురాలనైన నానివాసము వలన ఇపుడు నిన్ను విడచి నేనడవులకుఁ బోవుచుండుటచే నీవన్యాకార

5

ణమున నేని సమగ్రసంపత్తి నందగలవు. ఓగృహలక్ష్మీ! నాకిఁక ననుజ్ఞ. అయ్యో! నాకు నోరు రాకయున్నది. ఎంత యేడ్చిన నేమిలాభము.

సీ. కమనీయమణిదీపికాంకురాంచిత హైమ
 భంజికలార హృద్బంధులార!
అనుపమానందంబుగను జేవి నాడెడు
 ముదిపెంపు టంచపాపరములార!
శుప్రితి క్రుంపుఁబచరించు రతిమించులీలచే
 చెలువొందు పెంపుడు చిలుకలార
పంచమస్వరము పర్వఁగ జాతికగు లల్లి
 ప్రియము గొల్పెడు పారపికములార!

గీ. పరమసంతోష మిడు చిత్రపటములార!
సరసకవితావిశేష శాస్త్రంబులార!
నను మఱువఁబోకుఁ డోసఖీజనములార!
సెలవొసంగరె నాకిఁకఁ జెల్లె ఋణము.

ఈవృత్తాంతము మాతండ్రిగారికిఁ దెలియంగ నామామగారి నిశ్చయింపకుండ నేను పోయెదను. (నిష్క్రమించును.)

శ్రీ

చంద్రకాంత నాటకము.

పంచమాంకము.

(ఒక రాక్షసుఁడు ప్రవేశించి)

అనేకకోణపురరాక్షసులారా! సేనానులారా! మా రత్నమాలాభర్తయనుపించుకొనుచున్నవాఁడు నిజమైనభర్త కాఁడనియు నా చంద్రకాంతుఁడు పిల్లవాఁడనియు నితఁడు మంత్రికుమారుఁడనియు చంద్రమాసుఁడు జరిగించిన వివాహము కపటమనియు నెఱింగి రత్నమాల పతియైనబాలకునిఁ దోడ్కొని గహనమునకుఁ బోయెనని తెలిసికొని మనసింహకేతుమహారాజుగారు మిక్కిలి కోపానలంబున మండి పడుచు చంద్రమాసునిపైకి యుద్ధమునకుఁ బైలుదేరుచున్నవారు కావున మీ రెల్లరు సన్నద్ధులరై సమరసన్నాహమున నుండుఁడని మహారాజుగారి యాజ్ఞయైనది. సిద్ధముగ నుండుఁడు వీరు కుత్తుకబంటి దాక రుధిరము ద్రావి మైమఱచి నిద్రించు నీరక్కసు లూరక మేలుకొందురా! ఇనుపకాండలఁ గాల్చి పెట్టిన గాని మేలుకొనరు. అట్లే చేసెదను. ముఖ్యముగా రత్నమాల నరణ్యంబున వెదకి తెచ్చుటకు బోయినవాఁడు గాని నా కంటె వాఁడు బాగుఁగా గాచును.

(నిష్క్రమించును.)

ప్రవేశము.

రంగము — అరణ్యము.

[బాలకునితో నరణ్యమున రత్నమాల ప్రవేశించును]

రత్న — హా పరమేశ్వరా! హా జగద్రక్షకా!

ఉ. పాములు బుస్సుకొట్టఁ బులిబ్రాణము పైననె పోవఁగా మృగ
స్వాములుం బొబ్బరింపఁగనె చప్పున గుండెలు వ్రీలఁగా ద్విప
స్తోమము గాంధ్రిగాంధ్రిమనుచో మెయినిల్వనీరుగాఁగ నే
నేమయి సంచరించెదను యీకడు ఘోరఁపుగాన నక్కటా!

ఓరి హతవిధీ! ఈఘోరారణ్యంబున నన్నుఁద్రోసి నీవు కానట్టులూరు కొంటివిగా!

గీ. పద్మరాగస్థగిత మైనభర్మసౌధ
ములను మెలఁగఁగ నోపుగు శిల లటంచు
నట్టి నా కిట్టిభయదమౌ నడవియందుఁ
దిరుగఁ బ్రాప్తించె దుష్టవిధికృతి నహాహా!

అయ్యో! ఈ నాదయితుం డేడ్చుచున్నవాఁడు. ఈయరణ్యంబునఁ బాలెటులు సమకూర్తును? దైవమా! హతవిధీ! బాలునిసైత మేడ్పింపవలెనా? హా పరమేశ్వరా! ఈపసికూన నెట్లు మనుపఁగలను?

సీ. జోలపాటలఁ బాడుసొంపు నెఱుఁగ నే
లీల నీబాలు లాలించుదాన?
ఉగ్గు లనఁగ నెవ్వియో మూల మెఱుఁగ నీ
శిశువు నేగతిని రక్షించుదాన?
అంగరక్షలఁ గొంచెమైన నెరుంగ నీ
కందు నేచందాన కాచుదాన?
జలక మాడించుపరిశంస మెఱుంగ నే
చెన్నునఁ బతిని బోషించుదాన?

గీ. ఘోరవనములఁ బాలెట్లు కూర్చుదాన?
పొందుగా నూనె నేక్రియఁ బూయుదాన?
కాయమున కేవిధిని వేడి చేయుదాన?
సిసువు ప్రాణంబు లేరీతి నిలుపుదాన?

ఓ వనతరుజంతుసంతానములారా! మీరైనఁ బ్రోవరాదా!

సీ. పతి దైవ మంచు నామతి నమ్మి వచ్చితి
మధు విచ్చి బ్రోవరే మావులార!
ఆకొన్న నాపైతుఁ డడలుచు నున్నవాఁ
లాలించరారె పికాళులార!
మకరందములను డింభకునిఁ బోషింపంగ
రారె యోసద్భ్రమరంబులార!
పాల నిముక నిచ్చి భక్తితో నాపతి
గావరే యోవనగోవులార!

గీ. ఎంత బ్రతిమాలుకొనినఁ గానరాకైనఁ
గరుణ లేకుండెనే వనాగంబులార!
ఆపదలయెడ రక్షించునట్టినా
యాప్తు లగు టది యెఱుఁగరో యగములార!

హా! దైవమా! నేనెంత బ్రతిమాలుకొనినను వీనిలో నొకటియు నాదీనాలాపముల నాలింపదాయె నే నెంతపాపముఁ జేసితినో కదా! ఈ రాకుమారు నేనెటులు పోషించుదాన? (ముల్లు గుచ్చుకొనుట నభినయించి) అబ్బా! ఈముల్లు గుచ్చుకొనుటచేఁ దేలు కుట్టినట్టుల భగ్గున మండుచున్నది.

ఉ. కాళుల ముల్లు గుచ్చుకొనఁగా సహింపని నాకు ఘోరశా
ర్దూలవరాహనాగవృక దుష్టభుజంగవిహంగనూకులా

భీల వనంబునం బతినిఁ బెంచుమ నీవిధి నష్టకష్టముల్
చాల భరింపఁ గావలసె సారసగర్భు విధాన మక్కటా.

[తెరలో వ్యాఘ్రరవము.]

(విని భయము నభినయించి) అబ్బా! యీధ్వని నాకుఁ జైతన్యమునుడప్పించినది. (చూచి) అల్లదె వ్యాఘ్రము. (ఉద్దేశించి) ఓ వ్యాఘ్రమా!

చ. కినికిర మూని నాపతినిఁ గావఁగ బూనెద వేని నీకు నా
తనువు నొసంగెదన్ రుధిరధారలఁ గ్రోలి పిపాసఁ దీర్చి కొ
మ్మనువుగఁ గాననాంతరములం దిట బాముల కోర్వఁజాల ఘో
రనరకవాసమే హితకరం బని యెంచెదు వ్యాఘ్రరాజమా!

అక్కటా! ఈపెద్దపులి నన్నుఁ జూచి వెనుకకుఁ బారిపోవుచున్నది. దానిప్రాణములకు నేనే మిత్తివలెఁ దోఁచితిని కాఁబోలును. ఈమృగములన్నియు బ్రహ్మాండభాండకర్పరము నగులనార్చుటయేకాని నన్నొక్కటియు మ్రింగదయ్యె. నేనేమి సేయుదును. ఈయరణ్యమున దారిగానక కీచకగుల్మంబుల నొత్తిగించుచు నడువ ముండ్లు గ్రుచ్చుకొని వేయితేళ్ళొక్కసారి గుట్టినట్లు మండుచున్నది. హాదైవమా! ఈబాధనుండి మమ్ముఁ దొలఁగించువా రెవ్వరు? అల్లశీతలచ్ఛాయలచేఁ బ్రాణదానంబుఁ జేయఁజాలిన యీసహకారము నాశ్రయించెదను. (సమీపించి) అయ్యో! కళపిలకాగుచుండు తైలముపైని నుదకశీకరములఁ జల్లినటు లీతీయమావిగున్న గలక్రొంగుత్తులు విరహాభరపీడితురాలనై యున్న నాయెడల దనపంచశరసాయకత్వమును జూపుచు నిమ్మడిగ బాధించుచున్నవి. (తలయూచి) అకటా! నైజగుణమునకుమందు లేదుకదా!

గీ. ఊరకే వేచ మీకిది యుచిత మగునె?
పగను సాధింపఁ దలఁచినఁ బ్రాణములను
దీయవలెఁగాని, వ్యర్థవృత్తినిఁ జరింపఁ
గార్యసాఫల్యమే సమకూరుగాన!

హా దైవమా! పేరాకలిచే నీరాకుమారుని కడుపు వెన్నున గంటికొని పోయినది. ఇంతవరకు క్షుద్బాధచే నేడ్చియేడ్చి యిప్పు డేడ్పుటకైన శక్తిలేక వాడువారిన తామరపూవువలె వ్రాలఁబడి కన్నులు మూసికొన్నవాఁడు. (చూచుచు)

క. నీకనుదమ్ముల యందము
నాకేలొకో చూప విపుడు నాయన! క్షుధచే
వ్యాకులమున మూసితివె
రాకాసీతాంశుఁ గనిన రాజీవముగన్.

హా ప్రాణనాయకా! నీ వెపుడో నవవయస్కుండవై నామనోరథం బీడేర్చెదవని పేరాశ చేయుచున్న నన్ను ప్లినాపిరణఁ జేసి చూచుచుండుట న్యాయమా?

కం. ఎలప్రాయముగలిగిన నీ
కలకలనెమ్మోముఁ జూచి కనువిరిహాముగన్
గలలో సైతము నీదే
హాలతిన చిత్తమున నిటు మహా వ్యథ గందున్.

హా! ప్రాణేశ్వరా! ఇపుడు మనల రక్షించువా రెవ్వరు? దిక్కుమాలినవారికి దేవుఁడే దిక్కనునట్లు యిక్కట్టులఁ బెట్టుచున్నను పరమేశ్వరుఁడే రక్షకుఁడు. పరమేశ్వరా!

దండకము. శ్రీదివ్యకైలాసవాసా భుజంగేశభూషా కృపాసాంద్రకల్లోలిగిశా! మునీంద్రాదితోషా! సురేంద్రాదిపోషా! విపక్షౌఘశోషా! భవత్పాదనీరేజయుగ్మంబు నే మానసంబందు సేవించుచున్నన్ గృపన్ జూచి యస్మన్మనోనాయకుం డాకటన్ గుందుచున్నాఁడు దాక్షిణ్యయుక్తిన్ రక్షింప రక్షింప దక్షుండ వీవేకదా! దేవదేవా! మముంగావవేవా? యఘారణ్యదావానలా! భక్తచిత్తాంబుజాతాళివాసా! లసత్కృత్తివాసా! మహాపాపసంహార! జోహారు జోహారులో శంకరా!

ఆహా! అద్భుతదేదీప్యమానమై తేజస్సు వొడమి కన్నులకు మిఱుమిట్లుగొల్పుచున్న దిదియేమి చెపుమా (చూచి) ఓహో! ఇద్దఱుదివ్యపురుషులాకాశయానమునుండి యరుదెంచుచున్నవారు వారిశరీరకాంతులిట్లు వ్యాపించుచున్నవి. ఇఁక నేను ధన్యురాల నగుదునేమొ.

[అంతట నశ్వినులు ప్రవేశింతురు.]

అశ్వి—ద్విపద. కాంతరో! పార్వతీకాంతునికృపను
కాంతుఁ డాయెను జంద్రకాంతుఁడు నీకు
నంత దల్ప మగునాయు పందియుండుటను
సతిగాఁగ నినుగొన్న సంపూర్ణజీవి
యగుటయు విధికృతం బౌటను జేసి
మగనిఁ జేసిరి నీకు మదిఁ బొగలకుమి.
కారణాంతరమునఁ గడగండ్లఁబడఁగ
దారసిల్లెను నీకుఁ దల్లిరో వినుము.
ముందు నీపతితోడ మోదంబులెల్లఁ
జెందెద వింక నీకుఁ జేటులు లేవు
క్షుత్పిపాసలు మిమ్ముఁ జొరనేర వింక
హృత్పద్మమున భర్త నెంచి సేవింపు,
మిదె వానియంగుళి నిడెదము సుధను
ముదమున నోటికిఁ గదియించు మమ్మ.

రత్న—మహాత్ములారా! మహాప్రసాదము. ఈనాదయితుండు సకలకళాపరిపూర్ణుఁ డగుట కనుగ్రహింప వేఁడెద. నా కీయవ్యాజకరుణాకటాక్షపూర్వకమగు నుపకృతిఁ జేసిన మీనామములఁ దెలిపి నావీనుల సార్థవంతములుగాఁ జేయుఁడు.

అశ్వి—ఓసాధ్వీమణీ! గురుసందర్శనమాత్రమున నీనాథుండు సకలకళాపరిపూర్ణుఁడును ధీరోదాత్తాదిగుణములుకలవాఁడు నగును. మేమశ్వి

నులము. నీప్రార్థనమునకుఁ గరుణించి పార్వతీవల్లభుండు మమ్ముఁ బంపఁ గావచ్చినారము.

రత్న—ఆర్యులారా!

క. విష దంభోనిధి మునుఁగుచు
నుపమింపఁగరానికష్ట మొందెడు ననుమీ
కృపచేతఁ బ్రోచితిరి యే
తప మొనరించితినొ మున్ను ధన్యులఁ గనుటన్.

అశ్వ—ఓపతివ్రతారత్నమా! మేము పోయెదము.

రత్న—పూజ్యులారా! రక్షకులారా! మీకుఁ బదివేల వందనములు.

అశ్వ—సంతతసుఖీభవ! (నిష్క్రమింతురు.)

రత్న—ఆహా యేమి! నాభాగ్యము! భగవంతుఁడు కరుణాళుండై రక్షించెను. క్షుత్పిపాసలవల్లను వ్యాఘ్రాదులవలనను భయము లేదుకదా! ఇదే నాదయితుండును.

గీ. తెల్లవారుననప్పుడు తెల్లతామరలీన
పూవు విరియుచుండు పోల్కి సహాయ
అమృతపాన మానినపు పల్లన విభుండు
కన్నుగవను దెఱచుచున్నవాఁడు.

కావునఁ గొంతకాలము మనోజ్ఞపత్రములచే నొప్పు వటవృక్షము క్రింద వసించి యీనిదాఘదివసంబులఁ గడపెదను.

(నిష్క్రమించును.)

శ్రీ

చంద్రకాంతనాటకము.

షష్ఠాంకము.

రంగము — చెరసాల

[చంద్రచూడుఁడు ప్రవేశించుట.]

చంద్ర — హా భగవానుఁడా! శంకరా! నీకృతులు సర్వదా వక్రతములు సుమీ! యేలయన

ఉ. ఆయువు లేనిపుత్త్రుని దయారస మొప్పఁగ నిచ్చి వానిదీ
ర్ఘాయువుఁ జేయ ఘోరతమమైతగుతంత్రముఁ జేయఁబూనఁగా
నాయుతనంబునం బినుమహాతికష్టము లందఁ జేసితే
శ్రేయమె పైనిసీరములఁ జిల్కుచుఁ గ్రిందను మంటబెట్టుటల్.

ఓభూతనాథా! నీవనుగ్రహింపనని యన్నచో నిన్నేమియునిర్బంధముఁ జేయుదునను కొంటివా! ఏమి నావెఱ్ఱి! నన్ను నిగ్రహించుటకుదలఁచిన వాని ననుగ్రహించినాఁడని పలుకుచున్నాను! ఇసీ అటులనరాదు నాపురాకృతకర్మను నే ననుభవింపక యెవఁ డనుభవించును అందువలన భగవంతుఁడు నింద్యుఁడు కాఁడు. ఓశంకరా!

చ. ఒకపరిగద్దెమీఁద నధికోచ్చగతిన్ వసియింపఁ జేసి భూ
పకులము గొల్వ నింద్రసుఖవైభవరాజ్యము లెల్ల జేయు దిం
కొకపరి బందెలోపల మహాగ్రహఁగష్టము లందజూతు విం
తకును మదీయకర్మఫలతంత్రము నిన్ననసేల శంకరా!

అక్కటా! దిక్కుల నిండినకీర్తిగల నేను దిక్కులేక యొకపిశితాశనునికి బద్ధుఁడనై యుండవలసివచ్చెనుగదా! ఆమాత్రులునాపరివారము, నా పట్టమహిషి యేమయిరో ఎంత విలపించుచున్నారో తెలియకున్నది.

అక్కటా! నేనిటు చేసితినని నాపైఁ జలంబున నా రత్నమాల నా వంశాంకురమును దనకు భర్తయునైన చంద్రకాంతకుమారు నెందేని బారనైచి పోలేదుకద! ఆమె మహాపతివ్రత. ఆమె కట్టిదుర్బుద్ధులు దూరములు. బాలకుఁడని నిరాకరింపక తప్పక పోషించి పెద్దవానిగాఁ జేయును హా! నాకిట్టిభాగ్యము కలుగునా! నిశ్చయముగ నటులేయైన నేనెందు చచ్చినను ధన్యుఁడనే. చావనేల? నామంత్రి మొదలగువారు నన్ను విడిపించుకొనఁ బ్రయత్నము సేయకుందురా! అతఁడు స్వార్థపరుఁడు కాఁడు పరోపకారి. ఓ మంత్రిపుంగవులారా! సేనానులారా!

చ. అధిపుఁడు వోయెనంచు మదియందు విచారము మానుఁడయ్య మీ
ప్రథితబలంబుఁ జూపి యసురప్రభు దోలి స్వగౌరవంబు మా
సధనములన్ గ్రహించుకొని నన్ను నుదోపకని పోవరయ్య యీ
విధిఁ దెలవోయి యుంటలు హీరులకున్ దలసంపు గానుఁడు.

కటకటా! ఇచట నేనుండి ఎంతపరితపించి మొగినట్టు కొన్నను ఆలకించువారెవరు? క్రమక్రమముగ గాలము మారుచుండుట హృదయములు గూడమారగలవు.

చ. తెలివియు నాత్మగౌరవము తేకువయున్ స్వమతాభిమానమున్
దెలియక మూఢులై శిలలు నున్నన జ్ఞానములేమి నద్రిలో
పలను ముణింగినట్ట నరపాంసులఁ గాల్చిన నేన్గ తొక్కినన్
మెలకువరాదు నీతులను మెల్లనఁ జెప్పినఁ జెవ్వ వచ్చునా?

కావున నేనీ చెరనుండి యనార్యమైనను, ఎట్టులో తప్పించుకొని పోయెదను సమయమునకుఁ గావలివారును నిద్రించు చున్నవారు. అల్లగవాక్షమెంత బలవత్తరముగా నున్నదో చూచెదనుగాక (పట్టుకొని కదల్చి వేసితీయును) బాగుబాగు ఇదియొక మంచిశకునము.

(ఎక్కి క్రిందికి దుమికిపోవుచు) నేనెవ్వరికిఁ గనఁబడకుండ నడవి మార్గములఁబట్టి పోయెదను. నాభాగ్యవశమున బాలకుని గొంపోయిన రత్నమాల కనుపడఁగూడదా !

(నిష్క్రమించును.)

రంగము—అరణ్యము.

[చంద్రికాంత వనబాలకుల ప్రవేశము.]

పాట.

చంద్రి—

చెలువుఁడ సింగపుఁబిల్లలతో చెలగాటంబుల నాఁడుదమా
కులుకుచు వీపుల నెక్కి యుద్ధంబుగ నొలఁగి సవారుల జేయుదమా
అలయక గంతుల వేయుదమా.

వనబా—

సింగంబుల పదివేలబలంబుం గల నీకిది యొకబిరుదా
చెంగుచు దాటినఁ బడిపోవుచు కసు భంగంబగు నేరాను సుమీ
బొంగరముల యాటలు లేవా.

చంద్రి—

పిరికిమాటలాడెద వేలా పోరితో నాటలె యాటలురా
పరుగువారుసింగముపై నిలచియు సరిగున మొగ్గలు వేయుదమా
సయ్యాటంబుల నాడుదమా.

వనబా—

క్రూరమృగంబులతో నాడకూడదు బాలుర మగు మనకు
సారమైన పూదీవపుటుయ్యెలఁ జేరుచు దూఁగుచు ద్రొక్కుదమా
కూరిమి పూచెండ్లాడుదము.

చంద్రి—ఓరీ! శబరకుమారా! నీవిచట నేయుండి చూచుచుండుము. నేనాసింగము నెక్కి సవారిదీసెదను. (నిష్క్రమించును.)

వసబా— అమ్మయ్యో! చూపుల కుఱుతపిల్లవలెనున్నాఁడు కాని సింగముపై నెంతసులువుగా నెక్కి సవారీయుచున్నాఁడో! బలే కుమారా! బలే! నీవు చిన్నవాఁడ వైనను కండబలము గలవాఁడవు. అరరే! యెంతవింతో! సవారీ జేయుచు జట్టుకొమ్ముల బట్టుకొని సింగంబును కాళ్లతో సులువుగాఁ పైకెత్తి వేసినాఁడు! అబ్బో రబ్బో! యెంతచిత్రము! అదిగో వదలివేసి తిరిగి సవారి—అయ్యో అయ్యో క్రిందఁ బడవేసినది పారిపోవుచున్నది. అయ్యబాబో! యెంతసాహసమో తిరిగి లేచి దానిపై పఱుగిడుచున్నాఁడు. వద్దువద్దు పోవద్దు. అదే పట్టుకొన్నాఁడు తిరిగి సవారిచేయుచున్నాఁడు. బుర్రబ్రద్దలుకొట్టినాఁడు చచ్చినది. చచ్చినది. కేసరిని జుట్టులపట్టుకొనిలాగుకొనివచ్చుచున్నాఁడు. ఆహాహా!

[అంతటఁ జంద్రకాంతుఁడు యథోక్తముగాఁ బ్రవేశించును.]

చంద్ర—ఓరీ! దీనిని జూచితివా?

వసబా—బాబూ! చూచినాను నీకు దెబ్బతగిలినదా! క్రూర జంతువని నే జెప్పలేదూ.

చంద్ర—అయిన నిప్పుడు నాకేమియు దెబ్బ తగులలేదుగాని యీసంగతి మాఅమ్మతోఁ జెప్పకుమా!

వసబా—నేనబద్ధమాడను. ఆమె వచ్చుచున్నది. నన్నడుగకుండఁ జేసికొనుము.

రత్న—(ప్రవేశించి తనలో) ఆహా! నాభాగ్య మేమని చెప్పుదును. మన్మనోహరుని కోర్కెలు నానాటికి కొనసాగుచున్నవి. (ప్రకాశముగా) రాజపుత్రా! నన్ను విడచి పిల్లలొంటరిగా నేలవచ్చితివి?

చంద్ర—వచ్చిన నేమిభయము? సింహముపై వచ్చితి.

రత్న—వానిఁ దెచ్చి యిచ్చుటకు నేను సిద్ధముగా నున్నాను గదా.

చంద్రి—అయినను నాయంతట నేనేకోసికొనవలెనని యాస పుట్టి వచ్చితిని.

రత్న—నీకుఁ దేనియం దాసపుట్టిన దానికై యేఁగెదవా? అది తప్పుగాదా ?

చంద్రి—ఇందేమి తప్పు ?

గీ. దేవుఁడే మనుజు లందఱు తినుటకొఱకు
వనములను పెంచియును ఫలింపఁగఁ జేసె
వానిఁదినుటకు నాజ్ఞ కావలసె నొక్కొ !
ఎవరిసొత్తు వారలు భుజియింపఁ దగదె ?

రత్న—(తనలో) ఆహా నేనెంత ధన్యురాలను ! నామనోహరునితో శృంగారసల్లాపముల కిదియే ప్రారంభము. ఈసంభాషణచంద్రికాంతున కజ్ఞాతరసగర్భితమైనను జ్ఞాతయావ్వన నగుటచే నాపాలిటి కిదియమృతోపమానముగ నున్నది. (ప్రకాశముగా) చంద్రికాంతా! యెవరిసొత్తైదో నీవెఱుఁగుదువా ?

చంద్రి—అమ్మా ! తెలిసినంతవర కెఱుఁగుదును.

రత్న—తాళుము తాళుము. నన్నమ్మా ! యని పిలువకుము.

చంద్రి—మఱేల్లు పిలువవలెను.

రత్న—రత్నమాలికా ! యనిపిలువుము.

చంద్రి—అమ్మయ్యో ! నేనంత పేరునఁబిలువలేను. కొంచెముకొంచెముగాఁ జెప్పుము.

రత్న—ర,త్న,మా,లి,క,
చంద్రి—ర,త్న,మా,లి,క,
(అనియొక్కొక్కయక్షరముగా రత్నమాల చెప్పఁగాచంద్రికాంతుఁడుఁ బలుకును.)

రత్న—రత్నమాలిక.

చంద్రి—అమ్మయ్యో నేనంత పలుకలేనుఁ ఊఁ ఊఁ.

రత్న—పోనిమ్ము ప్రియా! అని పిలువుము.

చంద్రి—ఏమని?

రత్న—ప్రియా

చంద్రి—(వ్రేళ్లుమడచి లెక్కపెట్టుకొనుచు) ప్రియా, ప్రియా ప్రియా.

రత్న—(తనలో) ఆహా! నేటికి నాభర్త చేఁ బ్రియాఅని పిలిపించుకొనుభాగ్యము నాకుఁ గలిగినదికదా! ప్రియుఁ! రాకుమారా! ఒకసారి యిటురమ్ము కౌఁగలించుకొనెదను.

చంద్రి—వచ్చెదను కాని నాకిప్పుడు రెండుమామిడిపండ్లు కావలెను. (వెనుకవైపు కనుపడనీక తిరుగును.)

రత్న—ముందు నాచెంతకు వచ్చినప్పుడుకదా ఫలముల నిచ్చుట! యిచ్చెద రమ్ముసిద్ధముగానే యున్నవి. (సమీపింపఁబోవును)

చంద్రి—(తొలఁగి యందక వెనుక వెనుకకుఁబోవుచు)నీచేతఁ జూపినఁగాని పండ్లున్న వని నేను నమ్మను.

రత్న—(సిగ్గు నభినయించి నవ్వి)ఓయీ! అటులే తెచ్చి యిచ్చెద చెంతకు రమ్ము (సమీపింపఁబోవును.)

చంద్రి—(దూరమునకు వెనుక వెనుకకుఁ దొలగుచు) పండ్లిచ్చినఁగాని నేరాను.

రత్న—(నిదానించిచూచి) ఓయీ ఏమినీవీపున దామ్మునిస్తారముండుకొని యున్నది. యెందైనఁ బడినావా యేమి?

చంద్రి—ఆటలవశమున నంటియున్నది.

రత్న-(ఆతురముతోఁ జేరదీసికొనిచూచి) ఓగీ! శబరకుమారా! ఈ తని కీధూర్తు యెక్కడనుండి వచ్చినదో నిజము జెప్పుము, లేకున్న నిన్ను శిక్షించెదను.

వనజా—అమ్మా! నన్నేల శిక్షింపవలెను? ఆతఁడు సింగముపై నెక్కి సవారి చేయఁగా నది యాతనిం గ్రిందబడవైచినది.

రత్న—అక్కటా! చంద్రకాంతా! ఏమి యీసాహసము! ఏమి యీదుండగము! నీకు బుద్ధిచెప్పవలెనా!

చంద్రి—అతఁడు చెప్పినమాటనిజము. అందువల్ల నంతజడియ వలసిన పనిలేదు. సింగ మనఁగా నెంత? పిల్లికిని దానికిని భేద మేమి?

రత్న—ఏమి! సింగమనఁగా నీభయము లేదుగా! నీవిట్టిసాహసమునకు సిద్ధపడిన నెప్పుడేకీడుమూడునో! నాయాజ్ఞ లేకుండ నీయిచ్చవచ్చినటుల సంచరించుచున్నావు. కావున నాచెంతకు రాకుము పొమ్ము (అని తోసివేయును.)

చంద్రి (కౌఁగలించుకొని) ప్రియా! నీకు నాపైఁ గోపమువచ్చినదా? ఇదిమొదలు నీయాజ్ఞ లేనిపని చేయను. నన్నొకసారియెత్తుకొనుము నాకు మామిడిపండ్లు కావలెను.

రత్న—ఆఫలంబు లీయరణ్యంబున లేవు. యీజామిపండును పుచ్చుకొనుము (అని యొకపండు నిచ్చును.)

చంద్రి—అది నాకక్కఱలేదు. ఊఁ, (దానిని పాఱవైచి గంతులు వేయును.)

రత్న—రాజకులావతంసా! నీవిట్లు పట్టుపట్టిన నేనేమిసేయుదును! నీమనోరథంబు లెల్లఁ దీర్ప నేసమర్థురాలనా! కావున నా మాట విని యీఫలమును బుచ్చుకొని యూఱకుండుము.

చంద్రి—అది నా కక్కఱలేదు. (చిందులుద్రొక్కును.)

రత్న—గీ. రాకుమార! యిట్టిగంతులు సేయఁగఁ
జనునె చంద్రవంశజన్మ నీకు
నీవు కోరినట్టి నిరుపమ ఫలముల
నేఁడె యిచ్చుదానఁ గోడ మేల?

అటులకానిచో నొక పిల్లను తెప్పించి యిచ్చెదను. దానితోఁ జక్కఁగా నాడుకొనవచ్చు నూరకొనుము.

చంద్రి—గీ. లేడిఁ గూడి యాడుకొను వాఁడఁ గాను గజముఁ
గూడి యాడుటకును గోర్కె కలుగు
కాన పట్టెరమున గజమును బెట్టి నా
కిండి యిమ్మి యాడుకొనుచు నుందు.

రత్న—బాగుబాగు గజముతోఁ గూడి యాడుకొనుదువుగా! దానిఁ బట్టెరమునఁ బెట్టు టెట్లు? తెచ్చు టెట్లు? బహు సూక్ష్మమైన పని కాదా?

చంద్రి—ఊఁ. ఊఁ ఊఁ (అని యేడ్చును.)

రత్న—చాలఁజాలు నీట్టి యుపద్రవంబు. నీకోర్కెఁ దీర్ప నేసమర్థురాలనుగాను. ఆ విధానమైన నే నేమిచేయఁగలను! నీపట్టు వదలుము.

గీ. కలువపూఁ జేరుకొనలాడు దళికుచును
చంకణములట్ల కచుగెప్పులకుఁ దాడుల
నసుకిరణముల నిల్పి సైన్యంబు నొప్పఁ
జేయ నే నెట్లు నైతు లక్ష్మీనివాస.

చంద్రి—అమ్మా! కాదు కాదు! పిన్నమ్మా! అట్లనైన

క. ఈవన బాలకమిత్రము
లావిధమున నమ్మలంటు లాడ గనుచు నే
నేవిధి సహించెద నా
కావిలు నమ్ముల నొసఁగు మాడుకొనుటకై.

రత్న—అబ్బా! గొప్పకోరికలే పుట్టినవే! వానిఁ బ్రయోగ కౌశలమెఱుంగని నీ వేమి చేసెదవు?

చంద్రి—ఏమిచేసెదనా!

చ. ధనువును శాతబాణములఁ దక్షిణ మిచ్చిన నంతలోన నీ
వనిఁ గలక్రూరజంతువులఁ బ్రాణములం దగఁగొంచు మత్తవా
రణములఁ జెండ్లరీతిగఁ గరంబునఁ బట్టియు నాటలాడెదర్
ఘను లగుమౌనివర్యుల సుఖస్థితి నుండఁగఁ జేసెదర్ ప్రియా.

రత్న—సింహాపుఁబిల్ల చిన్నదైనను నైజపువృత్తి నిజూపక పోదు గదా! ఈతఁడును నీపితృపితామహ సంబంధమైనకీర్తి నె వహించును రాకుమారా! నీ వెప్పుడును సాహసఁపు బనులకుఁ బోకుము.

చంద్రి—(తనలో) ఈమె యేమనునో యని వానిని దెచ్చి యిమ్మంటినికాని యీమె కట్టిసామర్థ్యముకిలదా! (ప్రకాశముగా) ప్రియా! నీ వంతిమాత్రమున నే భయపడుచుంటివి.

ఉ. మొన్న నిరేయి నిన్విడచి మోహా మెలర్చునచిత్తవృత్తితోఁ
బున్నమచంద్రకాంతులను బోల్చెడునీవని కేఁగి ప్రాంతమం
దున్న మృగేంద్రయుగ్మముమహోన్నతిఁబట్టియు నాటలాడియుర్
గ్రన్నన వచ్చి నీవు ననుగానక యుండఁగ నిద్రపోయితిర్.

రత్న—(తనలో) ఈతఁడిట్టి సాహసఁపుఁబనులొనరించిన నెప్పుడేమికీడుసంభవించునో? కొంచెము బెదరించెగను (ప్రకాశముగా) ఓ రాకుమారా! నాతోఁ జెప్పక నీయిచ్చవచ్చినటుల సంచరించుచుంటివి కాన నిది మొదలునాతో మాటలాడకుము పొమ్ము. (త్రోసివేయును)

చంద్రి—ప్రియా! కోపమువచ్చినదా క్షమింపుము.

చ. కలకలలాడు నీనగుమొగంబు ప్రకోపముచేతఁ గావిరం
గులఁ గడు నీనుచుర్ ముడుచుకొన్నఁ గనుంగొనియెట్టునైతునీ
వరిగిన నన్నుఁ బ్రేమ చెలువారఁగ నెవ్వరు చూతురో సతీ
తిలకమ! నీవు చెప్పెడుగతిన్ గుఱి తప్పక సంచరించెదర్.

రత్న—(తనలో) ఆహా యేమి నాభాగ్యము! నామనోహరుని పల్కులుశృంగారరసమునుజల్కుచున్నవి (ప్రకాశముగా) రాజపుత్రా! ఇంతటినుండి నాతోఁ జెప్పనిపనిఁ జేయనని బాసఁ జేయుము.

చంద్రి—(తనలో) ఈమె నాపరిభావ మెఱుంగక యిటులఁ బలుకుచున్నది. ఎటులైన స్త్రీస్వభావము వృథాగాపోదు. (ప్రకాశముగా) ప్రియా! అటులే చేసెదను. (చేతిలోఁ జేయినిడును.)

రత్న—అట్లు నిశ్చయముగ నడువవలెను సుమీ.

చంద్రి—నిశ్చయము కాక అనిశ్చయ మనునది యొకటికూడ కలదా! కాని మన కీయరణ్యవాస మేల కలిగినది?

రత్న—రాజపుత్రా! కొండొక కారణంబుననిన్నుఁ దోడ్కొనివచ్చితిని. ఇపుడు కదా! యీవిపదార్ణవము నుత్తరించుటకు సిద్ధనావవైతివి. నిన్నుఁ దోడ్కొని యేదేనిపట్టణమునకుఁ బోయి యక్కడనొక గురువుచెంత విద్యాభ్యాసముఁ జేయింపవలెను. పోవుదము నడువుము.

చంద్రి—ఔను లెస్సఁగా నాలోచించినావు. నాకును చదువుకొనుటకు నభిలాష కలుగుచున్నది. వేగనడువు మిపుడే పోవుదము. ఓరి శబరకుమారా! నేను తిరిగి కొన్నిరోజులలో నిన్నుఁ గలసెదను.

రత్న—అటులైన నేఁ ధన్యాత్మనే. మంచిది నడువుము. ఓవనబాలకా! నీకుటీరమునకుఁ బొమ్ము.

వనబా—అమ్మా! చిత్తము. (అందరు నిష్క్రమింతురు.)

రంగము—శోణపురవీథి చదువులబడి.

[బడిపంతులు ప్రవేశించును.]

పంతు—ఉస్, అబ్బా. శ్రీరామరామ. ముసలితనముచేతనడుము వంగిపోయినను, ఈచదువులబడి చెప్పుటకు ప్రతిదినమును పోవకతప్పదు. పోకున్నచో నాభార్యకు చేయియాడడమే కాకుండా నాకుపవాసఫలములుకూడా సంభవించును. ఇంతకు నీదారిద్ర్యమును నేనుకోరి స్వయముగా, దెచ్చికొన్నాను.

సీ. పూర్వార్జితము లైనభూములఁ బోగాల
వెల్లువలో ముంచివేసినాఁడ

పెద్దలార్జించినవిత్తంబు జూడక
కవగూడి గంగలోఁ గలపినాఁడ
నిల్లాలివస్తువు లెల్లఁ దాగ్రుటనై
వెచ్చించి పెనుమంటఁ బెట్టినాఁడ
మేడల దెగనమ్మి కోడెకాండ్రకును ని
చ్చియు శుద్ధమోసమ్ముఁ జేసినాఁడ
ఇది సహింపక భార్య నూతి దిగిచావ
బంధ మెడలె ననుచు సంభ్రపడినవాఁడ
నంత దాంత్రికు లరుదెంచి యబల నొకతెఁ
గూర్చి నాగొంతుఁ బరబరఁ గోసినారు.

రెండవభార్య నెత్తిమీదఁ గుంపటినల దాపరించుటచేతఁ బడరానికష్టములపాలగుచున్నాఁడను. పిల్ల నిచ్చిన వెధవకు సంధానముఁ జేసిన పెండ్లి పెద్దవెధవలకు చేసుకున్న నాకును సిగ్గులేదా. అరువదియేండ్ల వెధవకు నాకు పెండ్లియేమిటి. మధ్య తాంత్రికుల కేమి. పోగామిగిలిన మాతామహార్జితపు కొంపయుండఁగా దెగనమ్మించి లంచములక్రింద వేయిరూప్యములు మ్రింగినారు. పిల్లదానితండ్రి వేయిరూపాయిలు తిన్నాఁడు. మధ్య నికష్టములు పడలేక నేను చచ్చిపోవుచున్నాను. నాబాల్యమున నాలుగుసంస్కృతముక్కలు చెప్పించుటచే నే నెటులు మదోన్మత్తతచేఁ దిరిగినను నాచదువే చివరకు నాకు జీవనము నిచ్చుచున్నది. అందువలననే నాయందందరికి గౌరవాభిప్రాయము కలదు. విద్యాధనమునకు సాటలేదుకదా. చిన్ననాఁటియీచదువు లేకపోయిననాబ్రతుకు కుక్కలకేగాని మరెందఱకునుగాదు. అయినను ముసలివాఁడనని యీపిల్లలు నన్నాడించుచుందురు. ఆబాధ నాకు విస్తారము కలుగుచున్నది. ఇంతకు దైవనిష్ఠ కేమిచేయఁగలను? ఈయుల్లఁకుంకలతో వేగలేక చచ్చిపోవుచున్నాను.

సీ. కూరుచుండెడు చాపకును క్రింద దళముగాఁ
బలపకాయలఁ బరచువారు
పుస్తకము లాగఁగఁ జేరఁబడవలె నన్నచో
గోడకు మేకులు గుచ్చువారు
కుడిచినమత్తుచేఁ గునికినవారిఁ బిల్ల
జుట్టుఁ దాళ్లను పైకిఁ గట్టువారు
అల్లరికొంకిల వదలింప లేపఁగా
వెనుక గోచిని లాగవేయువారు
గీ. యమపురిని బాధలను బడ నగునుగాని
చదువులబడుల గురుత్వంబు సలుప లేము
వేయిమేకలఁ గాయఁగా వలయు ననుచు
గాని పదిమందిపిల్లలఁ గాయలేము.

అదిగో! అదిగో! కొండముచ్చులవలెఁ గోచికొఱికల వ్రేలవైచికొని ప్రభాతకాలపుఁ దూర్పురేఖలవలె నొసటను విభూతిరేఖలఁ బెట్టుకొని యొకనిజుట్టు కింకొకఁడు లాగికొనుచుఁ దన్నుకొనుచుఁ బిల్లలదే వచ్చుచున్నారు.

[అంతట యథోక్తముగఁ బిల్లలు ప్రవేశించుచున్నారు.]

పంతు—పికోరిభ్రష్టులారా! అల్లరిఁ జేయకుఁడి. చెడిపోతారు! రండి కూర్చుండుఁడు.

1 పిల్లవాఁడు—పంతులుగారండి మూరుండ మూఁకండి(మరి యొకసని చూచి) చెప్పనా!

2 చెప్పవద్దు నీకు పలకపుల్ల యిస్తాను.

1 పిల్ల—అబ్బా ! ఇది నాకెందుకు ? చాళ్లదగ్గర సిస్తుమొత్తుకొనివచ్చిన నారింజకాయలలో రెండుకాయలిస్తే—

2 పిల్ల—ఒకటిస్తాను చెప్పకుము (యిచ్చును.)

పంతు—ఒరీ! ముకుందిగా మొద్దబ్బాయివచ్చినాఁడటరా!

3 పిల్ల—రా లేదండి గోణీబిల్లాడుచున్నాఁడండి.

పంతు—వేగముపోయి వాని సిద్ధ్బకొనిరండు.

1 పిల్ల—పంతులుగారండి నేనుకూడా వెళ్ళనా అండి.

పంతు—పొమ్ము కామిగాడేడీరా!

1, 3 పిల్లలు—(నిష్క్రమించుచున్నారు)

2 పిల్ల—కామిగాడు కామిగాడైనాఁడండి పెండ్లి అయినదండి మనుగుడుస్తున్నాడండి. అరుగోనండి మొద్దబ్బాయిని లాగుకొని వస్తు న్నారు. (తెరలో రోదనము)

[అంతట మొద్దబ్బాయిని నిద్దరుపిల్లలు లాగి తెత్తురు.]

పంతు—ఏమిరా! అల్లరి యూరకుండుము. (కొట్టును)

మొద్ద—(ఏడుస్తూ బెల్లమును తినుచునే యుండును.)

పంతు—(కొట్టుచునే యుండును.)

మొద్ద—పంతులు, పంతులు పంతులారండి మారుండి మారుండి మాఅమ్మండి యీాథిలోనుండిబల్లండి ఆరబోసుండుండినాకుండి బెల్లం పెట్టుంది కాపుండుమందుండి ఆ, ఆ, పాళంగానుండి యీావెదవలండి ననాలాగుకొచ్చారండి నాకు జ్వరం వచ్చిందండి నావొళ్లు వేడిగా వుందుండి చూడండి ఛోకున్నానండి (నోటిలో వేళ్లుపెట్టుకొని తిరిగి ఛోకుట నభినయించి) అమ్మయ్యో! చచ్చిపోతానండిమెళ్ళిపోతానండి వస్తు దూడలు తింటాయుండి నూఅమ్మపని యీాపాటికయిబైటకొచ్చి సూత్తుందండి నన్ను చంపుతుందండిఅయ్యబాబో బాబో నాకు కడుపునొప్పి యెత్తుకుందండి యిక చచ్చిపోతానండి యిడిసిపెట్టండిమారాజా మీకు దండా లెడతానండి,మీకండి యింతపొడుగు మొక్కజొన్న పొత్తి యెత్తుకొచ్చి యిస్తాను నన్ను చంపకండి. (యేడ్చును)

పంతు—ఓరీ టక్కరినెధవా! నిన్ను నే వదల నూటికొనుము..

1 పిల్ల—అరుగో నుండి రాచకొమరుండును మంత్రిసూనుండును వచ్చుచున్నారు.

పంతు—రాణెమ్మ హారతి చేయరండు.

[అంతట రాజకుమార మంత్రికుమారులు ప్రవేశింతురు]

పంతు—ఏమండీ యువరాజుగారు! దయచేయుడు మీకిరువురకుం బాఠములు వచ్చినవికదా!

రాకుమా—రాలేదండీ.

మంత్రికుమా—ఇపుడు చదివెదముగ. (పుస్తకముల తెఱచుచున్నారు)

పంతు—అటులే కానిండు. ఓసీ! మీమీ పాఠములనప్పగింపుడు.

1 పిల్ల—తస్మిన్నద్రౌ కతిచిదబలా విప్రయుక్తస్స కామీ

[అంతటం జంద్రకాంతునితో రత్నమాల ప్రవేశించి]

రత్న—మహాత్మా! నమస్కారము.

పంతు—అమ్మా! సౌభాగ్యవతీభవ. నీవెవ్వతెవు ?

రాకుమా॥మంత్రికుమా॥—(ఇరువురును మోహితులై చూచుచున్నారు.)

రత్న—స్వామీ! మేము క్షత్రియాన్వయసంజాతులము. విధివశమున బంధువుల నెడంబాసి వనములం గ్రిమ్మరుచు నేటికి నిచటి కరుదెంచితిమి. కటాక్షించి యీ రాకుమారునకు విద్యలగఱపుటకు వేడుచున్నదానను.

పంతు—అమ్మా! అటులే చెప్పెద నంతవరకును నీవు మా యింటనే యుండవచ్చును.

రత్న—తండ్రీ! అటులే కావించెదను. రాకుమారా! నీ వీయొద్దం జదువుకొని నీ వింకొనె గృహంబునకు రమ్ము. (నిష్క్రమించును.)

చంద్ర—మంచిది.

రాజకుమా — (జనాంతికముగా మంత్రికుమారునితో) ఓ ఋ చెలికాఁడా! ఈనవమోహనాంగి లావణ్యమును జూచితివా! మూఁడులోకములను ముంచివేయుచున్నది!

మంత్రి — ఎట్టిసౌందర్యవతియైననేమి? నీకౌఁగిటఁజిక్కకున్నదా? నీ కింత యుబ్బుర మేల?

రాకు — నీవు కుశాగ్రబుద్ధి కలవాఁడవు. నీనేర్పువలనఁగదా! నే నట్టివాఁడ నగుట; ఏదేని యుపాయ మాలోచించితివా?

మంత్రి — (జనాంతికముగా) ఆలోచన కేమియున్నది! వనవిహార వ్యాజమున నీబాలుని వనమునకుఁదోడ్కొనిసంహరించినచో నీనెలాత నీపాలఁబడక యెందుఁ బోఁగలదు?

రాకు — చక్కనియోచనఁ జేసితివి. ఇపుడే సెలవడుగుదము (ప్రకాశముగా) అయ్యా! గురువుగారూ! మేమీరోజు మొదలుకొని మధ్యాహ్నకాలముల వనవిహారములకుఁ బోవుదుము. క్షత్రియుల కర్తవ్యకృత్యములు కదా! గనుక మాతో నీచంద్రకాంతుఁడుకూడా క్షత్రియవ్యాపారమునకు రాగలఁడు.

పంతు — అయ్యా! తమచిత్తమువచ్చినచోటుల కేఁగుఁడు చంద్రకాంతుఁడు వచ్చుట కాదాయము చాలదు.

మంత్రి — (చంద్రకాంతునిగోరి జనాంతికముగా) నీవుకూడ సెలవడుగుము.

చంద్ర — గురువర్యా! నేను చిన్నవాఁడనైనను నాకు జంతుభయములేదు కావున నాకుఁగూడ వనవిహారమునకు సెలవిండు.

పంతు — రేపటిమాటల నాలోచింతము. ఈరోజునకు వేళయతిక్రమించినది. రండు పోవుదము. భయము లేదనఁగానేసరియా! క్రూరజంతుబాధల కెంతటివారైన జడియవలసినదే. పోవుదము రండు.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ

చంద్రకాంత నాటకము.

సప్తమాంకము.

రంగము—అరణ్యము.

[చంద్రకాంతునితో రాజకుమారమంత్రికుమారులు ప్రవేశింతురు.]

రాజ—(జనాంతికముగా మంత్రిసుతునితో) ఓయిమంత్రీ! మనసంతోషకార్యమునిచట నిర్వర్తించుకొందమా ఇంకా ఘోరారణ్యమునకుం బోవుదమా?

మంత్రి—మన మెక్కడ నేమితలంచుకొనినను సానుకూలమె యగును.

రాజ—అట్లైనం గానిమ్ము.

మంత్రి—ఓచంద్రకాంతా! ఈయరణ్యమునం గలచిత్రములను జూచితివా?

చంద్ర—నేనెపుడు చూచినాను? చూపుడు.

రాజకు—ఓరీ! ముందునిలిచిచూడుము.

చ. ఇది యొకపెద్దమఱ్ఱి గనుమిచ్చట భూతపిశాచరాక్షసుల్
ముదమును జెందుచుం జెలగి యమోఘముగా నివసించియుందురీ
తదనరుదలాదులు గ్రమముగం దస్కరులన్ వధియించుచోటిదే
పదపడి చూడు రక్తమయవధ్యశిలన్ గృప పాలముక్తముగ్.

చంద్ర—శివశివా! యిట్టిపాపప్రదేశమును నాకెందులకుం జూపించితిరి.

మంత్రి—నీకుఁ జూపవలసిన దిదియేకదా !

చంద్రి—ఏమికారణమున దీనిఁ జూపవలెను ?

రాజ—నిన్ను నీశిలాసింహాసనమున నధిష్ఠింపఁజేసి స్వారాజ్యమునకుఁ బట్టాభిషిక్తునిఁ జేసెదము.

చంద్రి—(తనలో) పట్టాభిషేక మనుటచే మంగళప్రశంశయే కానివధ్యశిలనధిష్ఠింపఁ జేయుట ఘోరకృత్యముగాఁ దోఁచుచున్నది. (ప్రకాశముగా) మిత్రులారా! పరిహాసమునకైన నమంగళప్రశంస మనుచితమని మనము చదువుకొనినపాఠమున లేదా? మీ రేల యిట్టి కఠినోక్తులాడెదరు ?

మంత్రి—కఠినోక్తులె కావు. ఖడ్గమును కంఠమునకు భూషణముగాఁ జేసెదను.

చంద్రి—అన్నలారా! నిష్కారణము నాపై నింతచలముఁబూనెద రేల ?

రాజ—కారణమునకో నిమిత్తము లేదు. వేవేగ శిలనెక్కుము. నిన్నిదె చంపెదను.

చంద్రి—ఓ సోదరులారా ! నన్నుఁ జంపిన మీ కేమిలాభము ?

రాజ—మీరత్నమాలను మేమనుభవించుటకొఱకు.

చంద్రి—హరిహరీ! (చెవులు మూసికొని) ఓమిత్రులారా! తుచ్ఛములైన నాప్రాణముల కేమిగాని పరవనితారతంబు బహుపాపమని యెఱింగియు నిట్టిసీచకృత్యములకు సిద్ధపడెద రేల ?

మంత్రి—ఓరీ నీవు మాకు నీతులుచెప్పఁ బనిలేదు! వధ్యశిలపై నిలువుము.

(కత్తి నెత్తుచున్నాఁడు.)

చంద్రి—అన్నలారా! మీకు వందనము లొనరించుచున్నవాఁడను.

గీ. బాలకుండ నాదు ప్రాణముల్ రక్షించి
పుణ్యమార్గంబునకుఁ బోవఁగయ్య
రాజనందనులకు రాజధర్మమె యిది?
నన్నుఁ జంపఁబోకు డన్నలార!

రాజ—ఓరీ! నీబ్రతిమాలుట లిఁక మానుము. నిన్ను నిశ్చయముగ యమున కర్పించెదము.

చంద్రి—అన్నలారా!

గీ. నన్నుఁ గానక మాయమ్మ యెన్నరాని
దుఃఖవారిధిలోఁ బడి దొరలుచుండు
నామె ఖేదము వాపఁగ నేఁగువాఁడఁ
గడుదయాహృదయంబున విడువరయ్య.

మంత్రి—ఓరీ! మీ యమ్మకు సంతోషము మేము చేయవలెఁగాని నీవేమిచేయఁగలవురా! ఛీ నిర్భాగ్యము (కత్తి నెత్తును.)

చంద్రి—అయ్యో దైవమా!

గీ. వడఁకి సాగెను నా దేహవల్లి యిపుడు
గాలిచే దూలులతకు ననుకరణి నకట!
నోట దడిలేక యొకటైన మాటరాక
యున్న నన్ జంపఁ జెల్లునో యన్నలార.

రాజ—ఓరీ! నీవెంత యేడ్చినను నీయెడ మాకుఁ గనికరము పుట్టదు.

చంద్రి—అన్నలారా!

గీ. కటికవాఁడైన జీవముగల మృగముల
జంపఁ జేయఁడ కితరులు చంపి తెచ్చి

నట్టివానిని గొని వికర్రియమున బెట్టు

గటకటా! మీకు నాయెడఁ గరుణ లేదె.

మంత్రి—ఓరి తులువా! నీధర్మములతో మాకుఁ బనిలేదు.

చంద్ర—అటులైన మాయమ్మ నొకసారి చూచి రానిండు.

రాజు—ఛీ నిలుపుము. నిన్ను విడుచువారము కాము.

చంద్ర—(తనలో) అయ్యో! దైవమా! ఈయమకింకరుల చేతి లోఁ జిక్కినాఁడ. వీరి నెంత బ్రతిమాలుకొనినను వ్యర్థమయ్యె. నింక నన్ను రక్షించువా రెవ్వరు (ఆలోచించి)

చ. ఎవఁడు సృజించె నీజగతి నెవ్వఁడు పాలన సేయుచుండె నిం
కెవఁడులయంబుఁ జేయుమఱి యెవ్వఁడు కాలముఁ ద్రెల్చుచుండు నిం
కెవఁడు భవాబ్ధిముంచి వెలయించును జీవులనట్టిబ్రహ్మ నా
కవనుఁడు కాక వేఱెకలఁడా? (ఆలోచించి) మఱి యేరును లేరు
(నాకిటన్.

కావున నాపరాత్పరునే ప్రార్థించెదను (ప్రకాశముగా) అన్నలారా! అటులైన మృత్యువునోట బడుచున్న నన్నొకసారియనుగ్రహించి భగ వంతునిఁ బ్రార్థనమును జేసికొననిండు.

రాజు—అటులే చేసికొనుము.

చంద్ర—

క. సరసిజనాభ యాశ్రితవశంకర మానిహృదాబ్జవాస భా
సురతకీర్తి సంకలిత శోభితకౌస్తుభభూష దైత్యసం
హరణ ఖగేంద్రవాహ సమయం బరుదెంచెను బ్రోవుమయ్య నీ
గురుకరుణారవిందములె కొల్చుచునుంటిఁ గదేర మాధవా.

[అంతట చెరలో నశరీరవాణి.]

ఓ చంద్రకాంతా! నీభక్తికి మెచ్చితి. నింతటినుండి నావరప్రభావంబున మహాబలసంపన్నుండవై దుష్టశిక్షణశిష్టరక్షణమును జేయుచుఁగీర్తి కా

ముండవై ప్రబలుదువుగాత. జృంభకాస్త్రములును వానియంతట నవి యేనీకుఁ బ్రసన్నములగును. ఈహస్తగబాణబాణాసనముల గొని యీ దుష్టులఁగీటడంగించుము (పైనుండి ఆయుధములు పడును)

చంద్రి—ఆహా! మదీయభాగ్య మేమందును (ఆయుధములకు నమస్కరించి గైకొని) పరమేశ్వరుఁడు కరుణాళుండై వరం బొసంగినాఁడు. వీనిని స్పృశింపఁగనే నాకధికబలధైర్యము లొదవుచున్నవి. ఇంక నాకెందును కొఱంత లేదు (ప్రకాశముగా) ఓగోరదుష్టులారా! పతివ్రతామానభంగకారకులారా! ఓబాలహంతకులారా! ఇప్పుడెందుపోయెదరు?

ఉ. దండిగ మత్పితాశివిబుధప్రకరంబుల నొచ్చుమిమ్ము నా
చండతరప్రధాగ్నిశిఖసత్ప్రభ నెల్లను నిండుఁద్వద్భుజా
దండముల న్నిరంబు నతిదారుణవృత్తిఁ జరించుచుండి నే
ఖండనఁ జేసి సాధులకుఁ గల్గఁగఁ జేయుదు సౌఖ్యమిత్తఱిన్.

రాజకు—ఓమంత్రికుమారా! కొండముదిరి యూసరవెల్లియైనటుల భీరువు భీమబలుఁడైనవాఁడు.

మంత్రి—అంతమాత్రముననె భయపడెద వేల?

చంద్రి—ఓదుష్టులారా! మీకు భయమేల? మిమ్ములఁ జంపి భూమినిష్కంటకముగాఁ జేసెదను.

రాజ—మంత్రికుమారా! మనమొకవేళ యితనిని పిడిచినను ఇతఁడుమాత్రము మనలఁ బ్రాణములతో విడువఁడు. భగవత్కృపాపూర్ణుఁడైన యీతని కేది దుస్సాధ్యము? కావున మన మోపినంతవఱకీతనితోఁ బోరవలయును.

మంత్రి—ఓ! నిస్సంశయముగ యుద్ధముజేసి నేనితని నోడ్చెదఁ జూడుము.

చంద్రి—ఓత్రాగుబోతులారా! మీదుర్భాలోచనములు నేటి తోసరి. మిమ్ముల నాహుతికి బలి యిచ్చెదను.

రాజ—ఓరీ! యూరకున్నకొలఁది మీఱుచున్నావు.

గీ. మిడుతవలె మాటిమాటికి మిడిసిపడకు
మిదిగో నాహుతిపాల్ చేసి మద మణంతు
బయలపల్కులకింత గర్వంబదేల?
ఇల్లలికినంత బండుగఁ యెట్టు లగును?

చంద్రి—ఓస్వప్రాణభంగహేతుభూతులారా! ఓక్రూరులారా!

చ. ఖలులై నన్ను వధించి మజ్జనని వీకఁ బట్టఁగా గోరు మీ
తలపుల్ నేఁడిదె పండె సాధుజనసంతాపంబు మీపట్లని
ష్ఫలమె! దుష్టచరిత్రులార! నిజవంశచ్ఛేదులారా గతా
సులరై యీశరకాంతఁగూడిసుఖముల్ సొంపొందగాఁబొందుఁడీ.

మంత్రి—ఓరీ డింభకా! నీయాటోపమిఁక చాలింపుము.

క. వటవట బ్రేలగబోకుము
దిటముగ యుద్ధమున నిల్వధీరత మెఱయన్
బటుబాణానలమునఁ గా
ల్చుట సిద్ధము నిన్ను నిపుడె చూచుచునుండన్.

చంద్రి—ఓవిజాన్వాయకాననకుఠారులారా.

చ. విలయవలాహకోద్భవవి భీషణనిస్వనముల్ చెలంగఁగా
జలనుఁడుదగ్రతఁ బ్రబల సత్పథమెల్లను గప్పురీతి భూ
తలమదృనన్ శరాగ్నిశిఖదగ్ధులఁ జేసెదఁ బోర నిల్వమో
ఖలుఁడ! వృధాప్రలాపములఁ గర్వముఁ జెందుటవీరకృత్యమే?

రాజ—ఓరీ! నీవ నిన్ను మెచ్చుకొనుట యుక్తముకాదు.

గీ. వీరములు పల్కుమాత్రన బిరుదుకాదు
చేయఁజాలినపనియెల్లఁ జేసి చూపు

టుచితమా గాని వ్యర్థంపుఁబుర్కు లేల?
నిలువుము కుట్రి! చేతఁ గో నలిపివైతు.

చంద్రి—ఓవాచాటలారా!

ఉ. బాలురఁ జంపుటో? యితర భామలఁ బట్టుటో? చోరకృత్యముల్
చాలఁగఁ జేయుటో? విబుధసంతతి దూరుటో? యొంచు ధైరవా
చాలతఁ జూపఁగానె యది శౌర్యమె? భీకరశత్రుజాలమా
భీలముగా మెఱుఁగ బొమువ వీరత నిల్చినవాఁడె శూరుఁడా.

మంత్రి—నిజము నిజము కాని యుద్ధమున నీ కిసుమంతయు
దెలియదు సుమా.

గీ. కందుకపుఁగేళి కాదిది కఠినబాణ
పాతములు మేను తూఁటులు బడునిజముగ
వాని రుచిఁ జూడకయె వృథా వదరుచుంటి
విదిగో చూపింతుఁ జవిఁ జూడు మిపుడె వాని.

చంద్రి—ఓదుష్టులారా! అటులైన మీ శిలీముఖంబుల రుచిఁ
జూపింతురుగాని రండు (కత్తి నిర్ఘళిపించి)

క. ఖలులారా! మిమ్ముఁబోరిగాని
యిలభారముఁ మాన్పుటకు నహీన ముదముగన్
జెలఁగుచు నీ హేతియు నీ
కలనిఁ బొల్పుడు మాటంచుఁ గ్రిక్కన గదలెన్.

ఓముక్కిడులారా! నేవిడచినను నాశస్త్రము మాత్రము
మిమ్ముల విడచునది కాదు ఓశస్త్ర వీరతంశమా!

గీ. ఖడ్గమా దుష్టరక్తావగాహనమున
కోర్వలే దని యోజించు చుంటిగాని
వేఁటుకా దిదె చూడుము ఘోరమైన
బవరమున వీరితలలను భువిని గూల్తు.

రాజ—ఓరీ! పలుపోక లేల బోయెదవు? యుద్ధమున నిలువుము.

చంద్రి—ఓరీ! సమర మొనర్చుటకు వృక్షశూన్యంబైన యీ నిర్మలతలంబున కరుగుదము రమ్ము.

రాజ—అటులే రమ్ము.

మంత్రి—రాకుమారా! ఈతఁడు నన్ను జంపినపిమ్మటగదా మీరు యుద్ధ మొనర్చుట కావున నీవిటు నిలచి మాయుద్ధనిపుణతను జక్కఁగఁగనుచుండుము.

రాజ—అటులైనగానిండు.

చంద్రి, మంత్రి—(నిష్క్రమింతురు.)

రాజకు—అబ్బబ్బా! యేమియీతని ప్రతాపము! సమరారంభముననే మామంత్రిసూనుని—అయ్యో సంహరించినాఁడు. నా చెలికాఁడు పోయినపిమ్మట నేనేనా యీతుచ్ఛపుప్రాణముల కాశించిబ్రతుకువాఁడను. (నిష్క్రమించును)

చంద్రి—(ప్రవేశించి) శివశివా! పెద్దలు మదీయఖడ్గమునకు బలియయినారు. ఆహా! జారత్వమునకుఁ బోవువారిపాట్లివియేగదా!

[తెరలో]

హా రాకుమారా! హా సుగుణైకనిధీ! ఆదుష్టులచే నెంత బాధఁ జెందుచుంటివోకదా!

చంద్రి—ఈయార్తవము మాతల్లిదిగాఁ దోఁచుచున్నయది ఒకవేళ నన్నన్వేషించుచు నీవనములకు వచ్చెనని తలంచెదను. నేనామెను దెలిసికొని యామెయూరట మాన్పెదను.

(యొకచెట్టుచాటునకుఁబోవును.)

రత్న—(ప్రవేశించి) హా! నవమోహనాకారా! ఎన్నిచోట్ల వెతకినను నీజాడగానరాకున్నది. నేనేమిసేయుదు నెందుజొత్తును,

గీ. క్రూరబుద్ధులు నిను బట్టి ఘోరమైన
యడవికిని దోడుకొనిపోయి హత్య యొనర్ప
బూన కారణ మేలొకో పూర్ణచంద్ర
వదన! వారల కేమిచేసేదన నకట!

(మఱియొక చెట్టుచాటునకుఁ బోవును.)

చంద్ర—(భూమిపైఁజూచి) ఆమె మాయమ్మ. పదచిహ్నము లగపడుచున్నవి. ఆమెకంఠరవము వినవచ్చుటయేగాక వృక్షముల సందున నామెదర్శన మింకను లభింపకున్నది.

గీ. నన్ను గోయఁగ బూనిన నెన్నరాని
బన్నముల వడుచుంటివే వనములోన
నన్నుఁ జంపఁగఁ గోరి వనంబులకును
దెచ్చినారని నీ కేరు తెలిపి రొక్కొ!

హా! జననీ! మదర్థసకలకష్టభాజీ! (చెట్టుచాటునకుఁ బోవును.)

రత్న—అక్కటకటా! ఎంత వెతకినను కానరాకున్నవాఁడు. అల్లదె యాచక్కనిరెండుమృతకళేబరము లగపడుచున్నవి. వారి మరణమునకుఁ గారణ మగపడదు. ఒకవేళ వీరే యీరాజసుతుఁ జంప యత్నించినవారు కాదుకద! వీరి దౌర్జన్యమునకు సహింపక యెవఁడో మహానుభావుఁడు వీరిని సంహరించియుండనోపు. అతఁడు నాకంటఁబడువఱకు నాహృదయము తామరపాకులోని నీటిబిందువువలె తత్తరించుచున్నది. ఓప్రాణదాతా!

ఆ. ఓమహానుభావ! యోపుణ్యపూరుష!
శత్రుయుగము మాపి చంద్రకాంతుఁ
గాచి వాని నాకనులకుఁ జూపవి
కేల్లి సైతుఁ బ్రోవుమీ! కృపాళు.

హా! రాజకేసరికిశోరమా! నీయల్లారుమోవ మొకసారి నాకుఁ జూపి నాపరితాపమును దొలఁగింపవా! (వేఱొకచోటికిఁ బోవును.)

చంద్రి—(ప్రవేశించి) హాతల్లీ ! నీకంఠరవము వినవచ్చుట యేకాని నీదర్శనము లభించుటలేదు. నాకొఱకై యెన్నికష్టములుపడు చుంటివో కదా !

ఉ. కంటికి రెప్పవోలె నను గాచుచునుండి సతంబు నేను రా
కుంటకుఁ గారణం బెఱిఁగి యోర్వఁగఁజాలక నన్ను రోయఁగా
నొంటిమెయిన్ భయాటవుల నోడక యేగు మదీయమాత మీ
కంటను బడ్డచోఁ జెపుఁడు కాననవృక్షములార కూర్మిచే.

అయ్యో ! ఈవృక్షములలో నొకటియు మాటలాడదయ్యె. అల్లదె యాచాయ నొకకోకిల కో, యనుచున్నది. ఓకోకిలా ! నీవెవఁడ వని యూ యడుగుచున్నావు ? నేను చంద్రికాంతుఁడను.

క. పరభృతమా ! ఈవనములఁ
దిరిగెడు నామాతవార్త తెలిసినచోనన్
గరుణించి చెప్పి ప్రోవుము
గురుకీర్తిని భూమిలోనఁ గొరలెదు సుమ్మా.

ఇదియును మాటలాడదయ్యె.

సీ. సతతంబు ననుబ్రోచు జనని మీకన్నులఁ
బడినఁ జెప్పుడు చక్రవాకులార
ప్రేమచేతను నన్నుఁ బెంచిన మాయమ్మఁ
గానరే యోసహకారులార
నిముసంబు ననుఁ బాయనేరని నామాతఁ
దిలకింపరే తిలకలతలార
వేళ కన్నముఁ బెట్టి లాలించు మాయమ్మఁ
జూడరే బర్హిణానీకములార
మజ్జనని నన్నుఁ గూర్పుఁడో మావులార
కరుణఁ జూడుఁడు నన్నశోకంబులార

జాగు సేయక పోయిరిపుడో జాములార
పగను సాధింపఁ దిగునె యోయుగములార.

హామాతా ! (అని మూర్ఛిల్లును.)

రత్న—హా ! రాజకేసరికిశోరమా ! హాప్రాణనాయకా ! నీ వెప్పుడో నవవయస్కుండవై నామోహాముఁ దీర్చెద వని పేరాశచే నున్న నాయాశాలతికను త్రెంచివేయఁబూని నాకుఁ దర్శన మీయ కుంటివా ? ఆదుర్మార్గులనుండి రక్షింబఁబడుటయు నాకు గనంబడకుం డుటయు సంతోషఖేదంబులు రెండును గలుగఁజేయుచున్నవి.

గీ. ఒక్కవైపు నీళ్ళు మఱొక్కవైపుఁ
శాలు కల్గినచెక్కులు పరిఢవిల్ల
ముక్కుపచ్చలె యారని చక్కనయ్య
నిన్నుఁ బోగొట్టిన సద్గుణనిధి యెవండొ ?

హాశారదచంద్రసమానవదన చంద్రకాంతా ! నీకా రాకుమారుల తో వైరమేల కలిగె. హా మాలదైవమా ! నన్నిఁకఁ గష్టసముద్రము నుండి తొలగింపవు కాఁబోలును.

సీ. చిన్నమోమున నవ్వు చెంగలించెడువానిఁ
బొడఁగానరే మీరు పొన్నలార
కురుచలై యాడుముంగురులు కల్గిననాదు
పతినిఁ గానరే ద్విరేఫంబులార
ఆజాను బాహు నాయరవిందనేత్రుని
వీక్షించినారె యోపక్షులార
చక్కనో నడకచేఁ జరియించు నాభర్తఁ
గానరే యోకనకంబులార
నామనోహరు కానరే వేములార
నాపతినిఁ జూర్ప రారె కలాపులార

సదయులైననుఁ బోరవరే జాజులార
చలముఁ బూనఁగనేలొకో నెలగలార.

(నడచుచుండఁ జంద్రకాంతుఁడు కాళ్ళకుఁ దాకఁగాఁ జూచి) ఆహా! యేమిది! నామనోనిధి యేలొకో పడియున్నవాఁడు? రాజకుమారా! (లేపి యెత్తుకొనును.)

చంద్ర—హాప్రియా! (గట్టిగఁ గౌఁగిలించుకొనును.)

రత్న—(తనలో) ఆహా! ఏమి నాభాగ్యము. (పైకి) రాజకుమారా! ఆదుర్మార్గులనుండి నిన్ను రక్షించినవా రెవ్వరు?

చంద్ర—నన్నుభగవంతుఁడే రక్షించినాఁడు.

రత్న—వారికిఁ నీకు వైరమునకు గారణమేమి?

చంద్ర—నీవే—

రత్న—అకటా! తెలిసినది. ఎంతటిదుర్మార్గులో కదా! పతివ్రతామానభంగమునకే కాక బాలహంతకుఁగూడ సిద్ధపడినారుగా! తరువాత వారలను నీవెట్లు సంహరింపఁ గలిగితివి.

చంద్ర—ఆదుష్టులు నన్నుఁ జంపెద మని చెప్పఁగా నేనెంతో బ్రతిమాలితిని. వారు వినకున్నంతలో నేను భగవంతునిఁ బ్రార్థింపఁ బ్రసన్నుండై యీయస్త్రశస్త్రముల నొసంగి వీరిని సంహరింపుమని యశరీరవాగ్రూపముతోఁ జెప్ప నేన ట్లొనర్చితిని.

రత్న—ఆహా! ఏమి నాభాగ్యము! నేనిప్పటికి గదా సనాథనైతిని ప్రతాపవంతా! మన్మనఃకాంతా! చంద్రకాంతా! పరనారుల మానభంగము సేయువారిట్లు చంపఁబడుదురని లోకమిపుడు స్పష్టముగఁ దెలిసికొనఁగలదు.

గీ. వారలను నీవు చంపినవార్తఁ దెలిసి
యాగ్రహమ్మున భూపతి యాహవమున

కోపాటించు నెు యేమొ యీయునికి మనకుం
దగ దిచటం బాసి వేగ పోవంగవలయును.

చంద్రి—(తనలో) రామాయణ మంతయు విని రామునకు సీత యేమి కావలయు ననునటుల సర్వము వినియు నింకను బిరికితన మునే వహించుచున్నది గంభీరురాలా!

ఉ. పురిపాలకుం డనంగ నెంత నిలింపవిరోధు లెల్లరుం
గోపవిఘూర్ణులై యనికి గొబ్బున వచ్చినంగాని నీకచే
భూపతు లెల్ల గొక్కు మొగిం జోరున కాంతు లైన హేతిచేం
బాపెద వారిప్రాణముల వారికి నే తృటిలోన నమ్మరో!

రత్న—కాంతుడా! నీవంతటివాండ వేయగుదువు. నాయదృష్ట పుందినములు వచ్చినవిగాని నాపేరు మఱచితిగా?

చంద్రి—అమ్మా! కాదు కాదు ప్రియా! యనుమాట జ్ఞప్తియున్నదికాని నన్ను కాంతుండా యని పిలిచెదవేల?

రత్న—నీవు నాకుం గాంతుడవు కనుక.

చంద్రి—కాదుకాదు! అసలు స్నుష్టము జేసిన సపాస్థిమిచ్చు ను కావున చంద్రికాంతుడా యని పిలువుము.

రత్న—ఆయపార్థ మేదో చెప్పుము.

చంద్రి—అనగా భర్తకుంగూడ నర్థమిచ్చును.

రత్న—కావున నే నేనటుల పిలుచుచుంటిని.

చంద్రి—ఎందువల్లను?

రత్న—భర్తవౌటచేతను.

చంద్రి—భర్తను!

రత్న—ఆ, అవును.

చంద్రి—(తనలో) ఏమిది! ఇది నాకుం దల్లియనుకొంటినిగా ని వేఱుగాం దలంపలేదు. నన్నుంబ్రియా యని పిలువుమన్నపుడు దల్లి

యుఁ బ్రియను కాపున నటుల పిలిపించుకొనుచున్న దని యూహించి తిని. ఆహా! ఈకులట నన్నుఁ జిరుతతనంబునుండియుఁ బెంచి నాకు జవ్వన మంకురింపఁగనే నన్ను మోహించి పతిఁగాఁ జేసికొనుతలంపు నఁగాఁబోలును ఇటులఁ బిలిపించుకొనుచున్నది. ఓయవివేకినీ! పాపిష్ఠురాలా! నీవెంతకైనఁదగుదువు.

గీ. చిన్నతనముననుండియు నన్నుఁ బెంచి
జవ్వనుఁడ నైన ననుఁజూచి క్రొవ్వుపట్టి
సుతుఁడు పీఁడని యెంచక మతిచలింపఁ
గలయఁ జూచితె నను దుష్టకఠినహృదయ!

ఓసీ! ఘండాలురాల! నాచేతఁ బ్రియా యని పిలిపించుకొనుచున్న నీనాలుక వేయిచీలికలుగాఁ జేసెదఁ జూడుము.

రత్న—రాకుమారా! శాంతింపుము.

చంద్ర—ఓహో! దీనిని సతిగాఁ జేసికొనుటకుఁ గాఁబోలును నేను శాంతివహించుట.

ఉ. నందనుఁడైన దండ్రి యయిన న్నిజసోదరుఁడైనఁ గంటికిం
సుందరు లట్లు కన్పడిన సొక్కుచు నుందురు దుష్టకామినీ
బృందము లాత్మలో విరహవేదన కోరువలేక యక్కటా
నిందకు భీతిలేక కడుసీతులఁ బల్కుచునుందు రెంతయున్.

ఓసీ జారిణీ! నీపట్ల నాకు శాంతమేల యొదవవలెను? అయినను కారణము చెప్పుము.

రత్న—ఆ! కారణమున్నదీపత్రికనుజూడుఁడు (పత్రిక నిచ్చును)

చంద్ర—(చదివి చూచుకొని) ఓసీ పాపీ! నేనీపత్రికనునమ్మి నీకుఁ బతియయ్యెద ననుకొంటివా? కానుకాను. నీవంటిమాయలమారులీపత్రికను గల్పించు టెంతపని? ఓసీ!

గీ. నీవు సత్కులమునఁ బుట్టినావొ లేదొ
యిట్టిపలుకులు పలికెద వేమి పరుస
నాకరాసికి నిను బలి యిచ్చువాఁడ
నిదిగొ యనహిత వై యుండు మిపుడె నీవు.

(అని కత్తి నెత్తి) ఓసీ పుత్రికురూ బతిగాఁ గోరిన నిన్నీకత్తికి బలియిచ్చు వాఁడను (నరకబోవును.)

రత్న—రాజకుమారా! శాంతింపుము. శాంతింపుము. కారణ మరయక త్వరపడెద వేల?

చంద్రి—నీవాఁడుదానవు కావా? కారణమున కేమి? యేదో యొక యల్లికి నల్లి సమర్థించెదవు. అదేదో చూచెదను వేగఁగారణము చెప్పుము.

రత్న—ఇది భగవంతు డల్లినయల్లికగాని నేనల్లినది గాదు. ఈపత్రికయు నీశ్వరపరికల్పితము. నాదురదృష్టవశమున నిదిమిథ్యయని మీకుఁ దోచుచున్నది. కాని యీపత్రిక సత్యమైనది. నేను పామర జనంబురీతి పాపకార్యముల కొడిగట్టుదానను కాను. నామాట విశ్వ సించి నన్నేలుకొనుము.

చంద్రి—ఛీ! పశువా! దూరమున నుండుము. నిన్నిప్పుడే వధించి లోకమునకు నీతిప్రదర్శనముఁ జేసెదను. ఓ శివకోటులారా! చూచితిరికదా! ఈకాముకురాలిని ఇట్టిమాయలమాటలవలలోఁ బడి ఘోర నరకములపాలు పడకుఁడు. ఇపుడే మీమీ జ్ఞానశక్తులనుపయోగించు సమయము. ఎట్టినీతిబాహ్యమైన సంభాషణచేసినదో వింటిరికదా? నిజముగఁదల్లియనుకొంటినిగాని కులట యనుకొనలేదు. ఇట్టిది నాకుసతి యఁట! దీనికి నేను భర్తనఁట! ఆహాహా! ఎట్టిదారుణము! ఎట్టిభయంకరము ఈనుడులు ఘోరకర్ణములగుండ లోనికిఁబ్రవేశించి ఘోరహృదయము

ముల బగుల్చుటలేదా! మీమతులను మంట బెట్టుటలేదా! మీరేల యుపేక్షించుచున్నారు? కాదు! కాదు. నేనే దీనిని వధించి లోకమును నిర్దుష్టముగాఁ జేసెదను. (ఖడ్గము నెత్తి జుట్టుపట్టుకొనుచున్నాఁడు.)

రత్న — హా! శంకరా! భవదీయకృత్యమాతయు నన్నుఁ బొట్టఁ గొనుటకేనా? ఓ రాజకుమారా! ఆయుష్మంతుఁడా! నీవు నన్ను నమ్మక నన్నుఁ జంపఁ జూచుచున్నను నీయొక్క నీతిమార్గమునకు మిక్కిలి సంతోషించుచున్న దానను. పడఁతులు న్యాయముననో యన్యాయముననో పతులచేతఁ జచ్చుచున్నపుడు ధన్యులే యగుదురు. ఈతుచ్ఛములైనప్రాణము లెప్పుడుపోయిన పోఁగలవుకాని య్యాపాపిష్టిరాలుపుత్రికునిసంసర్గముఁ గోరి నాతఁడలిగి చంపినాఁడను నపయశము నాకుఁ జుట్టుకొనకుండ నాసర్వేశ్వరుఁ డనుగ్రహించి నిజముఁ దెలిసినచో నా యట్టిపుణ్యవతి లేదనిగర్వపడెదను అదిగాక దూరదృష్టిలేక నిజమరయకుండ నాప్రాణేశ్వరునకీస్త్రీహత్యాదోషము వచ్చునని కుందుచున్న దాన. ఓదీనదయాపర! దీని కంతకు నీవేకారణభూతుఁడవు. ఎట్టులైన నాపతికి నమ్మకముఁ బుట్టించి నన్నేలుకొనఁ బ్రార్థించుచున్న దాన.

చంద్ర — (తనలో) అబ్బా! ఎట్టివివేకవంతురాలుగా మాటలాడుచున్నదో! ఎట్లులైననీవిషయమున స్త్రీలమాటల నమ్మరాదు. (పైకి) ఓసీస్వైరవిహారిణీ! నీశ్రీరంగనీతులు నేనెఱుంగుదును. ఇఁక వృథాకల్పనలఁ జేయక యిట్టిదుర్గుణము లెన్నఁ డుదయింపకుండ నొకసారి భగవంతునిఁ బ్రార్థించుకొనుము వేగ కానిమ్ము.

రత్న — శివశివా! ఇట్టిచరిత్ర మెక్కడను లేదు. నాకీవిధముగఁ జావు వ్రాసియున్నది కాఁబోలును. హా పరమేశ్వరా! హా జగద్రక్షకా! నీవు మామామగారు చంద్రచూడమహారాజునకు వరం బొసగినందులకు ఫలము నన్నుఁ జంపుటకని శోచుచున్నది. ఈచరిత్రము నెఱుంగక నన్నుఁ జంపఁగనున్న నీవరప్రసాదిని వారించి నన్ను రక్షింపుము.

[ఆకాశమున]

ఓచంద్రికాంతుఁడా! శాంతింపుము! శాంతింపుము! ఇది శంకరమహిమయగుటచేఁ బసిబాలకుఁడవైన నీకీయెలనాగను బెండ్లి చేసినమాట యథార్థము. ఈలేమ పార్వతీయంశమునఁ బుట్టిన మహామాత. నీవీశ్వరాంశోద్భవుఁడవు. ఇరువురకుఁ గొండొకకారణమున భువి నవతరించుట గలిగినది. కావున నీవు నీయర్ధాంగిఁ జేపట్టి సుఖంబున నుండుము. సాహసింపకుము.

చంద్రి—మహాత్మా! ధన్యోస్మి! ఆహాహా! ఏమి నా భాగ్యము. నేను మందమతినై ప్రాణేశ్వరిని నిష్కారణముగఁ జంపుకొందునే! (పైకి) ఓప్రాణేశ్వరీ! ఎఱుఁగక చేసిన నాతప్పు మన్నింపుము (అని మ్రొక్కఁబోవును.)

రత్న—(త్రోసివైచును లోనికిఁ బోఁబోవును.)

చంద్రి—ఓహో! నాప్రియకుఁ గోపము వచ్చినది కాఁబోలును! చెలీ నేను నీకుదాసుఁడను. ప్రసన్నురాలవు కమ్మ?

రత్న—ఓయీ! దూరమున నిలిచి మాటలాడుము.

చ. కులటను నేను పాప మొనగూర్చును నామెడఁబట్టఁ జేయి నం
వలకుఁ దొలంగు మోయి నరపాలకమారక! నన్ను నీవు నీ
చెలియని చెప్పుకొన్నఁ గడుసిగ్గగుఁ గావున నన్నుఁజంపి భూ
తలమునుజక్కఁజేయఁదగుఁ దాల్పుము ఖడ్గము వేగ వీరుఁడా.

చంద్రి—ప్రేయసీ! ఇంతవఱకు నే నెఱింగి చేసినదికాదు నన్ను మన్నింపుము. అదికాక నేను నీకోపమునకుఁ దగనుసుమీ!

ఉ. కోపముచేతఁ గన్బొమలు కుంచితభావములొట్టఁ గాంచి, భ్రూ
చాపుఁడు మారుఁడాట నదె సంధిగఁ గైకొని వాఁడిచూపుల
తూపులఁ గూర్చి నాతనువు తూటులు వోవగఁ జేయు నందుచే
నోపఁగఁజాల కోపమున కోతరలాక్షి యనుగ్రహింపవే.

రత్న—ఓచంద్రకాంతా! నీయనుగ్రహమునకు నేనుదగినదా
నను కాను.

ఉ. మాయలమారికాంతను సుమా! చెడిపోయెదు చెంతరాకుమీ
వేయఖిలాంగనామణుల నెల్లరఁ జంపి యసత్య మిద్ధరన్
బాయఁగఁజేయ వోయి మగవారలుమాత్రమెయాపువారి దా
యాయువుకూడఁ బోసికొని హాయిగ నుండుఁడు సత్యవంతులై.

చంద్ర—ప్రాణేశ్వరీ! నాయపరాధము నీవే మన్నింపకున్న
నింకెవరు మన్నింతురు?

చ. నిజ మెఱుఁగంగఁ గోరితగు యుగవాదముఁ జేసినాఁడ నీ
గజిబిజి యేల కాంచనము కషణచేఁ గదె వన్నె గాంచు నీ
భజనమొకాస నిపతికిఁ బ్రాణపదం బెఁక వేళ యున్న దే
రజనికి దాస్య! మించిన విరాళికి నోర్వఁగఁ జాలఁ బోవవే.

రత్న—ఔనౌను! మగవారలసంగతి నేనెఱుఁగకపోలేదు.

మ. తమకార్యమ్ముగుసంతకున్ సతులచిత్తంబుల్ కలంగింపఁగా
నమృతప్రాయము లైనపల్కులనుపన్యాసంబు గావించి సం
భ్రమమున్ బుట్టఁగఁజేసి వారల సుహృద్భావంబుగన్నంత, ప్రే
మము లేకమ్మును దోప దృష్టిపుగుమమ్మన్యంబు విశ్వాసియే?
కావున మగవారిల నమ్మరాదు నీమార్గమున నీవు పొమ్ము.

చంద్ర—ఛీ! నీవుకాక నా కేమార్గమును లేదు.

సీ. నదనుగ్రహమునఁ బ్రసన్నవు కాఁగదే
రమణీలలామ యోరత్నమాల

రత్న—ప్రపూతికూర్మి నీపగిదిఁజూపినయంత
సాగునా సఖ్యంబు చంద్రకాంత!

చంద్ర—నీవె సత్యముగ నాజీవయాత్రకు ప్రాణ
నాయకి యేలవే నళిననేత్ర!

రత్న—జారిణీకాంతుల సఖ్యంబు సుంఖ్యంబు
పరి మెల నాచెన్న ప్రాణనాథ!

చంద్రి—నీకృపావీక్షణపుకల్మి లేక యొకలు
కినసము సేయువాఁడ రాజీవగంధి!

రత్న—ఓమనోహరా! యతులమగుసౌఖ్యసమున
నేలుకొను మోయి వేగ నేతాళిఁజూచి.

(ఇద్దరుకైదండలు పట్టుకొనెదరు)

చంద్రి—ప్రేయసీ! పండ్రెండు రోజులప్రాయము నుండియుఁ బెంచి పెద్దవానిగాఁ జేసి తుదకు ఈశ్వరవరప్రసాదిగాఁ జేసిన నీకు నే నేమి యీయఁగలను? అంగులను ప్రతిగా నొసఁగుచు పెట్టుకొనెదను (అంగులు చేయును.)

రత్న—ప్రాణేశ్వరా! నాకిదియె పదివేలు. నావ్రతాంకురము నేఁటికిగదా ఫలించినది!

చంద్రి—ప్రియురాలా! ఇఁక మన మీయరణ్యమున నుండనేల? మీతండ్రిని తల్లిని జూచుటకు నామనము ఉత్సాహించుచున్నది పోవుదము.

రత్న—నాథా! అట్లే పోవుదము.

[అంతటఁ జంద్రిమూషకుఁడు పురాణవేషముతోఁ బ్రవేశించును]

చంద్రిమూ—ఈయరణ్యములో సైన్యము జనులకలకలము విన వచ్చుచున్నది. దొంగతనముఁ జేసినవానికిఁ బ్రతియుంగము భయ కారణమేయయినట్టులు ఎక్కడ నేధ్వని వినబడినను సింహకేతుసుభటు లను భయము గొనుచున్నది.

చ. సమరమునందు శాత్రవుల సాయకలేశములెల్ల మేనిలోఁ
బడిమి ఖరేఖరేల్మనుచు నెంతయు బాధ మొసఁగ్గఁ దానిచే
నమితపుఁ గష్టమొంది భయమైన గవాక్షమునుండి భూమికిన్
దుమికితిఁ బాఱిపోవుటకుఁ దోఁచనఁ జెరింపఁగ నెట్లు దైవమా!

(ముందుచూచి) అదుగో! ఆకేళీవ నెవ్వరో నడచుచున్నవారు వారియా పములు భయకారణములుగాఁ దోఁచకుండుటయేగాక అనురాగసూచకములుగాఁ గొడకట్టుచున్నవి.

చంద్రి—ప్రేయసీ! నాకు మిక్కిలి దాహమగుచున్నది. తృషఁదీర్చికొనుమార్గము కానరాదు. వేగనడువుము. ముందేదయిన జలాశయము కనిపించవచ్చును.

రత్న—ప్రాణేశ్వరా! మీరలసియున్నట్లు నేనెఱిఁగినట్లుకే తెలిసికొంటిని, నీయరణ్యంబున నుదకములు దొరకునో కదా!

చంద్రి—మనోహరీ! ఆ కేళీవనమునుండి పక్షులు గూయుచు వచ్చుచున్నవి. ఆప్రాంతమున సరోవర ముండవలయును.

చంద్రిమా—ఓహో! యీమహావనారంభుఁ డెవఁడో నా హృదయమును జూరఁగొనుచున్నవాఁడు. వీనిలక్షణము లుపలక్షింప నాభార్యలక్షణములు కొన్ని వీనియందుఁ గానవచ్చుచున్నవి. అబ్బా! ఏమిది! నాకంతకంతకుఁ బ్రేమ మధికమగుచున్నది.

చంద్రి—(సమీపించి) అయ్యా! మీరెవ్వరో విరాగులవలెఁ గన్పించుచున్నారు. మీనారికేళపుఁజలకుండికలోని జలముఁ గొంచెమిచ్చి నాదాహశాంతిఁ జేయఁగలరా?

చంద్రిమా—ఆ! అటులే యిచ్చెదను (ఇచ్చును)

చంద్రకాం—(పుచ్చుకొని చాటున కేగిత్రాగి తిరిగియిచ్చును)

చంద్రిమా—(తనలో) అన్నా! నాపిల్లవాఁడు బ్రతికియుండిన నిప్పటికి యింతవాఁ డగునుకదా! నావంటినిర్భాగ్యున కట్టిపుత్రసంపద యెట్టులభించును! యీబాలునిపై నిష్కారణమేల యిట్టియవ్యాజకరుణ పుట్టవలెను?

గీ. కారణములేక యితరులఁ గనినయంత
నే మది కఱఁగి నీరగునే కటకట!

చంద్రికాంతులకునుగాక చంద్రికాంత
మణులు కఱుగునే రవిబింబమహిమఁ గలిన.

ఓయి! నిన్నుఁ జూడఁగనే ముద్దగుచున్నది. ఒకసారి నాచెంతకు వచ్చెదవా?

చంద్రికాం—(సమీపించును.)

చంద్రిమూ—(కౌఁగిలించుకొని) అహా! ఏమి యీపరిష్వంగ సౌఖ్యము!

చ. పలుచనిగంధలేపనము వారివిహార మొనర్చినట్టి యా
మలయుపుచిన్న తెమ్మెరలు మల్లెలు గొజ్జగినీటిలుంపుకుల్
సలలితచంద్రికాంతిఘనసారము జల్లనివచ్చు నెంతురీ
యిల సుతు కౌఁగిలింతలకు నీతయుఁ జాలదటంచు నెంచెదన్.

అదియుఁగాక

గీ. బాలకుని స్పర్శచేతనె లీల నాదు
మేను పులకిత మయ్యె సౌఖ్యానఁ దగిలి
పట్టి చూచిన గంటక ఫలమురీతిఁ
గానుపించెడుఁ బరవశ మూనుచుంటి.

ఓయి! నీ వీవనంబునకు రాఁగతమేమి? ఆవచ్చు కాంత నీ కేమి కావలయును?

చంద్రికాం—అయ్యా! ఆమె నాపేరియసి విధివశంబున వనములం దిరుగుచున్నారము.

చంద్రిమూ—వత్సా! ఆమె నీకంటె వయసున నధికురాలుగా కనుపట్టుచున్నదే.

చంద్రికాం—ఆ అదినిశ్చయమే. అందులకొకకారణముకలదు.

చంద్రిమూ—(తనలో) అకటా! ఈమాటలు నన్నాదించుచున్నవి. యితఁడు నాపుత్త్రుఁడును ఆమె నాకోడలు అనునాస నన్ను బా

స్ఫురించుచున్నది. హా! ఈ సౌభాగ్యవతి కిట్టి మహోత్సవము సంభవించు నా? కాని కొన్ని యాకారములనుబట్టి యనుమానము కలుగుచున్నది. నాఁడు సింహకేతుఁడు నన్ను బానిసకృత్యునిఁ జేసెనంతట రత్నమాల నీ బాలునిఁ దోఁడుకొని యడవుల కేగెనని నన్నుపలంభించినాఁడు. ఒక వేళ నాయదృష్టపు రేఖ బయల్పడి నాచింతనాగు కాఁగూడదా! అల్ల దే! యామెయు వచ్చుచున్నది.

రత్న—రాజపుత్రా! సేవాంత్రగిదఁగ కేల పోయితివి? రమ్ము! రమ్ము!

చంద్రకాం—అయ్యో! నన్ను విడువుఁడు.

చంద్రిమా—(విడిచి) అక్కటా! ఈతని వియోగము నాకుమి గులఁ బరితాపకరమగుచున్నదే!

గీ. తమ్ముఁగొంచుఁ బోవఁదార మేగినగతి
బాలకుండు నన్ను వదలిపోవు
చును మదీయచిత్తమును గొనిచనె నక్క
టకట! ఈవియోగ మనుభవింప.

రత్న—ఓయీ చెలికాఁడా! జగములనునమ్మ్రరాహ. అతని చెంత కేలపోయితివి?

చంద్రకాం—వానికుంకికజలమున దాహశాంతిఁ జేసికొంటిని. అతఁడును మిగుల సంతసమున నేదేదియో సంభాషించుచుఁ దనలో నే దియో యనుకొనుచుఁ బరితపించుచున్నాఁడు.

చంద్రిమా—అమ్మా! అతని దండింపకుము. నేను మాయకాఁ డను కాను. నేనతనిని జూడఁగనే యధికానురాగము గలుగుటంజేసి కొం చెమాపి వేడుకపడుచుంటిని. నాయందించుక దయయుంచి మీయిరు వురివృత్తాంతమును జెప్పఁగోరుచున్నాను.

రత్న — అయ్యో! మానవవాసక్లేశములకు మాకర్మమే కారణము. ఏమి చెప్పుదును.

చంద్రచూ — అటుల చెప్పుట సరిగాదు. మిమ్ములఁ జూడఁగనే నాకధికానురాగము కలిగినదౌటచే మీవృత్తాంతముల నరయఁగోరితి.

రత్న — అయ్యో! ఏకారణమును లేక మాసంగతిని మీ రేల కోరెదరు? ముందు మీయనుమానమును జెప్పుఁడు. పిమ్మట నే జెప్పెదను.

చంద్రచూ — అమ్మా! మఱేమియు లేదు. మున్ను సింహకేతుని పుత్రికయగు రత్నమాలఁ దనకుఁ బెండ్లిచేసిన బాలుని దోడ్కొని వనములకుఁ బోయెనని వినియుంటిని. కావున. వారే మీరను శంకచేత నడుగుచున్నాఁడను.

రత్న — అయ్యో! దాఁచనేల? మీవంటివా రెఱుంగని పెద్దయును లేదు. మీరు వచించిన నిర్భాగ్యురాలను నేనే.

చంద్రచూ — (తనలో) ఓహృదయమా! త్వరపడకుము. ఇఁక నీకోరిక సఫలమైనది. (ప్రకాశముగ) అమ్మా! పండ్రెండు రోజుల ప్రాయమునుండియు నితనిం బెంచి పెద్దవానిగాఁ జేసిన నీసాధ్వీత్వమును నేనేమని పొగడుగును! అడవులలో నెన్నియిడుమలఁ బడినావో కదా! అనుగ్రహించి యీతని నొకసారి కౌఁగిలించుకొననిమ్ము. (కండ్ల నీరు పెట్టుకొనును.)

రత్న — అయ్యో! ఈతనిఁజూచి యింతివగచుట కేమి కారణము?

చంద్రచూ — అమ్మా! యీతని తండ్రి నాకు స్నేహితుఁడు. కావున వారియంశపు మొలకను జూచి యానందపడుచున్నాను.

రత్న — వారిప్పుడు సుఖులై యున్నారా?

చంద్రచూ — ఆ, పేరునకుమాత్రము.

రత్న — ఏమి? అటులు పల్కుచున్నవారు!

చంద్రిమా—నీ వరణ్యమునకుఁ బోయినవార్తవిని యతఁడు తనయెడఁ జేసినమోసమునకుఁ గినిసి మీతండ్రివానిని 'చెఱయం దుని చెను.

రత్న—కటకటా! ఇట్టియాపద వారికిఁ దటస్థించుననియే నే నెవరికిని దెలుపకుండ నడవులకువచ్చితిని. పాపము వారు సంతానము కనినందులకు ఫలము కారాగారనివాసము కాబోలును. విధివశము దాట నెవరితరము?

చంద్రికాం—ఏమి! సింహకేతుఁడు మాతండ్రిని చెఱయం దునిచెనా? విపక్షవనదవానలుండగు చంద్రకాంతుండు వచ్చునని యెఱుంగఁడు కాబోలును. ప్రియసీ! త్వరపడుము.

చంద్రిమా—నాయనా! నీధైర్యపరితాపములు నాహృదయ మును జూఱఁగొనుచున్నవి. (చేరఁదీసికొని) నాయనా! నీతండ్రి చెఱ నుండి విముక్తుఁ డయ్యెను సుమా!

చంద్రికాం—ఏమి? విడువఁబడెనా? ఇపుడెచ్చట నున్నవారో కదా!

చంద్రిమా—నాయనా! అట్టి జీవన్మృతుఁడను నేనే యొరు లెఱుంగకుండఁగ నీమారువేషముతోఁ జరించుచున్నవాఁడను.

రత్న—అయ్యో! ఆటులైన నీపత్రిక నెవరువ్రాసిరో చెప్పఁడు.

చంద్రిమా—అమ్మా! నేనేవ్రాసి నాఁడుబాలకునిమెడయం దు కట్టితిని.

రత్న—రాజకుమారా! మీతండ్రిగారికి నమస్కరింపుము.

ఇద్దరు—(నమస్కరింతురు)

చంద్రిమా—(క్రమముగ) దీర్ఘాయుష్మాన్భవ! దీర్ఘాయుష్మతీ భవ (కుమారుని చేరఁదీసికొని) పుత్రగాత్రపరిష్వంగసుఖము నేఁడు కదా! నీప్రాపువలనఁ గంటిని ఓసాధ్వీమణీ!

గీ. కోలుపోయినవిధి నిచ్చిపాలనంబుఁ
జేసినట్టులు నీవు నాచిత్తమలరఁ
బుత్త్రిఁ దయచేసితివి నీకు పుణ్యచరిత
మును నుతింపఁగఁ దరమె శేషునకునైన.

రత్న—ఇది యంతయు మీపుణ్యవిశేషము.

చంద్రి—తండ్రిగారూ! మన నూసింహకేతుని జయించి మన రాజ్యమును మనము చేసుకొందము. రండు, పోవుదము.

చంద్రచూ—వత్సా! వానిపరాక్రమమనతిక్రమ్యము. కావున, వానిఁ గెల్వఁ ద్వరపడ వలను పడదు.

రత్న—ఆర్యా! మీపుత్త్రునకు భగవంతుఁడు సాక్షాత్కరించి వరం బొసంగినవాఁడు. రిపులవలన నిసుమంతయు భయములేదు. రండు పోవుదము. ప్రథమమున సామోపాయము శ్రేష్ఠము.

చంద్రచూ—అన్నివిధములను నే నీకు ధన్యుఁడనే. రండు పోవుదము.

(నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ

చంద్రకాంతనాటకము.

అష్టమాంకము.

రంగము—సింహకేతుని సభాభవనము.

[సింహకేతుఁడును మంత్రియుఁ బ్రవేశింతురు.]

సింహ—అమాత్యశేఖరా! మన చెఱసాలనుండి తప్పించుకొని పోయిన చంద్రచూడుని వార్తయింతయుఁ దెలియ లేదుకదా!

మంత్రి—దేవా! మనము పంపినచారులలోఁ గొందఱింకను రాలేదు. వచ్చినవారు జాడ తెలియలేదని చెప్పినారు.

[సేవకుఁడు ప్రవేశించి]

సేవకు—దేవా! చంద్రచూడుం డొకనిని బురస్కరించుకొని సమరమునకు వచ్చినవాఁడు.

సింహ—ఓరీ! యుద్ధమునకే వచ్చెనా? తత్క్షణ మాదుష్టులఁ దోడ్కొనిరమ్ము.

సేవకు—చిత్తము (నిష్క్రమించును.)

[అంతటఁ జంద్రచూడసింహకేతులు ప్రవేశింతురు.]

సింహ—ఓరోరీ! రాజకులకళంకా! ఓరి విగతలజ్జాప్రతాపకా! చెఱలోనుండి పలాయనుఁడవై సిగ్గులేక నా పేరోలగమునకు వచ్చుటకు నీకెటులు మొగము సెల్లెనురా? ఇపుడెందుఁ బోయెదవు ని

చంద్రచూ—ఓరీ! కాఱులఅవసము. ఈతఁడు నాకుమారుఁడు, చంద్రకాంతుఁడు నీపుత్రికయు సుఖంబున నున్నయది. కావున వైరము నెఱపక మారాజ్యమును మాకిమ్ము.

సింహా—ఓరీ! వా-రిసుఖమునకు సంతసించినను నీవుచేసినమోసమునకు నిన్ను విడుచువాఁడను కాను.

చంద్రికా—ఏమీ! నేను హితుఁడను, మాతండ్రి యాహితుఁడునా! వివేకవంతుఁడవై మమ్ములఁ గారవించుకొనుఁడు. లేకయున్న నీక బాధుత్వమునకు దూరమె.

సింహా—ఓయీ! నీవకృతాస్త్రుఁడవు. బాలుఁడవు. కావున నీవు దూరమున నుండుము.

చంద్రికా—అనలకణము చిన్నదైనను తీక్ష్ణమునకుఁ బెద్దదియెసుమీ!

సింహా—అటులైన నాయనలకణ పరిభావమును జూపుము.

చంద్రికా—ఓ! అందుల కేమి కొనుమ!

చ. పరిశయభవతిరస్త్రశిఖపర్వధరాతల మెల్ల కాల్చున
ట్టుల నిశితాశుగంబులఁ గమంగము సాంద్రము కాఁగ వేసి వ్యా
కుల మొనరింతు నీపురి నరుంతతభీమపరాక్రమక్రియన్
బలిమియు బాలభావమును బాణరుమెల్ గను మోరి దుర్మతీ.

సింహా—ఓరి దంభప్రలాపా! నీప్రతాపము నిన్నుఁజూడగ నే తెల్లమగుచున్నది

ఉ. బాలురతోడ నాఁడుకొను బంతులు కాపుర వస్త్రజాల మా
భీలముగా మొయిన్ బొదిని వెల్వడఁ జేయును రక్తధారలన్
జాలుర నీప్రతాపములఁ జయ్యనఁ బోవిడి కేలు మోడ్చుమీ
ఏల వృధాగ జప్పెద విదే నినుఁ బ్రోచెదఁ గూర్మి పెంపునన్.

చంద్రికాం—ఓరి దైత్యుస్వవాయభారభూతా!

ఉ. తారకి లెల్ల నొక్కెమొగి ధర్మముఁ దప్పుచుఁ దుళ్ళిపోయినన్
నీరధు లేడు నెండినను నీరజమిత్రుఁడు వేఁడిఁ బాసినన్

ధారుణి క్రిందుమీఁదయిన ధైర్యముదూలుచుఁజంద్రకాంతుఁడా
తీరునఁ గేలు మోడుచ్చునె? వధించునుగాని విపత్సంతతిన్.

సింహా—ఓరీ!

గీ. పరులు బలియుం డనుచు మెచ్చవలయు నిన్నుఁ
గాని నీయంత నుతులకుఁ బూనఁ దగదు
దాంభికులపద్ధతులు కాని ధైర్యమతుల
మార్గములు కావు ప్రేలుటమాను మోరి.

చంద్రకాం—ఓరీ! నిశాటా! అట్లుకాదు.

గీ. పొగడుకొనుటలు కాదుర మూర్ఖ లెపుడు
ధీరుల ప్రతాపగుణములు తెలియఁబడకఁ
దొడరి దుఃఖాంబునిధిలోలఁ బడుదు రనుచు
దెలిపి బ్రతికింతు రరులను బలియు లెపుడు.

సింహా—అబ్బా! ఏమి నన్ను బ్రతికింపఁ దలంచితివిగా! నీప లుకులకుఁ గోపంబును నీప్రియమునకుఁ గరుణయు వొడముచున్నది. నీతండ్రిచేసిన మోసమునకై సహింప. నీవు తటస్థుండవై ప్రాణముల రక్షించుకొనుము.

చంద్రకాం—ఓరీ! అది దుర్జనుఁడవగు నీపద్ధతిరా! స్వపరబ లంబు నెఱింగి మారాజ్యమును మాకిమ్ము. లేనిచో సమవర్తిన కతిథి వయ్యెదవు.

సింహా—ఓహో! కరుణించినందులకా! ఇటు ప్రేలుచున్నాఁడవు.

గీ. అనల మాహారి మగునని యతిముదమున
మంటలోఁ బడి మిడుతలు మ్రగ్గుకరణి
నల్పునిగ నెంచినను బోరియంగఁ జూతు
నోర! మీతండ్రి యెఱుఁగు నాయంతరంబు.

చంద్రచూ.—ఓరీ! నీవధర్మయుద్ధమున నన్నుఁ బట్టుకొంటివి కాని ధర్మయుద్ధ మొనరించిన నియంతర మప్పుడే యగపడును.

సింహ.—ఓ పశువా!

గీ. ఒకనికనులకుఁ జూపి మఱొక్కబాలు
నకును నాపుత్రికను పరిణయము సేయ
ధర్మమార్గమె నిన్ను యుద్ధమ్ములోన
పరిభవింప నధర్మమె పాపచిత్త.

చంద్రకాం.—ఓరీనిశాటా! అది యంతయు సాంబునివరప్రభావమని యెఱుంగుము. అందువలన మామగారికి దోషంబు లేదు.

సింహ.—ఏమీ! నన్నిట్టుల మోసముఁ జేయుమని శంకరుండు మీకు వరమిచ్చెనుగా! అటులైన నాసాంబుఁడు హరపూరణమునకై మీయిరువురికి పాలములనుగూడఁ దెమ్మనినాతోఁ జెప్పియున్నాఁడు.

చంద్రకాం.—అటులైన గానిమ్ము.

ఉ. ముందుగ నీకిపాలమును మోదముతోడను చేర్చి భర్గుడా
నందముఁ జెందఁ గంధరఘనంబుగ వ్రేలు కరోటిమాలయం
దాదముగాఁగగుచ్చెద రణావనిలో నిముషంబు నిల్వుమీ
కొందల మంది నీసుతులు గల్లని యేడ్వఁగ నాథుఁ డుల్లగన్

సింహ.—ఓరిమూర్ఖా! ఏమని ప్రేలుచున్నాఁడవు?

శా. ఘోరంబైన మహాహవంపుచవి నీకున్ జూపినంగాని యీ
బీరంబుల్ విడువంగబోవు శరసంభేద్యంబు గావించి నీ
సారంబున్ వెడలింతు ఘసరులు చంచత్కాంతులై విచ్చియుం
పారన్ గోత్రము నెల్లమూగధర యల్లాడన్ భయంబేశతన్.

చంద్రకాం.—బాగుబాగు అటులు చేయకుంటివేని నీవు సింహకేతుఁడవు కావు. శ్వానకేతుఁడవు సుమీ!

చ. ప్రళయపయోధరంబును నభంబున జృంభము లోచుజీవులన్
భళభళ ఘళ్ళుఘళ్ళు మని భీషణవృత్తిని గర్జనధ్వనిన్
గళవళ మందఁ జేసి యుదకంబుల ముంచెడిరీతి శింజినీ
గళితర వప్రయుక్తశితకాండజపరంపరచేత ముంచెదన్.

సింహ—ఓరీ దంభప్రలాపా! నాసింహధ్వజమునకు నీవు మృగప్రాయుఁడవు సుమీ!

గీ. చాప మెత్తుటకైనను జాలనీవు
కాండసంధానవిధి యెట్లు కలుగునీకు
బలుకువార లనేకులు కలరు భువిని
బలికి నంతయుఁ జేసెడువారు లేరు.

చంద్రికా—ఓరీ! లఘిష్ఠ! నీవలె వృథావీరంబులు పలుకువాఁడను కాను. పలికిన దెల్లఁ జేసితీరెదను చూడుము.

మ. దిశల న్నిండినమంట లొప్పఁగను భ్రాంతిం జెంద సర్వామరుల్
కృశతన్ దాల్చియు నాగలోకనిలయుల్ లేమారుతీండ్రింపవే
లశరంబుల్ జనియించినట్లు లయకాలంబో యనన్ దోఁచుబ్ర
హ్మశిరోనామకబాణకీలలను సంహారం బొనర్తున్ నినున్.

(సమంత్రకముగ నస్త్రమును బ్రయోగించును.)

సింహ—ఆహా! ఏమి యీప్రభావము చూపులకుఁ జిన్నవాఁడైనను మహామంత్రములును అప్రతిహతాస్త్రములును ప్రయోగించుచున్నవాఁడే. ఆహా! తెలిసినది నాపుత్రిక కేవల మాదిశక్త్యవతారికదా! ఆమె భర్తమాత్ర మాదిపురుషుఁడు కాకుండునా! ఓచంద్రకాంతా! నీవు జగదుత్పత్తిస్థితిలయకారణుండైన శివావతారుఁడ వని నే నిప్పటికిఁ దెలిసికొంటిని నీయస్త్రము నుపసంహరించి లోకమునను నన్ను నుద్ధరింపుము అల్లుఁడవైనను మహాత్ముఁడ వౌటచే నమస్కరించుచున్నాను. రక్షింపుము రక్షింపుము.

చంద్రికా—సింహకేతుమహారాజా! దేవునివలన నీవు రక్షింపఁబడినావు. లెమ్ము. లెమ్ము. (అస్త్రము నుపసంహరింపును)

చంద్రికా—ఆహా! యేమి నాయదృష్టము! కేవల పరమేశ్వరుఁడు నాకుఁ బుత్త్రిఁడైనందులకు నే నానందసాగరమున నోలలాడుచున్నాను. బావగారూ! ఇంతవఱకుఁగల మదృష్టవంతులమే!

సింహ—ఓయిమంత్రీ! వేగ మనపురోహితుని రావింపుము. నాయల్లునకు నుభయరాజ్యములకును బట్టాభిషేకము నెఱపుదము.

మంత్రి—అయ్యా! మీపుత్త్రిక రత్నమాలతో నాయనయిదే వచ్చుచున్నాఁడు.

[అంతట పురోహితుఁడును రత్నమాలయుఁ బ్రవేశింతురు]

రత్న—తండ్రీ! నమస్కారము.

సింహ—అమ్మా! సుమంగలీభవ! తల్లీ! యడవుల నెన్నియిడుమలఁ బడినావో కదా!

రత్న—అవి దైవికములు వానికై వగవఁ బనిలేదు.

పురోహి—అయ్యా! యీసమయముజాగున కోర్చునది కాదు. చంద్రికాంతరత్నమాల లీభద్రాసనము నధిష్ఠింతురుగాక! (అంతటఁ దెర లేవఁగా సింహాసనమునఁ గూర్చుందురు.)

సింహ—[కిరీటమును చంద్రికాంతుని శిరమునను౦చును.]

పురో—

ఉ. స్వస్తి వసుంధరేశునకు శాతవిలోతనయుగ్మమాత్రవి
ధ్వస్తవిపక్షలోకునకు దాసకుభావనుఁ డైనవానికిన్
శస్తకుఁ జంద్రికాంతునకు సాధ్వయనందగు రత్నమాలకున్
నిస్తులకాంతిపూర్ణులకు నిత్యము శంకరుఁ డిచ్చి యేలుతన్.

సింహకే & చంద్రికా—(పుష్పములను ముత్యములను అభిషేకింతురు.)

సింహ—ఆహా! నేనెంతధన్యుఁడను! ఈమహానందవశమున దేహమును మఱచుచున్నాఁడను. ఓచంద్రికాంతా యుభయరాజ్యములకుఁ బట్టాభిషిక్తుఁడవైన నీకింక యేమి కావలయును?

చంద్రికా—మీయందర కృపారసంబునను దనుపఁబడిన నాకెందును గొఱంత లేదు. అయిన నిట్లగుఁగాత!

భరతవాక్యము.

శా. నానాసస్యవితానసంపదల నానందింతురు గాతన్ జనుల్
భూనాథాగ్రణు లెల్లధర్మమున నిబ్భూమిన్ సదా యేలుతన్
వానల్పంటల కెల్లనర్హ మగుతీవ్రన్ జూపుగాతన్ మహా
నూనంబైనకవిత్వకల్పనఁ బ్రవీణుల్ గావుతన్ సత్కృపల్.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

గద్యము. ఇది శ్రీకాశ్యపగోత్రోద్భవ చక్రావధానివంశసుధాబ్ధి
సుధాకర నరసింహాభిధానతనూభవ నరసమాంబాగర్భ
శుక్తిముక్తాఫల శ్రీకొణకంచి వేంకటసుబ్బరాయ
గురుకరుణాలబ్ధసాహిత్యవిబుధవిధేయ మాణిక్య
శర్మప్రణీతంబైనచంద్రికాంతనాటకంబునం
దష్టమాంకము సర్వము.

సంపూర్ణము.

జగ్గయ్యపేట వాస్తవ్యులును, సంగీతవిద్యావిశారదులును,
సంగీత గోపచంద్రనాటక గ్రంథకర్తలునగు
మ॥ రా॥ శ్రీ పాపట్ల లక్ష్మీకాంతయ్య గారిచే రచియింపఁబడి
శ్రీచింతామణినాటక సమాజకులచే నాడఁబడినవి.

1. [చాంద్రిమూషకుపాట.]

ఆశాంతరంగసహితపారావారము । అఖిలఖేదపు
జ్ఞానుభవమున కాధారము । ఆశయెనుష్కృపత్రము
నకమితమాసమీరము । అనుభవవేద్యులకెఱుకయె
అహా హా సంసారము॥
తనుసుఖదుఃఖములనెల్ల ననుభవింప । మూలకారణమై
సాధనమై । మెలగునుసుమ్మీ । గనుక నొకవిధమునచింత ।
గలుగు నొకవిధమున సంతస॥ మాశా॥

[2. మాయచంద్రికాంతునిపాట.]

ఓ బుద్ధీవినుమునాసుద్ది । ననుబెట్టకుజగతిరద్ది । అన్నిటికినీహితమొద్ది॥ ఓ॥
కొరతలేవియుగలుగకుండ । సద్గుణములెల్లవిడువకుండ
త్వరితగతిజరింపకుండ । దయనుగనూ । మది॥
ప్రియముగను । అనవరతముచు । వేసఁదలుపగను
నిను నరయగ నొకచోటను నిలుచు స్వభావము లేదు।
వనచరముగతిని తిరుగుచు ।
అనృతమనగ రాదు । కనుగొన నను కరుణనీదు।
మనమున వేరెదలకువలదు ధై । ర్యమువదలకనిలుపుము॥ ఓబుద్ధీ॥

3. [రత్నమాలపాట.]

ఆహాకడుసుందరరూపుడు। అత్యంతసంతోషమయ్యెపటముగన॥ ఆహా॥
మోహనాకారుడు ముద్దులొల్కు మోమువాడు।

సాహసౌదార్యధైర్య శౌర్యగాంభీర్యాదితను॥ ఆహా॥
వీని మొగము శశిబింబముబోలు । వీని కనులు సరసిజముల నేలు।
వీనిసొగసు మన్మథుడనజాలు । వీనిగలయుటన్నిటగడు మేలు ॥ఆ॥

[4. సింహకేతుడుపాట.]

ఆహా యీ మందిరంబుచాల । అందమై విలసిల్లెగా।
మహాసంతోష మగుగదా । నామానసంబుప్పొంగగ॥
అఖిలరత్న ఖచితకాంచనమయంబు । అత్యంతరమణీయశృం
గారప్రతిభాయుతంబు । రతిసుఖమందిరతిరస్కృతంబు।
ఆనందదాయకంబు వేదిక । నరయుగాసిజంబుగాక॥
నానావిధపరిమళమిళితమందపవనాగతద్వారసంయుతంబు।
నళినచంపక జాజిమల్లికా । కురువిందాద్యనేకపుష్పయుతంబు।
చీనీ చీనాంబరాచ్ఛాదనాకరంబు । సుఖదంబుసుం
దరంబునయ్యె చూడచూడచూడగా॥

5. [మాయచంద్రికాంతుడు-రత్నమాలపాట.]

మా॥చం_అతివవినుమా । ఏహికములనే నభిలషింపజుమా
రత్న—చతురమతినా । సహర్యలనుగొనసందియమేల నొకో।
యోగతివిముఖుడవై । జరియింపనాకారణమేలనొకో॥
మా॥చం॥—ఆముష్మికంబునిశ్చలంబు । అందుకామ్యకర్మంబు పరమ దూష్యంబు।
ఐహికంబు సకలదుఃఖముల । కాలవాలంబు ఆకారణమున నంటగనియను నైహికముల నెపుడు॥

6. [రత్నమాల]

రత్న—ఇటుల శేయగన్యాయమానన్న॥ నిటుల॥
నీరజనయనా । నీకదితగునా॥ యిటుల॥

యిటుల మొదటన్ బెండిలియాడితివి । యెటుల॥
యిపుడు నాతో వేదాంతమా । కిటూకులు మునన ను
కలయగరారా । కపటము సేయకురా । సుందరా॥ యిటుల॥

7. [రత్నలమాల పాట.]

అయొమారా । అయొమారా । నీసాహసమేలర అబలలపైనిది మేరా॥
పలుమారు నీకు వందనములురా । పోరాట మేల పోపోరా।
అబలాలలామననుకొర । సుకుమార । సుకుమార । సుకుమార ।
మార॥ నీసా॥

8. [రత్నమాలపాట.]

కంటిరెనా ప్రాణకాంతుని మీరిట గంటిరె నామనోహరు నెచట నైనన్।
కంటగించినన్ను సంటకనన్నిపు డొంటిజేసె జనేనో ప్రియులార।
మీరలు॥ యోపగడకుద్యములారా యోమదీపకులికలారా।
యోభవనరాజములారా చెల్పుడు మీరలు॥ కం॥
యెగు భుజములవాడు యెన్నో పోయల్ గలవాడు।
నూగుమీసములవాడు మొగము చంద్రుడతడు।
నగుమోముగలవాడు ! నామనోహరుడతడు।
నన్నీడనాడినాడు । న్యాయమెన్నక నేడు॥

9. [చంద్రికాంతుని రత్నమాలపాట.]

చం—లేడిగూడియాడువాడిగాను । గజముగూడియా
డుటకుమనసౌను । దానితో డితెచ్చి నాకునియ్యాదగును।
రత్న—నీయిష్టము జూడగ । నదియెంత లేనగ । ఆహా మేను
గేడ-నీవేడ-ఆటలాడుకొనుట లేల-కోడిగంబు సేతురే
వ్వరైన గాంచగన్॥
చం—తెచ్చియియ్యవా?

రత్న—ముచ్చటవునుగా!

చం—ఊ-ఊ-ఊ

రత్న—రా-రా-రా

చం—రానుపో-రానుపో-రానుపో-ప్రియా

రత్న—యేనుగేడ ! నీవేడ! యెరుగవటరా?

చం—తెచ్చియిన్వవా?

రత్న—పిచ్చిబట్టెనా?

చం—ఊ ఊ ఊ

రత్న—రారారా॥ లేడిగూడి॥

10 [చంద్రికాంతుడు రత్నమాలతో పాట.]

తెలియవెనాశక్తి । అనుదినము । యీావనమునన్ । దిరుగగనవె॥
తెలియ॥

అలుగునా మదినిగలుగునా । మెలగనా । అఖిల దుష్ట మృగముల
చెంతను॥ తెలియ ॥

సింహశరభశార్దూలసాళ్వభల్లూక వ్యాఘ్రప్రచయ దుష్ట మృగములను
సంహరింపనా । యవ్వాటిని సరకుజేతునా । నిముసముననె॥ తె॥

11 [రాజకుమారుడు చంద్రికాంతునిపాట.]

రాకు— పదపదత్వరితగతినినడుప్రము లూ । ప్రక్కనుగను మొదటన్
అదుగొనచ్చటను వటభూజముగలదందుభూతగణముల్ పిశా
చములఖిలనిశాచరులున్ । యుందెదరు ॥పదపద॥

చం—ఓసదయులార నన్నేటికీస్మశానవాటికిన్ సరుగునగొనివచ్చితిరి
నేనదిగనుగొనగన్ । నాహృదయము కడుతడబడుచునున్న
దిటనుండతగదు శాలుండను కృపగను । కొండొకచోటికి
యరుగుదమికరండు॥

రాకు—నరేకానిముందెన్నడునీవడిచక్కగజూచియెరుంగవుబిరబిర॥ప

12. [చంద్రకాంతునిపాట.]

అన్నలారా । మననీయుసుమీరనుగ్రహముగనుఁడు । సహో॥
నన్ను జంపినమీ కేమిఫలము । నామనసకలజనమాన్యులార॥ అన్న॥
నన్ను బాసినకతమునమాయమ్మ । యెంతయార్తినిజెందునో॥ అ॥
ఏనుమీయెడలతప్పేమిజేసితి యెరుకఁజెప్పుఁడో । యన్నలార।
నాయన్నలార । ఓధన్యులార । ప్రాణముల్ గొనఁగ । పాపముగా
దా । దయగనరాదా । బాలుఁడుగాదా । కడునపవాదా।
గలుగుగాదా॥ ఓఅన్నలార॥

13. [చంద్రకాంతునిపాట]

చం—యీశరముచేతమిమునాశనము చేశియా । పోశముగావింతు
నాశరముదనుఁహా॥

రాజ—దోసిలొగ్గి బ్రోవుమన్న బాసిజనము బాలకా
చం—పారిపోకుడింక నాపరాక్రమంబుగాంచుఁడు
రాజ—పారుబోతుసూనులిప్పుడె బయలుపడునుచూడఁగా।
చం—వదరకువదరకుమింక భూపాలకాన్వయకళంక
రాజ—యికబెదరిపోకురాకుంకా । ఛీకుంకా ఛీకుంకా॥ నా॥

14 [చంద్రకాంతుని పాట.]

అకటా నాజనని । దర్శనముగుటకెంతో । కష్టమయ్యెనో॥ అకటా॥
సకలవృక్షముల చెంతనరసితిని।చాయయగన్పడదాయె యెట్టులో॥ అ॥
యేదుష్టమృగములవలబడెనో । యేకష్టములు తనకుఘటిల్లెనో।
యేదురాత్ములామెను గనుగొనిరో।
యేమిసేతు నాకెద్దియుదోచదు॥ అకటా॥
హా సంతతధర్మమార్గానుసరణచిత్తసమేతా సకలసద్గుణోపేత
నిరంతరమామకాభీష్టప్రదాత । హేమాత । యెంత వెదకిన
గన్పింపవుతల్లి । యేమిసేతునాకల్పవల్లి॥ అ॥

15 [చంద్రికాంత రత్నమాల పాట.]

చం—కోపమేల జెందెదే ప్రియా । నీకుమారుని పైని॥ కోపమేల॥
దాపుజేరనీక నన్ను నిట్టుల-రాపు బెట్టదగునె-బాలుని పైని॥ కో॥
రత్న—నాకుమారుడవే-కుచేష్టలు నీ-కు చెల్లవు-నిన్ను నమ్మ-సను దాకకు
యిటు రాకు రాకు రాకుమార సైపను॥
చం-సందియము వలదింక నీదగు డెందము నతుమియించుమా ప్రియ-వంద
నంబు జేతునింక నీవేది-వచింప-నటువలె జరింతు నిజముగ॥ కో॥

16 [చంద్రికాంత రత్నమాలపాట.]

చం-నానేరమ్ముల్ మన్నించి దయగనుమా ప్రియమా। కోపామొందక। నానేర।
కరుణగనవె-మనవి-వినవె । కోపామొందక॥ నానేర॥
రత్న—దగ్గర రాకుమా-తప్పు బల్కబోకుమా । ఎగ్గుసిగ్గు లేనివారితో డ
బల్క.బోకుమా॥ నా॥
చం—యీదీనునింక శ్రమలు బెట్టకే మనోహా ॥
రత్న—నిన్నె వరుశ్రమలు బడుమటంచు నీకు జెప్పిరి॥
చం—దయజూడుము నుదవతి॥
రత్న—దూరంబుననుండుము సుమతి॥
చం—ఓబాలా యేలీలా । నేతాళజాలా నెలలనా॥
రత్న—భూపాలా యీలీలా మాటలాడ మేలా॥
చం-—యిట్టికినుకి బూన నేమి సేతు నబలా
రత్న—వట్టిమాటలేల శ్రీవ బట్టిపొమ్ము నబల॥ నేర॥

చంద్రకాంత నాటకమునందలి పాట

ఇవి

యస్. గున్నేశ్వరరావు బ్రదర్సువారి

శ్రీ చింతామణీనాటకసమాజమునందలి యాక్టరగు

అల్లక చంద్రశేఖర కవిచే,

రచియింపబడినవి.

[నాటకప్రారంభమున పాడు ప్రార్థనపాట.]

కమాచిరాగం, ఏకతాళం.

ప॥ శ్రీకర-శుభకర-శశిధర-శేఖర-శంకర-త్రిపుర-హరా

అ॥ సకలచరా । చరప్రకరా । సౌఖ్యకరా। దురితహరా।

అంగజభంగ।మునిజనసంఘ।ఘనభవభంగ।వృషభతురంగ॥ శ్రీకర॥

హే. మ. హే. శా.

ఫణిభూషా। హితభాషా। మునివేషా। శ్రితపోషా।

అనయమునుమామనమునవిన్న నమ్మితిమో దేవా

మాన్యస్వభావ। మమ్ములభావ । మలరగబ్రోవ । సమయమిదేవ॥

పావనచరణా । అసురసంహరణా। పార్వతిరమణా। త్రిజగద్భరణా।

ప్రణుతోస్మి ప్రణుతోస్మి ప్రణుతోస్మి॥ శ్రీకర॥

2 [చంద్రిమాదుని పాట.]

హిం॥కన్నడ, త్రిశ్రజాతి.

ప॥ సచివా మనరాజ్యమునన్ । జనులెల్లరు నిజధర్మనియుతులై

నున్నవారలే॥ సచివా॥

అ॥ ఒకరికొకరికిని ద్వేషముల్లేకను । ఐకమత్యముతో నుండిరే
సకలపౌరులు సవ్యముగామన । సుకములను నిరాటంకముగా
టంకసాలకుల్ బాపుచుండిరే ॥సచి॥

3 [దూర్వాసుడు ప్రవేశమున పాడెడిపాట.]
మోహనరాగం, త్రిశ్రజాతి.

ప॥ జయమీనాంక । హరశశాంక । ధరజటాంక।

అ॥ జయజయజయామృత్యుంజయ॥ జయ॥

జయభుజంగ। ధరశుభాంగ। జయగంగా । ధరధవళాంగా॥
జయఅంగజభంగా । జయఅబ్ధినిషంగా।
జయదయాంతరంగా । సర్వదనుజగర్వవిభంగా॥ జయ॥

4 [చంద్రచూడుడు కైలాసప్రాంతమునతపముచేయుచుపాడెడిపాట.]
మాయామాళవగౌళరాగం, ఏకతాళం

ప॥ హేదయామయాప్రమేయ । దేవదేవనైవరాయ।
కుజనశిక్షా। సుజనరక్షా॥ హే॥

అ॥ అకలంకాత్మప్రభావ । సకలజీవసంభావా।
అఖిలలోక । సృష్టికారణా॥ హే॥

సురనరకిన్నరఖేచర । వరకరుణాకరనిన్నే ।
నమ్మియుంటి । నన్నుబ్రోవరా॥ హే॥

5 [కపటచంద్రకాంతుడు ప్రవేశమున పాడెడిపాట.]
బంగాళాతోడిరాగం, రూపకతాళం.

ప॥ హావిధీనేనెటుల-మదీయజనకుని-యాజ్ఞనిర్వహింతు॥ హా॥
యేవిధమున-హృదయమున-ధైర్యమవలంభింతు॥ హావిధీ॥

అ॥ భువినెట్టివారైన। ప్రాభోండ్లచెంతను। బుద్ధిచలింపక। నుండదుర్ఘటమగు
ఓహెూ నేనీనవ-మోహినితీక్షణ-దృక్ బాణరాసికి-పాల్పడకుండగ।
ఆహైమవతిపతి ఆదరించడె నన్ను ... ... ॥హావిధీ॥

6 [కపటచంద్రకాంతుడు మనస్సంబోధనపాట.]

దేవగాంధారిరాగం, ఏకతాళం.

ప॥ ఓమనమా। నామనవిదయనువినుమా। యీమాయమహినిగనుమా
నీమర్యాదగాచుకొనుమా॥ ఓమనమా॥

అ॥ యిమ్మహినీమహామహిమలుగని తామరపత్రింబుపైని
జలబిందువు వలెనుచెలగి। జగతినిందబడకు నాప్రియ॥ మనమా॥

స॥ సమస్తకార్యనిర్వాహణాభరణా।
హృత్పద్మవిహారచకోరమా॥ ధైర్యమా
ఈమెడనే. బూనిన. కార్యము. నెరవేర్పు। నాయెడని.
కృతజ్ఞతజూపుమా॥ ఓమనమా॥

7 [రత్నమాల 24 పేజీ మొదటపాడెడిపాట.]

హిందూస్తానీతోడి, రూపకతాళం.

ప॥ సఫలీకృతమయ్యెనైవ। కృపనునామది సంకల్పము
అ॥ అపరి-మితప్రి-మోద-భరిత-నైతి-నిపుణ-గదా-ధన్యను॥ సఫలీ॥
తపముసల్పితీనిగదా సతి। తము యీాజితమదనునికొరకు
విఫలముగాకుండనేజేయు। వ్రతముతెగాపాడెనేను॥ సఫలీ॥

8 [కపటచంద్రకాంతుడు 26 పేజీ 3వ పంక్తి సందర్భమునపాడుపాట]

దేవగాంధారిరాగం, ఏకతాళం.

ప॥ ప్రజ్ఞానకాంత। సుజ్ఞానస్వాంత। అజ్ఞాన అ అ అ అ అ
ప్రప్రధమభిలషింపనేల। నోబాల। కులశీల

పరికృతపరియోజన । పరివణమొందనేల॥ పరిజ్ఞా

అ॥ బ్రహ్మాండమండలమందు పర । బ్రహ్మసృష్టియందు॥

బ్రహ్మజ్ఞానమందు । బ్రహ్మానందమొందు॥ పరిజ్ఞా॥

9 [27 వ పేజీ 6 వ పంక్తి సందర్భమున రత్నమాల కపటచంద్రకాంతుల డైలాగ్ పాట.]

మోహనరాగం, ఏకతాళం.

క॥ చం—ఆహాహా నారీ। అరఘడియసుఖముగోరి। విరాళిజెందతగునా।ఆ।

రత్న—మోహనాంగనన్। మోహాబ్ధినిన్ ।ముంచియిట్టిపల్కు—వచింపన్

న్యాయమనన్నిట్లు। జేయగమీకిది। శ్రేయమమదికిది। భావ్యమానా

క. చం—ఆహాహానారీ! అరఘడియసుఖముగోరి! విరాళిజెందతగునా॥

మగువయెరుగవా । మాయజగమని । యిది

మాయజగమని । యిది

మిగులపాపకూపముసుమ్మా॥ అహాహానారీ॥

10 [28 వ పేజీ 3 వపంక్తిసందర్భమున కపటచంద్రకాంతుగు రత్నమాల డైలాగ్ పాట.]

కమాచి రాగం ఏకతాళం.

కపటచంద్ర—కలికినిను నేకలిసెదనని నీకలలో నైననుతలపుతలచకటు

ఫోఫోఫో చాల్ ఫోఫోఫో చాల్ ఫోఫోఫో

రత్నమాల—చెలియనుపిలపింపన్యాయమా! నీచెలియను

కపటచంద్ర—కలియకగోరుట భావ్యమా । నన్ కలియక

రత్నమాల—కలియుక భావ్యమె

కపటచంద్ర—విలపింపన్యాయమె ।

కలికిరో ఏనునిన్ కలియుటసున్న ॥ ఓకలికి ॥

11 [ఘాలకునితో సరణ్యమున రత్నమాల ప్రవేశమున పాడెడిపాట]

ఫేల్వారాగం ఏకతాళం.

ప॥ సర్వభూతదయోపేతసుజనమాతా ॥ హేసర్వ ॥

అను॥ పార్వతీ । భగవతీ । శుభమతీ । హేనీవెగతి ॥

అంబికాకాత్యాయని । అంబదాక్షాయణీ ।

కాళీభక్తాళిహృత్కంజకేళిపాళి ॥ హేసర్వ ॥

సా॥ { హే అపవర్గమార్గప్రదాయనీ

సకలాఘరహితహిమవంతసుహితా

యిమ్మహినీమహిమలుగనసమ్భృతమోరిపునికొమ్మా

మమ్ములననయమ్మునునిసమ్మదిమునబ్రోవుమమ్మా॥ హేసర్వ

12 [చెరసాలలో చంద్రిమాకు ప్రవేశమున పాడెడిపాట.]

హిం॥ బేహాగ్ రాగం ఖండగతి.

ప॥ హేస్వభూ । అపురూపకా । జగద్వ్యాపకా । దీనరక్షకా॥

అ॥ నీస్వరూపమేయీక్షితి । నీకనులేసూర్యచంద్రులు ।

నీస్వభావమె సర్వలోకములు॥ .... హేస్వభూ॥

యిర్వియంతటనిండియుండి । సర్వజీవకోటులచే

నిర్వికారనాటకములు నాడించెడి సూత్రధారి॥ హేస్వ॥

13 [46 పేజీ 4 వపంక్తిసందర్భమునచిన్నచంద్రికాంతుకుపాడెడిపాట]

కమాచిరాగం ఏకతాళం.

ప॥ ఘోరవిపినక్రూరమృగసంహారముకొరకు

మృగసంహారముకొరకు

అ॥ శారికశుకపికకోకిలస్వరములకొరకు

శుకస్వరములకొరకు ॥ఘోర॥

క్రూరచోరసంఘంబుల గూల్చుట కొరకు
క్రూరుల గూల్చుటకొరకు॥
పరిణతముగ బదిఫవిల్లు ఫలములకొరకు
ప్రియా ఫలములకొరకు ॥ఘోర॥

14 [49 పేజీ 8 పంక్తిసందర్భమున రత్నమాల చంద్రకాంతుల డైలాగ్ పాట.]

బేహాగ్ రాగం ఏకతాళం.

రత్న — లేడికూనసిచ్చెద నీవాకుటకు ॥ లేడి॥
చం — లేడితోడగూడి నేనాడుకొననుపోప్రియా
తోడితే।గజమునిటకు।ఆడుకొనెదదానిగూడి॥ లేడితోడ॥
రత్న — బుడుతడవగుని వేడ। కడువడువగుగజము యేడ।
విడువుమిట్టివిపరీతపు। నుడిపల్కగ బాడియానె॥
చం — ఊఁ ఊఁ ఊఁ
రత్న — రా రా రా
చం — రానుపో। రానుపో। రానుపోప్రియా ॥ లేడి॥

15 [50 పేజీ 7 వ పంక్తిసందర్భమున చంద్రకాంతుడు పాట.

చక్రవాకం రాగం ఏకతాళం.

ప॥ సునిశితశరయుత ధనువిటు తెమ్మా
వనమున కరిగెదనమ్మా।
అ॥ వనమునకరిగినే క్రూరమృగంబుల।
గనుగొనిదునిమెదనమ్మా॥ సుని॥
ఘనమృగబాధకు నోర్వనిమునులకు
మనమలరించెదనమ్మా।
మనముప్పొంగగఘనగజమునుగొని
క్షణమునవచ్చెదనమ్మా॥ సుని॥

16 [51 పేజీ 1 వ పంక్తిసందర్భమున చంద్రికాంత రత్నమాలపాట]

బేహాగ్ రాగం త్రిశ్రజాతి.

చంద్రి—ప్రియా అప్రియమున ననుగనన్యాయమా॥ ఆ
ప్రియమున ననుగనన్యాయమా ॥ ప్రి ॥

రత్న—భయాహీనుండవై । నాయాజ్ఞపొందక
ప్రవర్తించుచుంటివి హోహామ్మిక

చంద్రి—దయాహీనవైనను । భాసిచనంగను
నియమహృదయవై యుండభావ్యమా॥ప్రియా॥

17 [56-10 వ పంక్తిసందర్భమున రాజకుమారుడు పాడెడిపాట]

బేహాగ్ రాగం ఏకతాళం.

వ॥ వారెవహ్వాకేయా నారీ । వర్ణనీయమాయాకారీ ।
వర్ణనీయమాయాకారీ ॥ వారె ॥

అ॥ పవర్నచంద్రునిగేరువదనమును
సువర్ణకల్వాలమీరునయనములు
సువర్ణద్యుతిగేరుమేన్వన్నె ॥ వారె ॥

18 [రాజకుమార మంత్రికుమారులు చంద్రికాంతునితో అరణ్యప్ర
వేశమున పాడెడితెలుగుపాట.]

మం॥కు॥—నడునడుపుము కడువడిగను యీవనచోద్యములను
గనగన్ ॥నడు॥

బుడిబుడినడకలు నడకలిడక యిక నడునడుపుము
కడువడిగను యీవనచోద్యములను గనగన్ ॥

రా॥కు॥—యటవట వృక్షముచుట్టుగగట్టున యాధిష్ఠించిన నిశాచరుల
ను యాభూతములను యీప్రేతస్థలముగనుమా ॥ నడు ॥

చంద్రి—సుహృజ్జనులార నాప్రియమిత్రులార
బహుభయంకరమగు యీప్రేతభూమికిన న్నేల గొనివచ్చితిరి
నాహృదయము గడగడవడకదొడగె యికనాయెడ కృపతో
నొంశొకస్థలమున కరుగుదమికరండూ॥

19. [చంద్రికాంతుని పాట.]

హిం॥ ముఖారిరాగం. ఏకతాళం.

ప॥ శస్త్రహృదయులారా। సదయను ననుగనుడీ

అ॥ హస్తమందునమీరు। శస్త్రముల్ బూని నా
మస్తకము ఖండింపదగునా
భూస్థలిసీకరణిర్ ఘోరకార్యము ధైర్యమునర్ జేయు
మర్త్యుడుగలడే। నాప్రియ॥ శస్త॥
హితులారరా। సుతులారనర్। హతమార్వర్ హితమానా।
క్షత్రియసుతులకు॥

20 [చంద్రికాంతునిపాట.]

హిందూస్తాని తోడిరాగం ఏకతాళం.

ప॥ కటకటా నాయెడమీరి। కఠినత్వంబు
బూనగతగునా। కఠినాత్వంబు బూనగతగునా

అ॥ కటికివారికైనను। కరుణొకయించుక గలదనియందురు
కటాక్షింపుడీనర్। ఖండన జేయక॥ కటకటా॥

21 [చంద్రికాంతునిపాట.]

ముఖారిరాగం త్రిశ్రిజాతి.

ప॥ ఓ అన్నలార। నావిన్నపము। ఆకర్ణించిదయనుగనుడీ॥ఓఅన్న

అ॥ హాఅమ్మనాకయిమెంతో। మదినిచింతబొంది జరించును

యీయరణ్యమున నన్ను । గృపతోఁ బిడుడీ
నాతల్లి చెంతకు జనెదనో ॥ అన్న॥

22. [చంద్రికాంతునిపాట.

హిం॥ శేహాగ రాగం, ఏకతాళం.

ప॥ హేప్రభూ స్వయంభూ । ఈప్రపంచ ప్రకటప్రతిభ
అప్రమేయా । దయామయా శంభూ
అ॥ స్వప్రకాశ యీశా సర్వేశా పార్వతీశా ॥ హేప్రభూ॥
అప్రమత్తచిత్తులును । అనుకార్యప్రధానులును
యీప్రేతప్రదేశమున । ఇపుడు నన్ను చంపబూనె
బ్రోవరా-గానరా-భావరా-దేవరా॥ హేప్రభూ॥

23. [చంద్రికాంతునిపాట, దేవగాంధారి రాగం, ఏకతాళం.]

ప॥ భవానీ । భక్తపోషిణి । ముక్తదాయనీ । శక్తిరూపిణి॥ భవానీ
అ॥ శర్వాణి । కళ్యాణి । రుద్రాణి ॥ భవానీ॥
తల్లీ-కృపావల్లీ-చల్లని-దయచల్లీ-తా మమ్ము బ్రోవుము॥ భవానీ॥
శుభగాత్రి-శుభచరిత్రి-సుమునిస్తోత్రి॥ భవానీ॥
శరణు-శరణు-కరుణాభరణ-శాంభవి-మమ్మిపుడు బ్రోవుము॥ భ।

[చంద్రికాంతులు రత్నమాల పైలాగ పాట.]

శేహాగ రాగం, ఏకతాళం.

చంద్రి——చారెడి తెరుగ నీరోమునే । ధారుణి స్వైరవిహారిణి పి
శరము యీ-శరము చే-నరికెదక-యిదే॥ హారి॥
రత్న——దురితపదకలించుకనీ । హృదయమునను శాంతిమూను
కరుణాంగి-యీ పతిప్రికక-మన చరితముల్-గలపుగాం చుమా
చంద్రి——కులటయిట్టు । పలుకుబట్టు । చెలిమిబట్టు । మానసితలచి
ఇట్టి-నట్టి-వాంతలుట్టించిన-నమ్ము మనసిట్టు ॥ హారి ॥

[104]

[అందరుకలసి పాడుహారతిపాట.]

బెంగాల్ తోడి, ఏకతాళం.

ప॥ హారతిగొను । మాతా । సుగుణోపేతా ॥ జయహారతి॥

అ॥ అఖిలజగదవన । రతిహితమతి । పార్వతి పశుపతి । సతిగిరివర సుతని । కిదె జయజయ॥ హారతి ॥

అఘధ్వంసినిని । న్ననవరతము నె మ్మదినమ్మిన యాచింతామణి శ్రీ। సామాజకులను । కరుణానుగనిబ్రోవు। దేవి । జయ ॥హారతి॥

నవలలు.

ఆనందమఠ	...	0	12
కపాలకుండలి	.	0	12
మాధవీకంకణము	..	1	8
రాజశేఖరచరిత్ర	...	1	0
రాయనభాస్కరచరిత్ర	..	0	8
లీలావతీచరిత్ర		0	8
సత్యవతీచరిత్ర	..	0	4
చంద్రమతీచరిత్ర	..	0	4
సత్యసంజీవని	...	0	4
ముప్పదిరెండుమంత్రులచరిత్ర	.	0	4
ఆంధ్రదేశీయకథావళి II		0	4
డిటో III	...	0	6
శివాజీచరిత్ర	..	0	4
రాధాభాయిసా[illegible]	..	0	4
ఆనందసాగరము	..	0	6
వీరమతి	..	0	3
హాతింతాయి	...	0	10
వేశ్యాహితబోధిని	...	1	0
వేశ్యామధురము	..	0	12
[illegible]కాశ్మీరరామాయణం	...	0	6

నవలలు.

భక్తవిజయం 4 భాగములు కో॥ ధ॥		4	0
కాశీమజిలీ మొదటివాల్యూం	. .	1	8
డిటో రెండవవాల్యూం	...	1	8
డిటో మూడవవాల్యూం	.	1	8
డిటో నాల్గవవాల్యూం (అచ్చులోనున్నది)		1	8
డిటో ఐదవవాల్యూం	...	1	0
డిటో ఆరవవాల్యూం	...	1	8
డిటో ఏడవవాల్యూం (అచ్చులోనున్నది)	.	1	8
అధ్యాత్మవచనము	...	1	0
కుశలవులయుద్ధం	.	0	8
స్త్రీలపాటరామాయణం	...	1	0
[illegible]పాటలు	.	0	12
నవ్వులరామాయణం	...	1	0
మోత్కుండరామాయణం క్యాలికో	...	2	4
సాకేతరామాయణం		1	0
మంగళహారతులపుస్తకం	.	0	8
మంగళహారతులశతకం	...	0	4

ప్రకటన.

గయోపాఖ్యానం డ్రామా	చి॥ ల॥	0	8
ప్రసన్నయాదవం	...	0	8
పారిజాతం	...	0	8
[illegible] నాటకములు			
క్యాథరిన్ [illegible]	...	1	12
స్వప్నవాసవదత్త	...	0	6
పార్వతీపరిణయం	..	0	6
[illegible]	[illegible]	1	0
[illegible]	[illegible]	1	0
హరిశ్చంద్రీయము	[illegible]	1	0
[illegible]	....	0	14
[illegible]	[illegible]	0	10
మహారాష్ట్ర[illegible]	...	0	12
సంగీత[illegible]	.	0	8
[illegible]	[illegible]	0	8
గులేబకావళి	[illegible]	0	12
[illegible]	...	0	10
ప్రతి[illegible]	..	0	10
[illegible]	[illegible]	0	12
[illegible]	[illegible]	1	0
[illegible]		1	0
[illegible]	[illegible]	0	12
[illegible]	. .	1	0
[illegible]		0	12
[illegible]	[illegible]	1	0
[illegible]	. .	1	0
[illegible]	.	1	0
[illegible]	...	0	8
[illegible]	...	0	10
[illegible]	[illegible]	0	12
సత్యహరిశ్చంద్ర	క॥ సీ॥	0	8
[illegible]	...	0	6
రత్నావళి	...	0	[illegible]
ప్రబోధచంద్రోదయము	...	0	[illegible]
[illegible]	...	0	4
[illegible]	...	0	
శ్రీరామ[illegible]	[illegible]	0	
శ్రీరామప్రవాసము	..	0	8
శ్రీరామ[illegible]	..	0	8
శ్రీరామవిజయము	...	0	8
శ్రీరామ[illegible]	...	0	8
[illegible]	.	0	1[illegible]
[illegible]	.	0	8
[illegible]	..	0	12
[illegible]		0	12
[illegible]	[illegible]	0	8
[illegible]		0	8
[illegible]		0	8
[illegible]	. .	0	8
[illegible]	. .	0	8
[illegible]	..	0	10
[illegible]	..	0	
[illegible]		0	[illegible]
[illegible]	..	0	8
[illegible]	.	0	[illegible]
[illegible]	...	0	12
[illegible]	...	1	0
[illegible]	...	0	6
[illegible]	[illegible]	1	8
[illegible]	...	1	

దొరకుచోటు:— కర్రా అచ్చయ్యా అండ్ సన్సు,
బుక్కుసెల్లర్సు, రాజమండ్రి.